

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Informacja o wynikach kontroli

FUNKCJONOWANIE ŚWIETLIC SZKOLNYCH

W R Z E S I E Ń 2 0 1 7

LSZ.430.004.2016
Nr ewid. 40/2017/P/16/092/LSZ

Informacja o wynikach kontroli

FUNKCJONOWANIE ŚWIETLIC SZKOLNYCH

DELEGATURA W SZCZECINIE

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Delegatury NIK w Szczecinie:
Jarosław Staniszewski

Akceptuję:

Mieczysław Łuczak

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:

Krzysztof Kwiatkowski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, dnia 17. 04. 2017 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

WPROWADZENIE	6
1. ZAŁOŻENIA KONTROLI	8
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI	9
2.1. Ocena ogólna kontrolowanej działalności	9
2.2. Synteza wyników kontroli	10
2.3. Uwagi końcowe i wnioski	13
3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	15
3.1. Organizacja świetlicy	15
3.1.1. Przyjmowanie uczniów do świetlicy	15
3.1.2. Kadra świetlic	17
3.1.3. Warunki lokalowe	19
3.1.4. Bezpieczeństwo uczestników zajęć w świetlicy	19
3.1.5. Przetwarzanie przez szkoły tzw. danych osobowych wrażliwych ucznia	21
3.1.6. Wpływ zmiany Ustawy o systemie oświaty na organizację pracy świetlic szkolnych	21
3.1.7. Finansowanie działalności świetlic	22
3.2. Grupy wychowawcze i prowadzenie zajęć w świetlicy	24
3.2.1. Organizacja grup wychowawczych	24
3.2.2. Zajęcia w świetlicy	27
3.2.3. Potrzeby edukacyjne i zainteresowania uczniów	30
3.2.4. Plany pracy świetlicy	31
3.2.5. Struktura czasu pobytu uczniów w szkole	32
3.2.6. Dzienniki zajęć w świetlicy	33
3.2.7. Wnioski dyrektorów szkół i wychowawców świetlic dotyczące funkcjonowania świetlicy szkolnej	34
3.3. Sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem świetlic szkolnych.	35
3.3.1. Nadzór kuratorów oświaty	37
3.3.2. Nadzór dyrektorów szkół	38
3.3.3. Nadzór organów prowadzących	38
3.3.4. Wspieranie szkół w zakresie funkcjonowania świetlic przez inne podmioty	39
4. INFORMACJE DODATKOWE	41
4.1. Przygotowanie kontroli	41
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	41
4.3. Finansowe rezultaty kontroli	42
5. ZAŁĄCZNIKI	43

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

Ustawa o systemie oświaty, Ustawa	ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2016 r. poz. 1943, ze zm.);
ewaluacja	proces gromadzenia, analizowania i komunikowania informacji na temat wartości działań podejmowanych przez szkołę lub placówkę; wyniki ewaluacji są wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji skierowanych na zapewnienie wysokiej jakości organizacji procesów kształcenia, wychowania i opieki oraz ich efektów w szkole lub placówce;
ewaluacja zewnętrzna	ewaluacja przeprowadzana przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny;
ewaluacja wewnętrzna	ewaluacja przeprowadzana przez dyrektora szkoły;
ewaluacja całościowa	ewaluacja zewnętrzna przeprowadzana w zakresie wszystkich wymagań, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. poz. 1214) ¹ , tj. przepisach wydanych na podstawie art. 21a ust. 3 Ustawy;
ewaluacja problemowa	ewaluacja zewnętrzna przeprowadzana w zakresie wybranych wymagań, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 21a ust. 3 Ustawy;
funkcja opiekuńcza	funkcja świetlicy polegająca na zapewnieniu opieki ² ;
Karta Nauczyciela	ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2016 r. poz. 1379, ze zm.);
kontrola	działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny prowadzone w szkole w celu oceny stanu przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły;
kurator oświaty	kierownik kuratorium oświaty, jako jednostki organizacyjnej wchodzącej w skład zespolonej administracji rządowej w województwie, organ nadzoru pedagogicznego;
NIK	Najwyższa Izba Kontroli;
Minister	Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania;
Ministerstwo	Ministerstwo Edukacji Narodowej;
monitorowanie	działania prowadzone w szkole obejmujące zbieranie i analizę informacji o działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły;
organ prowadzący	gmina wykonująca zadania określone w Ustawie;
SP	Publiczna Szkoła Podstawowa;

¹ Poprzednio obowiązywało rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324, ze zm.).

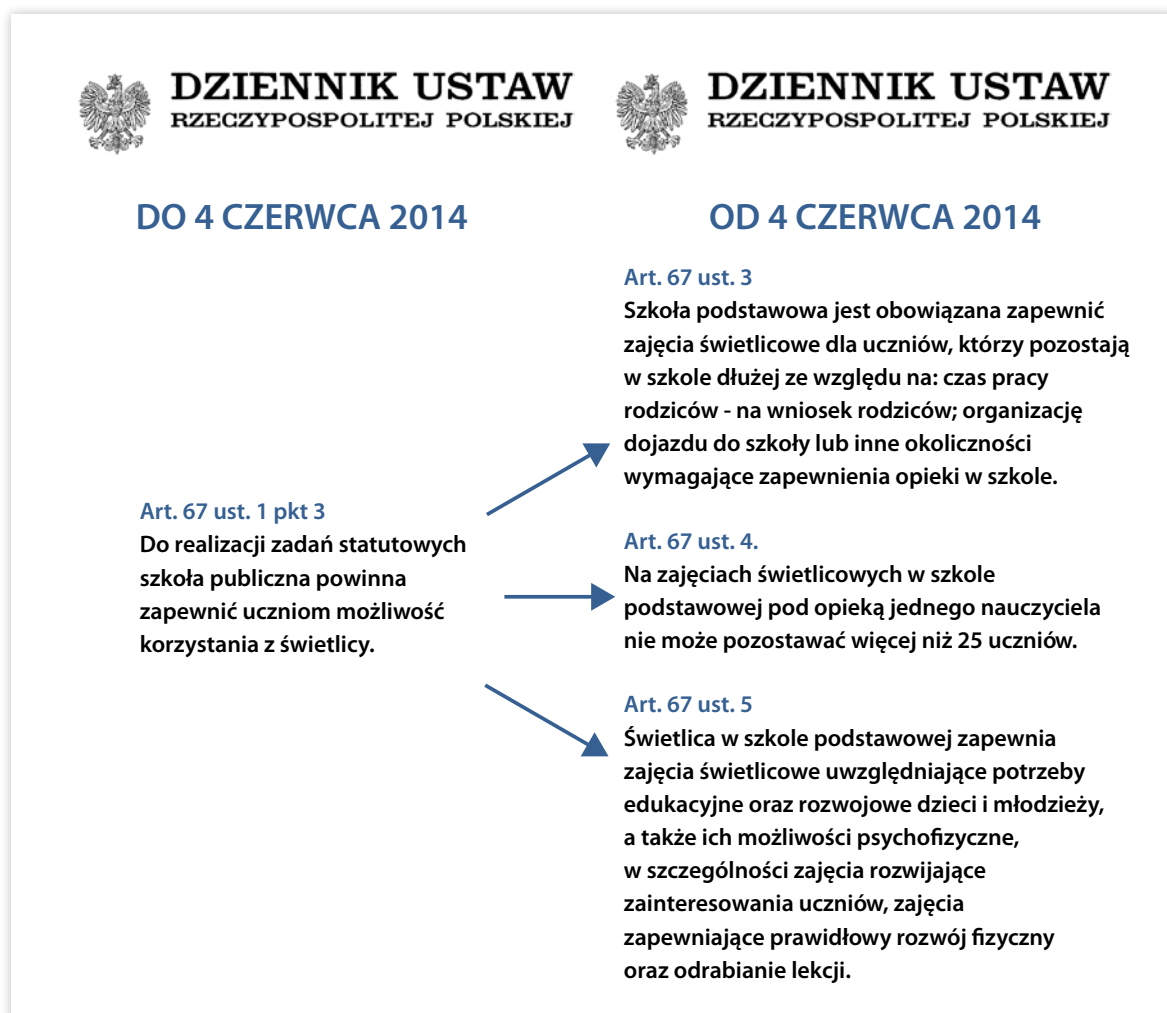
² Karolina Sikorska-Bednarczyk „Prawne uwarunkowania funkcjonowania świetlic szkolnych”, Materiał przygotowany na konferencję pt. „Świetlica szkolna – miejsce opieki i wychowania czy przechowalnia dzieci”, Gdańsk, maj 2015.

rodzice	rodzice, a także prawni opiekunowie dziecka;
rozporządzenie w sprawie dokumentacji	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. poz. 1170, ze zm.);
rozporządzenie w sprawie nadzoru	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. poz. 1270);
rozporządzenie w sprawie ramowych statutów	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624, ze zm.);
szkoła kontrolowana	publiczna szkoła podstawowa skontrolowana przez NIK;
szkoła objęta badaniem kwestionariuszowym	publiczna szkoła podstawowa objęta badaniem kwestionariuszowym NIK na podst. art. 29 ust. 1 ustawy o NIK;
światlica szkolna	to zespół środków i form organizacyjnych prowadzonych w celu racjonalnego gospodarowania wolnym czasem między zakończeniem nauki w szkole, a powrotem ucznia do domu ³ ;
ustawa o NIK	ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2017 r. poz. 524);
ustawa o zmianie Ustawy o systemie oświaty	ustawa z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz. U. poz. 642);
wspomaganie	działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny mające na celu inspirowanie i intensyfikowanie w szkole lub placówce procesów służących poprawie i doskonaleniu ich pracy, ukierunkowanych na rozwój uczniów i wychowanków.

³ A. Maksymowicz: http://praca-opiekunczo-wychowawcza.wyklady.org/wyklad/108_swietlica.html.

Do 4 czerwca 2014 r. przepisy Ustawy o systemie oświaty określały, że publiczna szkoła podstawowa powinna zapewnić uczniom możliwość korzystania ze świetlicy. To nieprecyzyjne uregulowanie było przedmiotem orzeczeń sądowych, stwierdzających obligatoryjność zapisania przez szkołę ucznia do świetlicy. W 2014 r. zmiany Ustawy o systemie oświaty (m.in. poprzez dodanie do art. 67 ustępów 3–5) zobowiązały szkoły do przyjmowania do świetlicy wszystkich uprawnionych uczniów. W celu poprawy opieki sprawowanej w świetlicy wprowadzono wymóg, aby podczas zajęć, pod opieką 1 nauczyciela nie pozostawało więcej niż 25 uczniów oraz obowiązek uwzględniania w zajęciach w świetlicy m.in. potrzeb edukacyjnych i rozwojowych uczniów, a także zapewnienia możliwości odrabiania lekcji. W uzasadnieniu projektu do zmiany Ustawy podkreślono wagę obowiązku właściwego zapewnienia opieki świetlicowej, uwzględniającego określenie warunków korzystania z tej opieki.

Infografika nr 1

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Zwiększenie dostępności i poprawa jakości opieki w przedszkolach i szkołach została wskazana w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju, jako jeden z warunków niezbędnych do poprawy jakości życia Polaków⁴. Zapis ten podkreślał wagę efektywnego wykorzystania czasu obecności uczniów w szkole przed rozpoczęciem lub po zakończeniu lekcji.

Warunki prowadzenia zajęć w świetlicach były przedmiotem badań związków zawodowych nauczycieli⁵ oraz tematem wielu artykułów prasowych. Wskazano w nich m.in. na brak odpowiednich i interesujących dla uczniów zajęć w świetlicach szkolnych, sprawowanie opieki przez wychowawców świetlic nad grupami przekraczającymi 25 uczniów, niezadawalający poziom opieki oraz niedostosowane pomieszczeń świetlicowych do liczby uczniów. Stwierdzano, że: „... (niestety) często świetlica szkolna mniej jest miejscem opieki i wychowania, bardziej przechowalnią dzieci”⁶.

W Polsce wg stanu na 30.09.2016 r. działało ponad 11 tys. publicznych szkół podstawowych⁷. Uczyło się w nich ok. 2.170 tys. uczniów, z tego 1.486,9 tys. (68,5%) uczniów w szkołach liczących powyżej 200 uczniów (w szkołach tej wielkości NIK przeprowadziła kontrolę).

Według danych Ministerstwa Edukacji Narodowej⁸ świetlice funkcjonowały w 6.914 szkołach (co stanowiło 84,9% szkół⁹), w których było zorganizowanych 32.001 grup świetlicowych. Ze świetlic korzystali głównie uczniowie klas I–III (75,5% ogólnej liczby zapisanych uczniów).

⁴ Opracowana przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji w 2013 r. „Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”.

⁵ Związek Nauczycielstwa Polskiego w 2013 r. w opracowaniu „Świetlica szkolna analiza wyników badań ankietowych” wskazał, że w 21,5% szkół objętych badaniem, tj. 4.119, po lekcjach nie odbywały się zajęcia świetlicowe, a w 16,7% grup świetlicowych na 1 nauczyciela przypadało powyżej 25 uczniów. NSZZ „Solidarność” w 2015 r. w raporcie na temat świetlic szkolnych stwierdził, że tylko w 21% ankietowanych placówkach, grupy świetlicowe liczyły do 25 uczniów, średnio do jednej grupy zapisano 41 uczniów, a w jednym pomieszczeniu średnio przebywało 65 uczniów. Artykuły prasowe dot. funkcjonowania świetlic szkolnych ukazały się m.in. w Gazecie Wyborczej („Wysokie Obcasy” z 18.10.2014 r.), Dzienniku Bałtyckim (w numerze z 13.05.2015 r.) oraz Dzienniku Gazeta Prawna (w numerze z 25.06.2015 r.).

⁶ Raport na temat świetlic szkolnych. Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” Regionu Gdańskiego. Stan na 12.05.2015 r.

⁷ Bez szkół specjalnych, sportowych i muzycznych.

⁸ Informacja ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania o stanie przygotowań organów prowadzących do objęcia obowiązkiem szkolnym dzieci sześciolletnich. Druk 124, Warszawa 14 grudnia 2015 r.

⁹ Z 8.136 szkół, które wypełniły ankietę.

Temat i numer kontroli

Funkcjonowanie świetlic szkolnych (P/16/092).

Cele kontroli

Celem głównym kontroli była ocena, czy uczniom szkół podstawowych zapewniono odpowiednie zajęcia świetlicowe?

Cele szczegółowe obejmowały ocenę:

1. Czy sposób organizacji zajęć świetlicowych pozwala na właściwą opiekę nad uczniami?
2. Czy podczas zajęć świetlicowych uwzględnia się potrzeby edukacyjne i rozwojowe uczniów?
3. Czy sprawowano skuteczny nadzór nad funkcjonowaniem świetlic szkolnych?

Organizacja kontroli

Kontrolę przeprowadzono od 21.09.2016 r. do 31.01.2017 r., którą objęto okres od 1.09.2014 r. do czasu zakończenia czynności kontrolnych. Do celów porównawczych przewidziano analizę dokumentów obowiązujących w roku szkolnym 2013/2014 oraz wybranych danych liczbowych od 2011 r.

W niniejszej informacji uwzględniono wyniki kontroli rozpoznawczej, przeprowadzonej od 2.06 do 15.07.2016 r. w Szkole Podstawowej Nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Barlinku, Szkole Podstawowej Nr 7 im. Astrid Lindgren w Stargardzie, Zespole Szkół Nr 2 w Starym Jarosławiu¹⁰.

W kontroli uczestniczyły delegatury NIK w Bydgoszczy, Lublinie, Rzeszowie i Szczecinie. Kontrolą objęto łącznie 36 jednostek, z tego: 4 kuratoria oświaty i 32 publiczne szkoły podstawowe.

Badaniem objęto również (liczące powyżej 200 uczniów) publiczne szkoły podstawowe z terenu całego kraju, od których uzyskano, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o NIK, informacje dotyczące organizacji zajęć w świetlicy oraz występujących problemów w funkcjonowaniu świetlicy szkolnej¹¹.

Kontrola w kuratoriach oświaty przeprowadzona została pod względem legalności, gospodarności, rzetelności i celowości¹²; w publicznych szkołach podstawowych pod względem legalności, gospodarności i rzetelności¹³.

Na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK zlecono kuratorom oświaty kontrolę w zakresie ustalenia: 1. Jakie potrzeby są uwzględniane i jakie zainteresowania mogą być rozwijane przy zastosowanych w szkole kryteriach podziału uczniów w świetlicy na grupy wychowawcze? 2. Czy grupy wychowawcze w świetlicy zostały utworzone w oparciu o zdiagnozowane potrzeby i zainteresowania uczniów? 3. Czy został dokonany właściwy dobór zajęć świetlicowych dla danej grupy wychowawczej oraz czy sposób ich prowadzenia pozwala realizować cele określone w art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty? 4. Czy wyposażenie świetlicy jest właściwe do prowadzonych zajęć w danej grupie wychowawczej?

Wykaz jednostek objętych kontrolą i lista osób zajmujących stanowiska kierownicze w kontrolowanych podmiotach stanowi załącznik Nr 1 do Informacji o wynikach kontroli.

¹⁰ Kontrola R/16/003 „Funkcjonowanie świetlic szkolnych”, której celem było ustalenie, czy uczniom szkół podstawowych zapewniono odpowiednie zajęcia w świetlicy.

¹¹ W załączniku Nr 4 do niniejszej informacji o wynikach kontroli przedstawiono ustalenia badań kwestionariuszowych z 2.513 szkół.

¹² Por. art. 5 ust. 1 ustawy o NIK.

¹³ Por. art. 5 ust. 2 ustawy o NIK.

2.1 Ocena ogólna kontrolowanej działalności¹⁴

W ocenie NIK, w świetlicach większości skontrolowanych szkół¹⁵ prawidłowo realizowano funkcje opiekuńcze. Znacznej części uczniów zapisanych do świetlic, nie zapewniono jednak możliwości uczestniczenia w zajęciach, uwzględniających rozpoznane indywidualne zainteresowania i potrzeby edukacyjne, których realizacja wpłynęłaby na rozwój psychofizyczny poszczególnych uczniów.

Wprowadzony w 2014 r. przepis art. 67 ust. 5 Ustawy¹⁶ o systemie oświaty nie wpłynął w istotny sposób na funkcjonowanie świetlic szkolnych. Szkoły nie uzyskały w tym zakresie wsparcia. Minister Edukacji Narodowej nie określił (np. w formie standardów, wytycznych lub zaleceń) sposobu realizacji ustawowych postanowień. Szkoły nie otrzymały także w tej dziedzinie pomocy ze strony kuratorów oświaty¹⁷. Ustalenia kontroli wskazują, że dyrektorzy szkół uznali zmianę Ustawy o systemie oświaty jedynie za doprecyzowanie dotychczasowego modelu działania świetlicy.

Organizacja świetlic w większości skontrolowanych szkół pozwalała na właściwą opiekę nad uczniami: zatrudniano wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną, na potrzeby świetlic wykorzystywano odrębne pomieszczenia, które wyposażone zostały w pomoce dydaktyczne i sprzęt umożliwiający prowadzenie zróżnicowanych zajęć.

Nieprawidłowości polegające na niezapewnieniu odpowiedniej liczby nauczycieli do sprawowania opieki nad uczniami stwierdzono w 5 spośród 32 skontrolowanych szkół, w 2 szkołach nie przyjęto do świetlicy wszystkich uprawnionych uczniów, zaś w 8 wprowadzono regulacje wewnętrzne mogące ograniczyć możliwość zapisywania dzieci do świetlicy.

Ponadto niepokój NIK budzi stwierdzony w większości skontrolowanych szkół brak uregulowań dotyczących sposobu informowania wychowawców świetlicy o obecności ucznia na zajęciach lekcyjnych, który może stwarzać zagrożenie dla bezpieczeństwa uczniów, zwłaszcza tych, którzy po zajęciach lekcyjnych nie pojawili się w świetlicy.

Podlegająca znacznej rotacji kadra wychowawców i nauczycieli prowadziła w szkołach zajęcia świetlicowe na podstawie ogólnych, zazwyczaj corocznie powtarzanych planów zajęć, realizowanych we wszystkich grupach wychowawczych.

Jedynie w 3 spośród 32 skontrolowanych szkół zorganizowano grupy wychowawcze składające się z uczniów o rozpoznanych indywidualnie potrzebach edukacyjnych i zainteresowaniach oraz dostosowano do nich propozycję zajęć w świetlicy.

NIK stwierdziła, że nadzór pedagogiczny sprawowany przez kuratorów oświaty nad szkołami nie obejmował obserwacji i formułowania ocen jakości prowadzonych zajęć w świetlicy. Koncentrował się przede wszystkim na prawidłowości sporządzonej dokumentacji i rodzaju prowadzonych zajęć. Dyrektorzy szkół w ramach nadzoru kontrolowali dokumentację, obserwowali zajęcia,

¹⁴ Dokonując ogólnej oceny kontrolowanej działalności zastosowano ocenę opisową.

¹⁵ W 25 z 32 skontrolowanych.

¹⁶ Art. 67 ust. 5 Ustawy stanowi, że świetlica w szkole podstawowej oraz w szkole prowadzącej kształcenie specjalne, o której mowa w art. 71b ust. 1, zapewnia zajęcia świetlicowe uwzględniające potrzeby edukacyjne oraz rozwojowe dzieci i młodzieży, a także ich możliwości psychofizyczne, w szczególności zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów, zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny oraz odrabianie lekcji.

¹⁷ Po zmianie w 2014 r. Ustawy na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji, zamieszczono tylko jedną publikację, która całościowo obejmowała problem funkcjonowania świetlic szkolnych. Wspomaganie przez kuratorów szkół w ramach sprawowanego nadzoru polegało głównie na publikacji na stronach internetowych kuratoriów oświaty raportów z ewaluacji i arkuszy kontroli.

przeprowadzali ewaluacje wewnętrzne i wykorzystywali uzyskane wyniki do poprawy jakości pracy świetlicy. Natomiast organy prowadzące szkoły, jedynie w pojedynczych przypadkach kontrolowały działalność świetlic szkolnych.

2.2 Synteza wyników kontroli

1. Obowiązujący od 2014 r. art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty nałożył na szkoły wymóg prowadzenia zajęć uwzględniających potrzeby edukacyjne, rozwojowe oraz zainteresowania uczniów zapisanych do świetlicy. Dla większości szkół zmiany Ustawy nie miały większego wpływu na działalność świetlicy¹⁸. Dominującymi (w 90% kontrolowanych szkół) kryteriami organizacji grup wychowawczych były przede wszystkim godziny rozpoczęcia i zakończenia lekcji lub dojazdu uczniów autobusem szkolnym. Prowadzone w tych grupach zajęcia dzielono najczęściej na bloki tematyczne, np. „plastyczny”, „muzyczny”, „ruchowy”. Świetlice gwarantowały również możliwość odrabiania lekcji. Tylko w 3 kontrolowanych szkołach zaplanowano i zrealizowano zajęcia w grupach wychowawczych dla uczniów o wcześniej ustalonych potrzebach edukacyjnych i zainteresowaniach. W większości kontrolowanych szkół brakowało systemowych działań dotyczących rozpoznawania potrzeb edukacyjnych i zainteresowań uczniów, w oparciu o które można by organizować grupy wychowawcze oraz prowadzić zajęcia w świetlicy. [str. 24]
2. Szkoły opracowywały roczny plan pracy świetlicy, przeznaczony dla wszystkich zapisanych uczniów (bez podziału na grupy). Analiza planów pracy świetlicy obowiązujących w roku szkolnym 2013/2014, tj. przed zmianą Ustawy o systemie oświaty w 2014 r., jak i w okresie objętym kontrolą, wykazała, że w 28 szkołach (87,5%) zajęcia w świetlicy prowadzone były corocznie w oparciu o takie same plany we wszystkich grupach wychowawczych. Określane w nich cele były formułowane bardzo ogólnie. W zdecydowanej większości przypadków, brakowało wskaźników, które pozwoliłyby ocenić stopień realizacji celów zawartych w planie pracy świetlicy. Zdaniem NIK coroczne realizowanie bardzo zbliżonych do siebie planów, może prowadzić do sytuacji, w których uczeń uczęszczający do świetlicy przez 2 lub 3 lata, co roku uczestniczy w takich samych zajęciach. [str. 31]
3. Sposób prowadzenia zajęć w świetlicy uwzględniał przede wszystkim potrzeby uczniów klas I – III, co powodowało, że pobyt w świetlicy był mało interesujące dla starszych uczniów. Zmniejszyła się ich udział w zajęciach. W świetlicach przebywali głównie uczniowie z klas I–III (ok. 82%), natomiast uczniowie z klas IV–VI stanowili tylko ok. 18% z ogółu uczestniczących w zajęciach świetlicowych¹⁹. [str. 29]
4. NIK stwierdziła, że w 2²⁰ szkołach nie wszyscy uczniowie, których rodzice złożyli wnioski, zostali przyjęci do świetlicy. Ponadto w 8 szkołach w przepisach regulujących zasady naboru dzieci do świetlicy wprowadzono rozwiązania, które mogły utrudniać uczniom dostęp do świetlicy. Na przykład niektóre szkoły, z naruszeniem art. 67 ust. 3 Ustawy o systemie oświaty, wprowadziły pierwszeństwo w naborze do świetlicy uczniów z klas I–III lub nie przewidywały możliwości przyjęcia uczniów z klas IV–VI. [str. 15]

¹⁸ Wg przeprowadzonych badań kwestionariuszowych tylko 48% dyrektorów wskazało, że zmieniono organizację zajęć w świetlicy, a niespełna 43%, że uległo zmianie sposób prowadzenia zajęć. Jedynie o 3 punkty procentowe (w latach 2014/2015 – 2016/2017 z 38% do 41%) wzrosła rola kryteriów związanych ze stosowaniem art. 67 ust. 5 Ustawy. W dalszym ciągu grupy wychowawcze były organizowane ze względu na godziny rozpoczęcia i zakończenia lekcji lub oddział klasowy.

¹⁹ Bez dzieci z oddziałów zerowych wg stanu na 30.09.2016 r.

²⁰ SP Nr 2 w Sianowie (90 uczniów w roku szkolnym 2015/2016) i SP Nr 39 w Lublinie (Zespół Szkół Nr 8) 9 uczniów w roku szkolnym 2014/2015 oraz 7 uczniów w roku szkolnym 2015/2016.

5. W kontrolowanej grupie szkół ponad 40% uczniów przebywało w świetlicy ponad 3 godziny dziennie, tj. ok. 15 godzin w tygodniu. W grupie szkół, w których uczyło się od 400 do 700 uczniów, udział ten wynosił ponad 45%, a w szkołach liczących powyżej 700 uczniów – 53%. Dla porównania, średni tygodniowy czas pobytu uczniów na lekcjach wynosił ok. 25 godzin. Zdaniem NIK, mając na uwadze efektywne wykorzystanie czasu pobytu dzieci w świetlicy, szkoły powinny podejmować działania, które w o wiele większym stopniu niż obecnie uwzględniałyby postanowienia art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty. Dotyczy to szczególnie grupy uczniów dłużej przebywających w świetlicy. [str. 32]
6. Szkoły przykładały dużą wagę do zapewnienia bezpieczeństwa uczniom przebywającym w świetlicy. Niemniej, w znacznej części szkół w niewystarczający sposób – biorąc pod uwagę rotację uczniów w świetlicy – uregulowane zostały zasady odpowiedzialności za bezpieczeństwo ucznia zapisanego do świetlicy podczas jego drogi ze świetlicy na lekcje i z lekcji do świetlicy. Na przykład w 10 szkołach nie wskazano osób odpowiedzialnych za sprawowanie opieki nad uczniem w tym zakresie. Ponadto 23 szkoły nie określiły sposobu informowania wychowawców świetlicy o nieobecnościach ucznia na zajęciach lekcyjnych. Przyjęcie takich uregulowań jest szczególnie istotne ze względu na stwierdzoną skalę nieobecności uczniów na zajęciach w świetlicy. Na podstawie przeprowadzonych przez NIK oględzin ustalono, że w wybranym dniu 34% zapisanych uczniów nie było w świetlicy, a wychowawcy w większości przypadków nie znali przyczyn ich nieobecności. Brak powyższych unormowań może stwarzać zagrożenie dla bezpieczeństwa uczniów w szkole. [str. 19]
7. Zajęcia w świetlicy prowadzili wykwalifikowani wychowawcy świetlicy. NIK zwraca uwagę na częste zmiany wśród wychowawców świetlic prowadzących zajęcia. Według stanu na 30.09.2016 r. z 256 wychowawców tylko 56 (21,9%) pracowało w świetlicy przez 6 ostatnich lat szkolnych²¹. A aż 92 (36%) nauczycieli miało tylko rok stażu pracy w charakterze wychowawcy świetlicy. Ponadto zajęcia świetlicowe prowadzone były w ramach tzw. godzin karcianych²² przez różnych nauczycieli, którzy nie byli wychowawcami świetlicy. Na brak adekwatnej do potrzeb liczby wychowawców świetlicy wskazało 8% dyrektorów szkół objętych badaniem kwestionariuszowym²³. Poza pojedynczymi przypadkami, w szkołach nie zatrudniano asystentów wychowawcy świetlicy²⁴. [str. 17]
8. W 5 szkołach (z 32, tj. 15,6%) przekroczono maksymalną liczbę (25) uczniów pozostających pod opieką jednego nauczyciela, co było niezgodne z art. 67 ust. 4 Ustawy o systemie oświaty. Najczęstszą przyczynę tej nieprawidłowości stanowiło przejęcie przez świetlicę opieki nad oddziałami, których lekcje nie odbyły się ze względu na nieobecność nauczyciela przedmiotu. [str. 18]

²¹ Liczonych od roku szkolnego 2011/2012.

²² Art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a Karty Nauczyciela.

²³ Dyrektorzy szkół objęci badaniem kwestionariuszowym, którzy stwierdzili występowanie problemów związanych z funkcjonowaniem świetlicy szkolnej.

²⁴ Możliwość ich zatrudnienia wprowadzono z dniem 4 czerwca 2014 r. nowelizując Ustawę o systemie oświaty poprzez dodanie ust. 1e do art. 7 Ustawy o systemie oświaty przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz. U. poz. 642).

- 9.** W skontrolowanych szkołach zajęcia były prowadzone w dobrych warunkach lokalowych. Szkoły dokonywały w świetlicach podziału na strefy²⁵: porządkową, kręgu, zabawy, gier i zabaw stolikowych, nauki, wystawy, nauczyciela²⁶. Wyposażenie świetlic pozwalało na prowadzenie zróżnicowanych zajęć, co potwierdzili w swoich kontrolach kuratorzy oświaty. Dodatkowo szkoły wykorzystywały do prowadzenia zajęć czytelnie, sale komputerowe, gimnastyczne oraz boiska szkolne [str.19]. Jednak dyrektorzy ponad 10% szkół objętych badaniem kwestionariuszowym, wskazywali złe warunki lokalowe (zbyt małą powierzchnię), jako jeden z problemów związanych z funkcjonowaniem świetlic.
- 10.** Ewidencja obecności uczniów w świetlicy odnotowywana była w dziennikach zajęć w świetlicy. Przy dużej liczbie zapisanych uczniów i znacznej rotacji uczniów, czynność ta była bardzo czasochłonna i często dezorganizowała pracę wychowawców. Np. w jednej ze szkół na zajęciach przebywało 119 uczniów z 20 grup wychowawczych, z których każda miała prowadzony (w formie papierowej) odrębny dziennik zajęć. [str. 33]
- 11.** Kuratorzy oświaty, w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego nad szkołami przeprowadzali m.in. ewaluacje całościowe (w ramach prowadzonej ewaluacji danej szkoły ocenie powinna być również poddana działalność świetlicy szkolnej) oraz kontrole planowe. Nadzór pedagogiczny kuratorów oświaty nie obejmował jednak treści i sposobu prowadzenia zajęć w świetlicy. [str. 37]
- 12.** Wszyscy dyrektorzy kontrolowanych szkół sprawowali nadzór pedagogiczny nad świetlicami. W ramach tego nadzoru dyrektorzy w 31 szkołach kontrolowali m.in. dokumentację świetlic, a w 29 obserwowali zajęcia świetlicowe. Wyniki nadzoru były wykorzystywane np. do różnicowania tematycznego i sposobu prowadzenia zajęć. [str. 38]
- 13.** Organy prowadzące szkoły nie kontrolowały warunków, w jakich są realizowane zajęcia w świetlicach, wyposażenia świetlic, zapewnienia środków finansowych na ich działalność. Jednostkowe kontrole świetlic przeprowadzono w ramach badania innych obszarów funkcjonowania szkoły. Zagadnienia dotyczące świetlic szkolnych, w tym przede wszystkim obsada kadrowa, były analizowane jedynie na etapie zatwierdzania arkuszy organizacyjnych szkół. [str. 38]

²⁵ Wg opracowania Andrzeja Pery oraz Danuty Kmity „Świetlica – szkolną przestrzenią czasu wolnego” Funkcjonowanie świetlic szkolnych, poradnik dla gmin i dyrektorów szkół”. Ośrodek Rozwoju Edukacji, wyd. Warszawa 2014. Funkcjonowanie stref wprowadzono w oparciu o artykuł: E. Ciszewska, Świetlica szkolna, [online] <http://literka.pl/article/show/id/35686>.

²⁶ W strefie porządkowej umieszczone powinny być półki lub szafki na plecaki. Strefa ta musi znajdować się blisko wejścia; ciekawym rozwiązaniem jest zastosowanie szafek z zasuwanymi drzwiami, co wpływa na estetykę świetlicy. Strefa Kręgu powinna być wyposażona w miękki dywan, na którym organizuje się zajęcia, zabawy integracyjne, omawia ważne sprawy świetlicowe; to także miejsce na ćwiczenia relaksacyjne, słuchanie bajek i swobodne zabawy dzieci. Strefa zabawy powinna znajdować się w bezpośrednim sąsiedztwie ze strefą kręgu; to miejsce, w którym zgromadzone są zabawki, szafki lub pudła z grami i zabawkami oraz koce i poduszki przydatne do czytania i odpoczynku. Strefa nauki, gier i zabaw stolikowych powinna być wyposażona w stoliki i krzesła dostosowane do wzrostu dzieci; w strefie tej znajdują się szafki z grami planszowymi i innymi zabawkami stolikowymi, koszyki lub pojemniki na materiały i narzędzia do prac plastycznych (kartki, bloki, kredki, nożyczki, klej itp.); strefa ta powinna być zorganizowana skrajnie po przeciwnej stronie do strefy zabawy, bliżej strefy porządkowej, w której są plecaki dzieci, co jest bardzo praktyczne podczas odrabiania zadań domowych. Strefa wystawy – dotyczy takich miejsc jak ściany, parapety; służy do ekspozycji prac plastycznych, technicznych, konstrukcyjnych i innych przestrzennych oraz ważnych informacji bieżących lub tematycznych. Strefa nauczyciela, zlokalizowaną tam, gdzie stoi biurko; w miejscu tym powinny być widoczne wszystkie strefy; w biurku przechowuje się dzienniki i inne ważne dokumenty, dlatego też wskazane jest zamykanie go na klucz.

2.3 Uwagi końcowe i wnioski

Zmiana przepisów Ustawy o systemie oświaty obowiązująca od 4 czerwca 2014 r. wprowadziła nowe wymagania dotyczące pracy świetlicy oraz dostosowania zajęć świetlicowych do potrzeb edukacyjnych i zainteresowań uczniów. Wyniki kontroli wskazują, że w tym zakresie przepisy w większości szkół nie zostały właściwie wdrożone [str. 24]. Najpełniej zrealizowano unormowania dotyczące obligatoryjności przyjmowania do świetlicy uprawnionych uczniów [str. 15] oraz przebywania pod opieką jednego nauczyciela nie więcej niż 25 uczniów. [str. 18]

NIK zauważa, że rozporządzenie w sprawie dokumentacji prowadzonej w świetlicy enumeratywnie wymienia dane (dotyczące ucznia), które mogą zostać ujęte w dzienniku zajęć [str. 33]. Brak prawnej możliwości zapisania w nim informacji np. o sposobie kontaktu z rodzicami lub o stanie zdrowia ucznia może utrudniać podjęcie przez wychowawców decyzji w nagłych przypadkach. Dodatkowo, informacje o stanie zdrowia ucznia, stanowiące tzw. dane osobowe wrażliwe, w świetle zapisów Ustawy o systemie oświaty (a także powtórzonych w nowej ustawie Prawo oświatowe) oraz ustawy o ochronie danych osobowych, nie mogą być, bez wyraźnej, pisemnej zgody rodziców, przetwarzane przez szkołę, a także umieszczane w dzienniku zajęć w świetlicy. Stwarzać to może zdaniem NIK zagrożenie dla zdrowia i życia ucznia.

NIK zwraca też uwagę, że w obowiązujących przepisach nie zostały określone minimalne powierzchnie świetlicy w relacji do liczby zapisanych do niej uczniów. Normy takie określono dla przedszkoli. Brak regulacji w tym zakresie może stwarzać sytuację, w której średnia powierzchnia przypadająca na 1 ucznia w wielu świetlicach będzie niższa niż 2 m². Tylko ze względu na nieobecność na zajęciach znacznej części uczniów zapisanych do świetlicy, w toku kontroli stwierdzono jedynie pojedyncze przypadki, podczas których na 1 ucznia przypadało poniżej 2 m² powierzchni świetlicy. [str. 19]

Wyniki kontroli wskazują na konieczność podjęcia działań systemowych przez Ministra Edukacji Narodowej mających na celu:

- 1) określenie sposobów realizacji przez dyrektorów szkół wymogu uwzględniania w zajęciach w świetlicy, prowadzonych w grupach wychowawczych, potrzeb edukacyjnych, rozwojowych, możliwości psychofizycznych oraz zainteresowań uczniów, zgodnie z obowiązującym od 4 czerwca 2014 r. art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty (którego treść została powtórzona w ustawie Prawo oświatowe w art. 105 ust. 2);
- 2) modyfikację stosowanych narzędzi nadzoru pedagogicznego, w celu sprawdzania jakości zajęć prowadzonych w świetlicy;
- 3) rozważenie ustalenia minimalnej powierzchni przypadającej na 1 ucznia uczestniczącego w zajęciach w świetlicy.

Wnioski de lege ferenda

Mając na uwadze poprawę funkcjonowania świetlic szkolnych, konieczne jest podjęcie przez Ministra Edukacji Narodowej działań w celu:

1. Doprecyzowania art. 155 ustawy Prawo oświatowe, poprzez wskazanie, że po dobrowolnym przekazaniu szkole przez rodziców w formie pisemnej, wrażliwych danych osobowych ucznia (w szczególności o jego stanie zdrowia) wraz z dołączoną zgodą na ich przetwarzanie, zamieszczanie tego rodzaju informacji w wewnętrznej dokumentacji szkoły (z zachowaniem pełnego bezpieczeństwa danych), do której uczęszcza dziecko, nie wymagałoby uzyskania przez szkołę wyraźnej, dodatkowej pisemnej zgody rodzica.

2. Zmiany § 11 ust. 2 Rozporządzenia w sprawie dokumentacji poprzez:

- wprowadzenie zwrotu: „w szczególności” tak, aby katalog informacji o uczniu, które mogą być ujęte w dzienniku zajęć w świetlicy, był otwarty;
- dopuszczenie także innych, niż obecnie stosowane, dogodniejszych form zapisywania godziny przyścia i wyjścia ucznia.

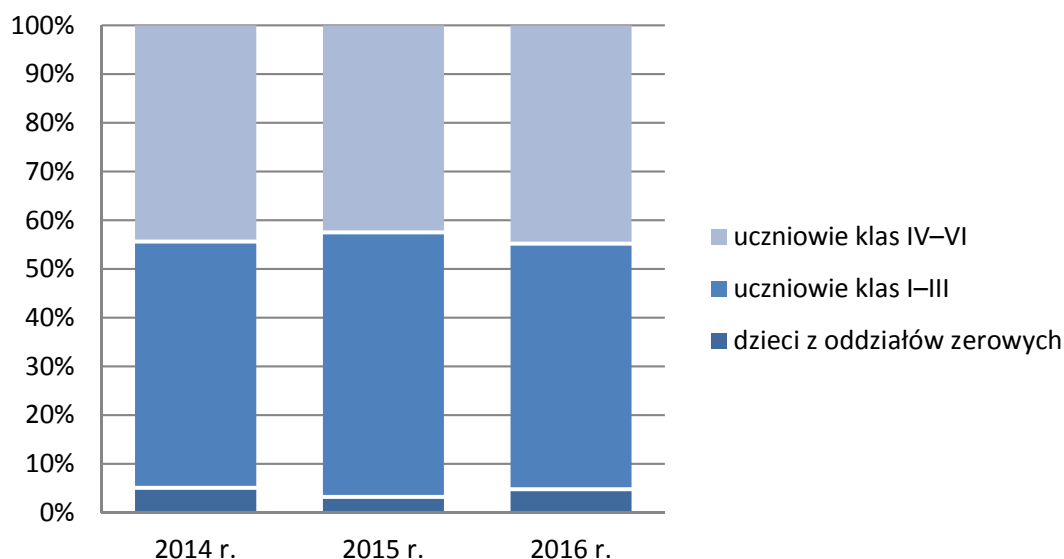
3 WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

3.1 Organizacja świetlicy

W skontrolowanych szkołach przeciętnie uczyło się ponad 500 uczniów²⁷, z czego do świetlicy było zapisanych ok. 200 (36%) w tym ok. 160 (82%) z klas I–III. Zajęcia prowadziło średnio 8 wychowawców zatrudnionych na ponad 5 etatach. Szkoła dysponowała 3 pomieszczeniami świetlicy o łącznej powierzchni ok. 150 m². W większości szkół świetlice zlokalizowane były na parterze lub I piętrze budynku. Dodatkowo na potrzeby prowadzenia zajęć świetlicowych wykorzystywano 3 pomieszczenia o łącznej pow. ok. 300 m². Wydatki²⁸ związane z funkcjonowaniem świetlicy wynosiły ponad 250 tys. zł (w tym wydatki rzeczowe 9,5 tys. zł, tj. 4%) i stanowiły 5,5% wydatków szkoły (ok. 4.580 tys. zł). Świetlica była otwarta od 6³⁰/7⁰⁰ do 16⁰⁰/16³⁰ czyli ok. 9 godzin, tj. zgodnie z oczekiwaniami pracujących rodziców.

Wykres nr 1

Struktura uczniów w skontrolowanych szkołach w latach szkolnych 2014–2016 (wg stanu na 30.09)

Źródło: Opracowanie własne NIK.

W przeciętnej szkole objętej badaniem kwestionariuszowym²⁹ uczyło się (średnio) 400 uczniów, w tym ponad 150 (39%) było zapisanych do świetlicy. Zajęcia prowadziło 7 nauczycieli zatrudnionych na ponad 4 etatach. Szkoła dysponowała 3 pomieszczeniami świetlicy o pow. ok. 130 m². Mediana powierzchni świetlicy na 1 zapisanego ucznia wynosiła 0,85 m².

Dokonana z dniem 4 czerwca 2014 r. zmiana Ustawy o systemie oświaty, nie wpłynęła w istotny sposób na regulacje wewnętrzne szkół dotyczące świetlicy szkolnej.

3.1.1. Przyjmowanie uczniów do świetlicy

Większość szkół (30 z 32 kontrolowanych) zrealizowało obowiązek wynikający ze znowelizowanej w 2014 r. Ustawy o systemie oświaty (art. 67 ust. 3), tj. dotyczący zapewnienia zajęć w świetlicy wszystkim uczniom pozostającym w szkole dłużej ze względu na czas pracy rodziców (na wniosek rodziców), organizację dojazdu do szkoły lub inne okoliczności wymagające zapewnienia opieki w szkole.

²⁷ Wg stanu na 30.09.2016 r. bez uczniów oddziałów zerowych. Średnia arytmetyczna szkół objętych kontrolą.

²⁸ Średnie wydatki za lata 2014–2015.

²⁹ Wg stanu na 30.09.2016 r.

W 30 szkołach wszystkie wnioski rodziców o przyjęcie ucznia do świetlicy zostały rozpatrzone pozytywnie, w 2 do świetlicy zapisano tylko część uczniów:

- **SP Nr 2 w Sianowie.** W roku szkolnym 2015/2016 nie zostało przyjętych 90 uczniów. Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że 75 uczniów zostało objętych opieką, w ramach godzin zaplanowanych na zajęcia świetlicowe (3 grupy świetlicowe). Pozostałym uczniom Szkoła zapewniła opiekę sprawowaną przez nauczycieli (w ramach godzin realizowanych z art. 42 ust. 2 pkt 2 Karty Nauczyciela).
- **SP Nr 39 w Lublinie** (wchodząca w skład Zespołu Szkół nr 8). W roku 2014/2015 do świetlicy nie zostało przyjętych 6 uczniów z klasy VI i 3 z klasy V ze względu na brak miejsc. W roku szkolnym 2015/2016 do świetlicy z powodu braku miejsc nie przyjęto siedmiu uczniów klasy V.

Większość szkół (29 z 32 kontrolowanych) opracowała procedury przyjmowania uczniów do świetlicy, w których określono m.in. terminy składania, zasady rozpatrywania oraz wzór wniosku.

Trzy szkoły nie wprowadziły takich regulacji:

- **SP Nr 24 w Toruniu.** Nie ustalono trybu rozpatrywania wniosków o przyjęcie dziecka do świetlicy,
- **SP w Dubiecku.** Nie przyjęto procedury zgłaszania i przyjęcia dziecka do świetlicy. Kierownik świetlicy wyjaśniła, że: „w praktyce jest przyjęta forma rozdawania dzieciom wniosków o przyjęcie do świetlicy, które wypełniają rodzice. Wnioski znajdują się również w sekretariacie Szkoły i u kierownika świetlicy”.
- **SP Nr 4 w Solcu Kujawskim.** W Statucie i regulaminie świetlicy nie określono zasad naboru do świetlicy (w tym trybu rozpatrywania wniosków o przyjęcie dziecka).

W 8³⁰ z 32 szkół (25%) stwierdzono, że przyjęte zostały rozwiązania niezgodne z art. 67 ust. 3 Ustawy o systemie oświaty, obligującym szkoły do przyjęcia wszystkich uczniów spełniających kryteria ustawowe, (np. poprzez zapis w dokumentach organizacyjnych szkoły, że do świetlicy przyjmowani będą jedynie uczniowie klas I–IV lub w pierwszej kolejności uczniowie dojeżdżający):

- **SP Nr 4 w Białogardzie.** W statucie stwierdzono, że świetlica jest organizowana, gdy z uczniów potrzebujących stałej formy opieki można utworzyć nie mniej niż jedną grupę wychowawczą. W pkt. 13 zapisano, że do świetlicy są przyjmowani w pierwszej kolejności uczniowie z klas I–III, w tym w szczególności dzieci rodziców pracujących, z rodzin niepełnych, wielodzietnych i wychowawczo zaniedbanych, sierot, dzieci z rodzin zastępczych.
- **SP Nr 3 w Toruniu.** W procedurze przyjęcia dziecka do świetlicy określono, m.in., że do świetlicy przyjmowani są uczniowie klas I–III, których rodzice pracują, uczniowie z rodzin niepełnych (rodzic pracuje), uczniowie w trudnej sytuacji rodzinnej. Z kolei regulamin świetlicy określał m.in., że spośród uczniów klas I–III, pierwszeństwo do przyjęcia do świetlicy mają uczniowie klas I.
- **SP Nr 2 w Radzynie Podlaskim.** W § 3 regulaminu świetlicy wprowadzono ograniczenie, że opieką świetlicową są objęci uczniowie klas I–III, a w uzasadnionych przypadkach, na prośbę rodziców, uczniowie klas IV. W zasadach tych nie uwzględniono natomiast możliwości przyjęcia do świetlicy uczniów klas V–VI.
- **SP Nr 1 w Połczynie-Zdroju.** Regulamin naboru do świetlicy szkolnej na rok szkolny 2015/2016 określał, że do świetlicy są przyjmowani uczniowie klas I–IV, w pierwszej kolejności dojeżdżający, obojga rodziców pracujących. Uczniowie z klas V–VI zostaną przyjęci w uzasadnionych przypadkach, takich jak: odległe miejsce zamieszkania, posiadanie młodszego rodzeństwa w świetlicy.

Na podstawie analizy losowo wybranych 289 wniosków o przyjęcie dziecka do świetlicy stwierdzono, że szkoły (30³¹ na 32) rozpatrywały je zgodnie z przyjętymi procedurami i przyjęły wszystkich uczniów.

W 31 szkołach (z 32), godziny pracy świetlicy były dostosowane do potrzeb rodziców, czasu rozpoczęcia i zakończenia lekcji oraz czasu przyjazdu albo odjazdu autobusu szkolnego. W jednej szkole nie ustalono terminu zakończenia dyżuru w świetlicy szkolnej:

³⁰ SP Nr 4 w Białogardzie, SP Nr 1 w Połczynie-Zdroju, SP Nr 35 w Szczecinie, SP Nr 3 w Toruniu, SP Nr 2 w Radzynie Podlaskim, SP Nr 4 w Lublinie, SP Nr 39 w Lublinie (Zespół Szkół nr 8), SP Nr 15 w Przemyślu.

³¹ Poza SP Nr 2 w Rzeszowie oraz SP w Koronowie.

- **SP Nr 2 w Łęcznej.** W statucie zapisano, że świetlica jest czynna w zależności od potrzeb wychowanków, a w regulaminie, że jej czas pracy jest dostosowany do „potrzeb szkoły i środowiska”. Tylko w „Zasadach postępowania w zakresie opieki nad uczniami Szkoły” wskazano, od której godziny sprawowana jest opieka nad uczniami. Nie określono jednak, do której trwa dyżur świetlicy szkolnej. W toku kontroli stwierdzono, że 14 i 15.12.2016 r. w godzinach: 7.45–8.30 (15.12) i 8.35–9.15 lub 9.20 (14 i 15.12), w świetlicy nie było wychowawców, ponieważ zostali skierowani do realizacji zajęć lekcyjnych w zastępstwie nieobecnych nauczycieli. Uczniowie korzystający w tych godzinach z zajęć (4) zostali objęci opieką w bibliotece szkolnej.

3.1.2. Kadra świetlic

Każda z kontrolowanych szkół zatrudniała na stanowiskach wychowawcy świetlicy wykwalifikowanych nauczycieli. Z 256 wychowawców zatrudnionych wg stanu na 30.09.2016 r. tylko 56 (21,9%) pracowało w świetlicy nieprzerwanie od września 2011 r. W 10 szkołach 1 wychowawca pracował w takim okresie, w 2 szkołach 4 wychowawców, a w 4 szkołach żaden z wychowawców nie był zatrudniony od 2011 r. Według stanu na 30.09.2015 r., poza 252 wychowawcami świetlicy, zajęcia prowadzili nauczyciele innych przedmiotów³² (164 na 30.09.2015 r.). Udział ich pracy w łącznym czasie trwania zajęć wyniósł 14%. W 7 szkołach zajęcia prowadzili tylko wychowawcy świetlicy, w 4 dodatkowo 1 nauczyciel, w 15 szkołach od 2 do 7 nauczycieli³³:

- **SP Nr 2 w Nowogardzie.** Zajęcia prowadzone przez nauczycieli odpowiadały nauczaniem przez nich przedmiotom (np. zajęcia matematyczne prowadził nauczyciel matematyki, przyrodnicze – nauczyciel przyrody itp., gry i zabawy – nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, j. angielski – nauczyciel tego języka). Dyrektor wyjaśniła, że wzrost liczby godzin pracy nauczycieli, którzy nie byli wychowawcami świetlicy z ponad 8 tygodniowo w roku 2014/2015 do 16 godzin w roku 2016/2017 spowodowany był zmniejszeniem przez organ prowadzący liczby godzin (o 6) w arkuszu organizacyjnym szkoły dla wychowawców świetlicy. Organ prowadzący wskazał na możliwość korzystania przez dyrektora szkoły z art. 42 ust. 2 pkt 2 Karty Nauczyciela.

Natomiast w 2 szkołach zajęcia prowadziło dodatkowo aż 58 nauczycieli. Wynikało to z faktu realizowania przez wielu nauczycieli np. jednej godziny zajęć w tygodniu w ramach tzw. „godzin karcianych”³⁴.

- **SP Nr 35 w Szczecinie.** Według stanu na 30 września w latach szkolnych 2014/2015, 2015/2016 i 2016/2017 poza wychowawcami świetlicy opiekę sprawowało odpowiednio 21, 32, 25, nauczycieli od 1 do 4 godzin tygodniowo. Prowadzili oni zajęcia sportowe, plastyczne, języka angielskiego, czytelnicze, informatyczne, teatralne, komputerowe, dziennikarskie, matematyczne.

Zmiana Ustawy o systemie oświaty (art. 67 ust. 3 oraz ust. 4) wpłynęła na wzrost liczby etatów wychowawców świetlicy i osób pracujących na tym stanowisku. W porównaniu do 30.09.2014 r., według stanu na 30.09.2016 r. w kontrolowanych szkołach liczba etatów wzrosła ze 144 do 162, a liczba zatrudnionych osób z 222 do 256. W szkołach objętych badaniem kwestionariuszowym liczba etatów wzrosła odpowiednio z 9.206 do 10.389, a zatrudnionych osób z 15.432 do 17.399.

³² W ramach tzw. „godzin karcianych” na podstawie art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy Karta Nauczyciela.

³³ W ww. publikacji Andrzeja Pery i Danuty Kmity (str. 13) m.in. stwierdzono, że: „Możliwość zatrudnienia każdego nauczyciela szkoły do prowadzenia zajęć świetlicowych daje dyrektorowi większe możliwości dysponowania czasem pracy wszystkich nauczycieli, przy jednoczesnym zapewnieniu podstawowej opieki nad uczniem podczas jego pobytu w szkole. Jednak, ze względu na dobro i bezpieczeństwo uczniów, nie jest wskazane, aby zajęcia świetlicowe były organizowane wyłącznie z godzin, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a Karty Nauczyciela... kiedy nauczyciel specjalista chce prowadzić koło zainteresowań z grupą dzieci świetlicowych, odciąża w takim przypadku wychowawcę świetlicy, a jednocześnie rozwija umiejętności dzieci zainteresowanych danym tematem, wykorzystując swoje kompetencje; nauczyciel przedmiotu wzbogaca w ten sposób ofertę świetlicy podnosi, jakość pracy szkoły i pracuje z dziećmi, które swój wolny czas spędzają w szkole”.

³⁴ W przywołanej publikacji Andrzeja Pery i Danuty Kmity stwierdzono, że: „Zmieniający się nauczyciele ograniczają się najczęściej jedynie do wykonywania funkcji opiekuńczej bez proponowania dzieciom atrakcyjnych zajęć świetlicowych, angażowania w życie i projekty świetlicowe. Określają tę pracę jako dyżur w świetlicy, który należy wykonać jak obowiązek. Poza tym nie znają dzieci zbyt dobrze, nie zawsze poznają ich opiekunów”.

Nie zmieniła się relacja liczby osób do etatów i wynosiła ona 0,6 w szkołach kontrolowanych oraz 0,65 w szkołach objętych badaniem kwestionariuszowym. Natomiast z 24 do 22 zmniejszyła się liczba zapisanych uczniów przypadająca na 1 wychowawcę.

Dyrektorzy 8% szkół objętych badaniem kwestionariuszowym, którzy stwierdzili występowanie problemów związanych z funkcjonowaniem świetlicy, uznali za niewystarczającą w stosunku do potrzeb, liczbę osób zatrudnionych na stanowiskach wychowawcy świetlicy i wskazywali konsekwencje tego stanu, np.:

- zbyt mała liczba etatów w świetlicy wymuszała organizację zajęć zapewniającą przede wszystkim opiekę i pomoc w odrabianiu lekcji,
- niewystarczająca liczba etatów świetlicy uniemożliwiała tworzenie grup wychowawczych w oparciu o stwierdzone potrzeby i zainteresowania,
- niewystarczająca liczba godzin zajęć świetlicy szkolnej przyznanych przez organ prowadzący nie zapewniała uczniom bezpieczeństwa i opieki.

W 5 szkołach (15,6%) pod opieką jednego nauczyciela pozostawało ponad 25 uczniów, co stanowiło naruszenie art. 67 ust. 4 Ustawy o systemie oświaty, np.:

- **SP Nr 35 w Szczecinie.** Ponad 25 uczniów pozostawało pod opieką jednego nauczyciela podczas 17 (ze 109) przeanalizowanych godzin zajęć świetlicowych. W tym okresie w świetlicy przebywały dzieci, które zostały skierowane tam z powodu nieobecności nauczyciela. Dyrektor wyjaśniła, że: „... liczba dzieci przebywających w świetlicy zmieniają się i nie jesteśmy w stanie przewidzieć, ile dzieci w przedziale jednej godziny będzie uczestniczyło w zajęciach świetlicowych, a plan pracy wychowawców ustalany jest wcześniej i obowiązuje przez cały rok szkolny”.
- **SP Nr 6 w Inowrocławiu.** W poddanych analizie 2 tygodniach roku szkolnego 2015/2016 wystąpiło 20 przypadków przekroczenia liczby ponad 25 uczniów przebywających w świetlicy przypadających na jednego wychowawcę.

Wyniki kontroli wykazały przypadki nieobecności na zajęciach ponad 20% uczniów zapisanych do świetlicy, np.:

- **SP Nr 17 w Koszalinie.** Z 329 uczniów zapisanych do świetlicy w badanym tygodniu grudnia nie uczęszczało na zajęcia świetlicowe 74 (22,5%), a z 330 zapisanych do świetlicy uczniów w badanym tygodniu kwietnia nie uczęszczało 83 (25,1%) mimo, że uczniowie ci byli na zajęciach lekcyjnych. Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że im bliżej końca, coraz więcej dzieci, za zgodą rodziców, samodzielnie wraca po lekcjach do domu.
- **SP w Dubiecku.** Ze 159 uczniów zapisanych do świetlicy w badanym tygodniu nie było na zajęciach 33 (20,8%). Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że dzieci były odbierane wcześniej przez rodziców lub dziadków.

Tylko w 3 szkołach (9,4%) zatrudniano asystentów świetlicy:

- **SP Nr 17 w Koszalinie.** Od 11.01.2016 r. Szkoła zatrudniała jednego asystenta wychowawcy świetlicy w wymiarze 10 godzin tygodniowo, zmienionym od 1.09.2016 r. na 4 godziny 55 minut.
- **SP Nr 3 w Gryficach.** Szkoła zatrudniała asystenta wychowawcy świetlicy w okresie od 1.03.2016 r. do 31.08.2016 r. w wymiarze 40 godzin pracy tygodniowo.
- **SP Nr 2 w Nowogardzie.** Szkoła zatrudniała po jednym asystencie wychowawcy świetlicy w latach 2014–2016.

NIK zwraca uwagę, że dyrektorzy szkół w niewielkim zakresie wykorzystali wprowadzoną w 2014 r. (poprzez dodanie do art. 7 Ustawy o systemie oświaty, nowego ust. 1e) możliwość zatrudniania asystentów wychowawcy świetlicy.

- **SP Nr 39 w Lublinie (Zespół Szkół Nr 8).** Dyrektor Zespołu stwierdziła, że wskazane jest zmniejszenie liczebności grup do 20 uczniów i przydzielenie obligatoryjnie jednego asystenta na 2 wychowawców świetlicy.

3.1.3. Warunki lokalowe

Z 32 szkół objętych kontrolą w 26 – wszystkie pomieszczenia świetlicy – (lub ich część) znajdowały się na parterze budynków szkolnych. W 4 szkołach świetlice³⁵ zajmowały pomieszczenia położone na II piętrze lub poddaszu.

W 2 szkołach³⁶, wykorzystywano pomieszczenia znajdujące się w piwnicach budynków. Normy prawne nie regulują warunków lokalowych, jakie powinny spełniać świetlice (w szczególności jej powierzchni w relacji do liczby zapisanych uczniów), w przeciwieństwie np. do unormowania warunków lokalowych przedszkoli³⁷. NIK zwraca uwagę, że tylko ze względu na niską frekwencję uczniów zapisanych do świetlicy, jedynie w 4 szkołach (na 32, tj. w 12,5%) stwierdzono przypadki prowadzenia zajęć, podczas których na jednego ucznia przypadało poniżej 2 m² powierzchni świetlicy:

- **SP Nr 2 w Rzeszowie.** W dniu oględzin w sali świetlicowej dla klas I–II przebywało maksymalnie 34³⁸, a w sali dla klas III–IV 22 uczniów³⁹, a na jednego ucznia w tych salach przypadało odpowiednio 1,95 m² i 1,69 m² powierzchni.
- **SP w Kurowie.** W świetlicy 21.12.2016 r. od godziny 13.00 do 14.00 w zajęciach uczestniczyło 68 uczniów. W 2 głównych pomieszczeniach przeznaczonych na prowadzenie zajęć w świetlicy powierzchnia przypadająca na jedno dziecko wynosiła w tym czasie 1,6 m². W wyjaśnieniu dyrektor potwierdziła, że sale świetlicowe były niewystarczające na przyjęcie wszystkich zapisanych do świetlicy uczniów.

W każdej świetlicy funkcjonującej w skontrolowanej przez NIK szkole wyodrębniono strefy⁴⁰: porządkową, kręgu, zabawy, gier i zabaw stolikowych, nauki, wystawy i nauczyciela. Kuratorzy oświaty ocenili, że ich wyposażenie było odpowiednie do prowadzonych zajęć⁴¹.

Niewłaściwe warunki lokalowe stwierdzono w 10,4% szkół objętych badaniem kwestionariuszowym. Dyrektorzy wskazywali m.in. na:

- zbyt mało pomieszczeń w stosunku do liczby dzieci i grup,
- zbyt małą powierzchnię pomieszczeń świetlicy,
- pełnienie przez świetlicę również funkcji stołówki.

W 38 szkołach w 2014 r. oraz w 20 w 2016 r. (odpowiednio 2.727 i 3.410 uczniom) nie zostały zapewnione wydzielone pomieszczenia świetlicy szkolnej.

3.1.4. Bezpieczeństwo uczestników zajęć w świetlicy

We wszystkich skontrolowanych szkołach określone zostały procedury odbioru uczniów ze świetlicy przez rodziców. W 10 z 32 szkół nie uregulowano zasad przekazywania opieki nad uczniami zapisanymi do świetlicy (którzy po zakończonych lekcjach przychodzą do świetlicy), a w 23 z 32

³⁵ SP Nr 11 w Stalowej Woli, SP Nr 17 w Koszalinie, SP Nr 1 w Połczynie-Zdroju oraz SP Nr 7 Stargardzie SP, która była objęta kontrolą rozpoznawczą R/16/003, do których uczniowie musieli pokonać od 48 do 60 stopni schodów.

³⁶ SP Nr 35 w Szczecinie oraz SP Nr 65 w Bydgoszczy.

³⁷ Powierzchnia pomieszczenia przeznaczonego na zbiorowy pobyt od 3 do 5 dzieci wynosi, zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz.U. Nr 161, poz. 1080), co najmniej 16 m². W przypadku liczby dzieci większej niż 5 powierzchnia ulega odpowiedniemu zwiększeniu, z tym, że: powierzchnia przypadająca na każde kolejne dziecko wynosi, co najmniej: 2 m², jeżeli czas pobytu nie przekracza 5 godzin dziennie i 2,5 m², jeżeli pobyt w szkole jest dłuższy niż 5 godzin.

³⁸ O godz. 13.00.

³⁹ O godz. 15.00.

⁴⁰ Wg opracowania Andrzeja Pery i Danuty Kmity „Świetlica przestrzenią czasu wolnego”. Funkcjonowanie świetlic szkolnych, poradnik dla gmin i dyrektorów szkół.

⁴¹ Na podstawie wyników kontroli przeprowadzonych na zlecenie NIK.

nie zostały opracowane zasady informowania wychowawców świetlicy o przyczynach nieobecności uczniów na zajęciach w świetlicy. Brak takich unormowań może stwarzać zagrożenie dla ich bezpieczeństwa z uwagi na skalę nieobecności w świetlicy zapisanych do niej uczniów. W dniu oględzin przeprowadzonych przez kontrolerów NIK, 34% uczniów zapisanych do świetlicy nie uczestniczyło w zajęciach w świetlicy, pomimo że byli oni obecni w szkole. NIK zwróciła uwagę, że wychowawca świetlicy ponosi odpowiedzialność jedynie za ucznia przebywającego w świetlicy, a za bezpieczeństwo dziecka w szkole odpowiedzialny jest dyrektor szkoły⁴²:

- **SP Nr 4 w Białogardzie.** Według regulaminu świetlicy za dziecko przyprowadzone do Szkoły, które nie zgłosiło się do świetlicy odpowiedzialność ponoszą rodzice⁴³. W Szkole nie opracowano odrębnych procedur odprowadzania dzieci do świetlicy po zakończonych lekcjach oraz informowania o nieobecności na zajęciach.
- **SP Nr 6 w Inowrocławiu.** W statucie Szkoły i regulaminie świetlicy nie ustalono zasad przekazywania opieki po zakończonych lekcjach nad uczniami zapisanymi do świetlicy. Nie ustalono również zasad przekazywania opieki nad uczniami, którzy ze świetlicy udają się na lekcje, a także sposobu, w jaki wychowawca świetlicy może sprawdzić przyczyny, z powodu których uczeń zapisany na zajęcia świetlicowe w nich nie uczestniczy.

W 22 (68,8%) skontrolowanych szkołach przyjęto zasady przekazywania opieki nad uczniami, którzy po zakończonych lekcjach udają się do świetlicy, ze świetlicy na lekcje lub do autobusu szkolnego:

- **SP Nr 35 w Szczecinie.** Wychowawca świetlicy odpowiada wyłącznie za bezpieczeństwo dzieci, które zostały powierzone jego opiece, czyli przyprowadzone do świetlicy lub zgłosiły się do niej same przed lub po zakończonych obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych, zajęciach pozalekcyjnych. Wszyscy nauczyciele uczący w klasach I–III odpowiadają za odbieranie i przyprowadzanie dzieci do świetlicy przed i po skończonych zajęciach.
- **SP Nr 15 w Przemyślu.** Nauczyciel kończący lekcje w danej klasie (dotyczy klas I–III) sprowadza dzieci do świetlicy i przekazuje je z listą wychowawcy świetlicy. Dzieci odebrane od nauczyciela w drodze z klasy do świetlicy powinny być wykreślone z listy. Wychowawca świetlicy przyjmuje dzieci przy drzwiach, sprawdza z listą i przejmuje pod swoją opiekę. Listy te są przechowywane w świetlicy przez okres miesiąca.
- **SP Nr 2 w Trzebiatowie.** Wychowawca świetlicy odpowiada wyłącznie za bezpieczeństwo dzieci, które zostały powierzone jego opiece czyli przyprowadzone do świetlicy lub zgłosiły się do niej same przed lub po zakończonych obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych, zajęciach pozalekcyjnych.

W 23 szkołach (71,9%) nie uregulowano zasady ustalania przez wychowawców świetlic przyczyn, z powodu których uczeń nie uczestniczy w zajęciach w świetlicy:

- **SP Nr 4 w Lublinie.** Dyrektor szkoły wyjaśniła, że rodzice nie mają obowiązku informowania o nieobecności ucznia w danym dniu na zajęciach świetlicowych i jej usprawiedliwiania, ponieważ zajęcia w świetlicy nie są obowiązkowe.
- **SP Nr 7 w Świdniku.** Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że wynikało z braku uprawnień szkoły do żądania takich informacji.

W pozostałych 9 szkołach określono zasady informowania wychowawców świetlicy o nieobecności ucznia, np.:

- **SP Nr 39 (Zespół Szkół Nr 8).** Nieobecność ucznia wychowawca świetlicy sprawdzał w dzienniku elektronicznym Librus, nauczyciel klas I–III przyprowadzający uczniów do świetlicy informował o nieobecnościach dzieci. Nauczyciele świetlicy posiadali wykaz zajęć dodatkowych, wraz z listami dzieci uczęszczających na zajęcia. Rodzice nie byli zobowiązani do informowania nauczycieli świetlicy o nieobecności dzieci na zajęciach świetlicowych.

⁴² Art. 39 ust. 1 pkt 3 i 5a Ustawy o systemie oświaty; art. 7 ust. 1 i 2 pkt 6 Karty Nauczyciela; § 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69, ze zm.).

⁴³ Rodzice mieli obowiązek podpisać oświadczenie o wzięciu odpowiedzialności za dziecko, które zostało przyprowadzone do szkoły, a nie zgłosiło się do świetlicy.

3.1.5. Przetwarzanie przez szkoły tzw. danych osobowych wrażliwych ucznia

Na podstawie art. 20 z Ustawy o systemie oświaty rodzice mogli przekazać dyrektorowi szkoły dane o stanie zdrowia, stosowanej diecie i rozwoju psychofizycznym dziecka. Z 32 skontrolowanych szkół 15 (46,9%) we wnioskach o zapisanie ucznia do świetlicy, przewidziało możliwość wpisania przez rodziców danych o stanie zdrowia dziecka, w tym o chorobach lub alergiach. Ich przetwarzanie (m.in. zbieranie oraz przechowywanie) bez wyraźnej pisemnej zgody rodzica/opiekuna prawnego stanowi naruszenie ustawy o ochronie danych osobowych (art. 27 ust. 1 w zw. z art. 27 ust. 2 pkt 1 i 2). Ustalono, że z 15 szkół, które występowały o takie dane, 9 (60%) nie wystąpiło do rodziców o wyrażenie pisemnej zgody na ich przetwarzanie:

- **SP nr 39 Lublin (Zespół Szkół Nr 8).** We wnioskach o przyjęcie do świetlicy, rodzice mogli wpisać dodatkowe informacje o dziecku (przeciwwskazania, choroby). Dane wrażliwe zostały zamieszczone w 6 kartach dotyczących roku 2014/2015 oraz 11 kartach dotyczących roku 2015/2016. Wskazano w nich informacje o chorobach dziecka, np. alergia, astma, wada wzroku dziecka. Jednocześnie w ww. wnioskach lub odrębnych oświadczeniach rodzice nie wyrazili pisemnej zgody na przetwarzanie danych osobowych.
- **SP Nr 2 w Nowogardzie.** W objętych badaniem 14 wnioskach o przyjęcie do świetlicy rodzice uczniów wpisali choroby bądź inne ważne informacje dotyczące zdrowia i zachowania dziecka. Wnioski zawierały zapis: „Wyrażam zgodę na zebranie danych osobowych naszych i dziecka oraz osób upoważnionych do odbioru dziecka przez Dyrektora szkoły zgodnie z ustawą z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych”. Wnioski nie zawierały pisemnej zgody rodziców na przetwarzanie danych o stanie zdrowia ucznia (tzw. danych wrażliwych).
- **SP Nr 11 Stalowa Wola.** W kartach zgłoszenia dziecka do świetlicy należało podać m.in. dodatkowe informacje o dziecku: (stała choroba, uczulenia). W jednym przypadku rodzice wpisali informację w polu dotyczącym dodatkowych informacji o dziecku (dane odnośnie uczuleń dziecka). Na kartach zgłoszenia dziecka do świetlicy rodzice/opiekunowie dziecka nie wyrazili zgody na przetwarzanie danych osobowych.

3.1.6. Wpływ zmiany Ustawy o systemie oświaty na organizację pracy świetlic szkolnych

W 18 szkołach (56,3 %) po zmianie w 2014 r. Ustawy o systemie oświaty nie dokonano żadnych zmian w ich aktach organizacyjnych⁴⁴, w 7 szkołach (21,9 %) zmiana dotyczyła jedynie ujęcia zapisu ustawowego (art. 67 ust. 4 ww. ustawy) o konieczności pozostawiania pod opieką jednego nauczyciela nie więcej niż 25 uczniów.

Jedynie w 4 szkołach (12,5 %) w ich aktach organizacyjnych wprowadzono zapisy odpowiadające treści art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty, w szczególności dotyczące konieczności zapewnienia zajęć świetlicowych uwzględniających potrzeby edukacyjne oraz rozwojowe uczniów:

- **SP w Przecławiu.** Dokonano 28.08.2014 r. zmiany statutu oraz regulaminu, dostosowując ich treść do nowego brzmienia art. 67 ww. Ustawy.
- **SP w Cycowie.** W statucie i regulaminie świetlicy wprowadzono zmiany dotyczące w szczególności: zapewnienia zajęć świetlicowych uczniom pozostającym w szkole ze względu na organizację dowożenia, zgłoszenia przez rodziców nieuczęszczania na religię lub inne okoliczności wymagające zapewnienia opieki; organizacji czasu pozwalającej na odrabianie pracy domowej oraz rozwoju fizycznego uczniów, a także zajęć świetlicowych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych, rozwojowych i możliwości psychofizycznych uczniów oraz zachowano zasadę o nieprzekraczaniu liczby uczniów w grupie przypadających na jednego nauczyciela.

Dyrektorzy 9 szkół uznali, że zmiany Ustawy o systemie oświaty były nieznaczne, gdyż tylko uszczegóławiały dotychczasową pracę szkół w tym zakresie:

- **SP Nr 11 w Stalowej Woli.** Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że zmiana ustawy nie miała wpływu na pracę świetlicy, bo nic nowego nie wносиła do tego, co do tej pory w świetlicy realizowano. Nie dokonano więc zmian

⁴⁴ W tym w 9 szkołach, wg wyjaśnień dyrektorów szkół, z uwagi na fakt, że już przed wprowadzeniem tej zmiany zajęcia świetlicowe były organizowane według zasad wynikających z nowego brzmienia art. 67 Ustawy o systemie oświaty.

statutu w tym zakresie. Ważne było, aby liczba uczniów przypadająca na jednego wychowawcę nie była wyższa niż 25 osób. Zajęcia w świetlicy zaczęli realizować np. nauczyciele wychowania fizycznego, którzy zabierali uczniów do sal gimnastycznych, a w lecie na plac zabaw.

- **SP Nr 2 w Nowogardzie.** Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że w ustawie uszczegółowiono tylko to, co szkoła do tej pory robiła, wskazując, jakiego rodzaju zajęcia zapewnić musi świetlica i co one muszą uwzględniać. Potrzeby uczniów corocznie były diagnozowane na posiedzeniach zespołów metodycznych, wychowawców, nauczycieli, zebraniach rodziców i indywidualnych z nimi spotkań. Na ich podstawie sporządzane były plany pracy. Dzielenie się wiedzą i doświadczeniami w ramach pracy zespołów z udziałem wychowawców świetlicy są wystarczające, aby określić potrzeby ucznia. Zmiana Ustawy o systemie oświaty wymusiła rozszerzenie katalogu zobowiązań Szkoły wobec rodziców i uczniów w zakresie organizacji opieki świetlicowej. Jednak zmiany te nie zostały obudowane konkretnymi wymaganiami wobec organów prowadzących np. standardami zatrudniania wychowawców w stosunku do liczby uczniów zapisanych do świetlicy, czy też wydłużania godzin pracy świetlicy w danym dniu. Nie dokonano zmian dotyczących zasad zwiększania etatów wychowawców w zależności od zwiększającej się liczby uczniów w świetlicy w ciągu roku szkolnego. Nie określono standardów godzin pracy świetlicy.

Tylko niecałe 60% dyrektorów szkół objętych badaniem kwestionariuszowym uznało, że przepisy Ustawy o systemie oświaty wprowadzone w 2014 r. wpłynęły na funkcjonowanie świetlicy szkolnej, w tym 51% dyrektorów wskazało, że w wyniku nowych unormowań uległa zmianie organizacja zajęć w świetlicy; 45%, że zmienił się sposób prowadzenia zajęć, a 7% dyrektorów zauważyło zmianę finansowania zajęć w świetlicy.

3.1.7. Finansowanie działalności świetlic

W 26 szkołach (81,3%), stosownie do załącznika Nr 2 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych⁴⁵, ewidencjonowano wydatki związane z funkcjonowaniem świetlic w dziale 854 (Edukacyjna opieka wychowawcza) rozdziale 85401 (Świetlice szkolne) klasyfikacji budżetowej. W 3 szkołach⁴⁶ stwierdzono nieprawidłowości, np.:

- **SP Nr 6 w Inowrocławiu.** W wydatkach Szkoły w latach 2014–2015 w rozdziale 85401 (świetlice szkolne) nie ujęto wydatków rzeczowych na funkcjonowanie świetlicy szkolnej. Było to niezgodne z art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁴⁷, który stanowi m.in., że wydatki publiczne klasyfikuje się wg paragrafów – określających rodzaj dochodu, przychodu lub wydatku oraz środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ww. ustawy.
- **SP w Przecławiu.** Nie wyodrębniano kosztów funkcjonowania świetlicy z ogólnego budżetu Szkoły obejmujących m.in. wynagrodzenia nauczycieli prowadzących zajęcia świetlicowe wraz z pochodnymi oraz zakup materiałów, wyposażenia, środków dydaktycznych i książek. Do celów planistycznych Dyrektor Szkoły kalkulowała wydatki na utrzymanie świetlicy w ramach działu 801 (Oświata i wychowanie), rozdziału 80101 (Szkoły podstawowe).

W 3 szkołach⁴⁸, w których księgowość była prowadzona przez organy prowadzące, stosowano różną praktykę ewidencjonowania wydatków na świetlice, np.:

- **SP w Dubiecku.** Skarbnik Gminy poinformowała, że wyodrębnienie wydatków w dziale 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza, rozdziale 85401 – świetlice szkolne, ma uzasadnienie w przypadku, gdy taka świetlica jest odrębną jednostką organizacyjną.
- **SP Nr 2 w Nowogardzie.** Księgowość szkoły prowadzona była przez jednostkę organizacyjną Miasta i Gminy Nowogard o nazwie Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół w Nowogardzie. Wydatki świetlicy ujmowane były w rozdziale 80154 oraz 80101 (nie kwalifikowano wydatków do działu 854 Edukacyjna opieka wychowawcza, rozdziału 85401 świetlice szkolne).

⁴⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 1053, ze zm.

⁴⁶ SP Nr 6 w Inowrocławiu, SP Nr 2 w Koronowie, SP w Przecławiu.

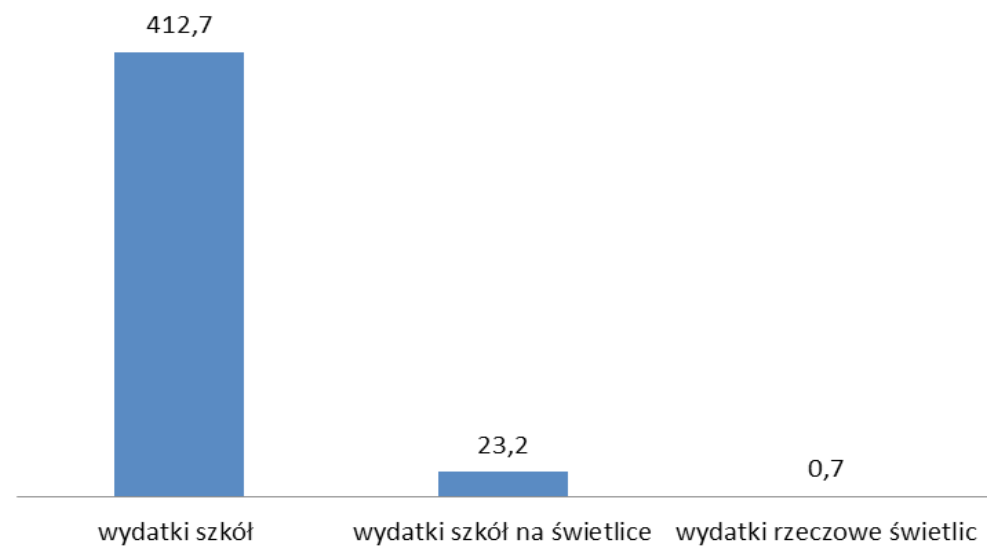
⁴⁷ Dz. U. z 2016 r., poz. 1870, ze zm.

⁴⁸ SP w Lesku, SP w Dubiecku, SP Nr 2 w Nowogardzie.

Finansowanie świetlic szkolnych na 30.09.2016 r. stanowiło 5,8% całości wydatków szkół (5,4% w 2015 r.)⁴⁹. Na 1 ucznia zapisanego do świetlicy szkoły do 30.09.2016 r. przeznaczły 1.094,42 zł, w tym 25,72 zł na wydatki rzeczowe (w 2015 r. 1.213,20 zł, w tym 29,13 zł na wydatki rzeczowe). W 10 z 32 szkół (31,3%) w finansowaniu świetlicy uczestniczyły rady rodziców, które na ten cel przeznaczyły 20,7 tys. w 2014 r., 29,1 tys. zł w 2015 r. i 21,9 tys. zł w 2016 r. (do 30.09).

Wykres nr 2

Porównanie wydatków szkół w latach 2014–2016 (do 30.09) do wydatków na świetlice, w tym wydatków rzeczowych w mln zł

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Dodatkowo rodzice w ramach dobrowolnych wpłat przekazali w ww. okresach odpowiednio: 17,7 tys. zł, 25,6 tys. zł oraz 10,7 tys. zł. W dokumentach organizacyjnych 2 szkół wprowadzono zapisy o dokonywaniu wpłat związanych z działalnością świetlicy szkolnej na potrzeby świetlicy szkolnej:

- **SP Nr 4 w Białogardzie.** Regulamin świetlicy stanowił, że przyjęcie dziecka do świetlicy szkolnej zobowiązuje jego rodziców do dostarczania materiałów do pracy w świetlicy (np. jednej ryzy papieru ksero, bloków, kredek) lub dokonywania dobrowolnych comiesięcznych wpłat w wysokości 5,00 zł za dziecko na działalność świetlicy. Powyższy zapis powtórzony został w regulaminie naboru. Dyrektor wyjaśniła m.in.: „...rodzice dzieci ze świetlicy szkolnej, na przeprowadzonym 07.09.2016 r. zebraniu organizacyjnym, zaproponowali wpłacanie co miesiąc dobrowolnych składek w wysokości maksimum 5,00 zł na dziecko, w celu zaspokojenia potrzeb związanych z przeprowadzanymi konkursami, a także zakupem materiałów papierniczych wg bieżących potrzeb”.
- **SP Nr 6 w Inowrocławiu.** W statucie Szkoły zawarto postanowienie o zobowiązaniu do jednorazowej odpłatności na zakup materiałów do zajęć świetlicowych (artystyczno-dydaktycznych). Kontrola wykazała, że nie pobierano tych opłat. Dyrektor wyjaśniła, że w badanych latach szkolnych⁵⁰ zapis ten nie był respektowany i że zostanie usunięty.

Szkoła nie ma podstawy prawnej, do nakładania na rodziców obowiązku przekazywania na rzecz świetlicy materiałów wykorzystywanych podczas zajęć świetlicowych lub dokonywania comiesięcznych wpłat. NIK zwraca uwagę, że Ustawa o systemie oświaty nie określa charakteru

⁴⁹ Na 1 ucznia zapisanego do świetlicy szkoły do 30.09.2016 r. przeznaczły 1.094,42 zł, w tym 25,72 zł na wydatki rzeczowe (w 2015 r. 1.213,20 zł, w tym 29,13 zł na wydatki rzeczowe).

⁵⁰ 2014/2015, 2015/2016.

prawnego funduszy gromadzonych przez radę rodziców oraz treści regulaminu w zakresie zasad wydatkowania funduszy (art. 54 ust. 8 w związku z art. 53 ust. 4). W nowej ustawie Prawo oświatowe (art. 84 ust. 6 i 7) zagadnienia te zostały doprecyzowane⁵¹.

3.2 Grupy wychowawcze i prowadzenie zajęć w świetlicy

Tylko 3 szkoły (9,4%) utworzyły grupy wychowawcze z uczniów o rozpoznanych potrzebach edukacyjnych oraz zainteresowaniach i dostosowały do nich swoją propozycję zajęć w świetlicy. Pozostałe szkoły prowadziły zajęcia w świetlicy pogrupowane w bloki np. „plastyczny”, „muzyczny”, „ruchowy”, wynikające z przebiegu roku szkolnego.

3.2.1. Organizacja grup wychowawczych

Tylko niektóre szkoły realizowały zajęcia dla uczniów o rozpoznanych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych. W szkołach SP Nr 2 w Trzebiatowie, SP w Białych Błotach, SP Nr 15 w Przemyślu (9,4% szkół kontrolowanych) w roku szkolnym 2015/2016 łącznie utworzono 81 grup wychowawczych, w tym 35 grup (43,2%) na podstawie indywidualnie rozpoznanych potrzeb i zainteresowań uczniów:

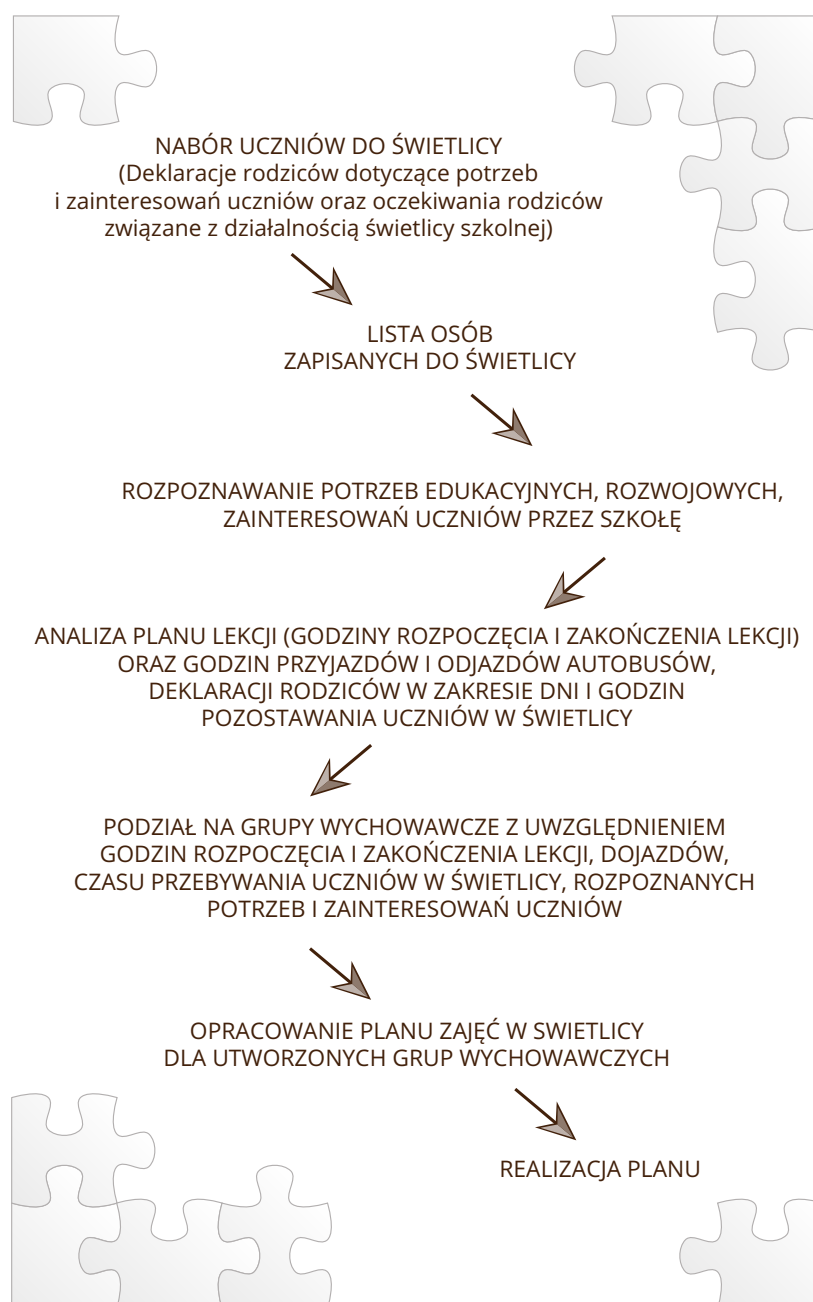
- **SP Nr 15 w Przemyślu.** W roku szkolnym 2015/2016 w Szkole zostało utworzonych 26 grup wychowawczych, w tym 16 grup w oparciu o kryteria inne, niż wiek i przynależność klasowa uczniów: „Kółko matematyczne”; „Kółko teatralne”; „Sprawne ręce – sprawna głowa”; „Zajęcia plastyczno-techniczne”; „Zajęcia artystyczne”; „Klub Młodego Przyrodnika”; „Kółko plastyczne”; „Zajęcia logopedyczne”; „Kółko origami, ozdoby z papieru”; „Zajęcia korekcyjno-wyrównawcze”; „Warsztaty origami”; „Zajęcia rozwijające czytanie ze zrozumieniem”; „Kółko edukacji matematycznej”; „Zajęcia plastyczne”; „Kółko edukacji polonistycznej”; „Kółko recytatorskie”; „Nauczanie i doskonalenie pływania”. Poszczególne grupy liczyły od 2 do 22 uczniów. Uczniowie tworzący przedmiotowe grupy byli równocześnie uczestnikami grup utworzonych w oparciu o kryteria wieku i przynależności klasowej,
- **SP Nr 2 w Trzebiatowie.** W roku szkolnym 2015/2016 zostało utworzonych 41 grup wychowawczych, w tym 7 po zdiagnozowaniu potrzeb i zainteresowań uczniów, rozpoznaniu oczekiwań rodziców oraz ze względu na programy, w których Szkoła brała udział⁵², tj. grupa: sportowa, plastyczno-techniczna, Odpakowani.pl, Bateria pomysłów, bilardowa, odrabiająca lekcje i zabaw stolikowych,
- **SP w Białych Błotach.** Grupa utworzona z uczniów o rozpoznanych potrzebach i zainteresowaniach (klasy IV–VI) realizowała zajęcia ekologiczne, rozwijające wiedzę o Polsce, spostrzegawczość, orientację w terenie.

⁵¹ Art. 84 ust. 6 stanowił, że w celu wspierania działalności statutowej szkoły lub placówki, rada rodziców może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł. Zasady wydatkowania funduszy rady rodziców określa regulamin, o którym mowa w art. 83 ust. 4. W ust. 7 zapisano, że fundusze, o których mowa w ust. 6, mogą być przechowywane na odrębnym rachunku bankowym rady rodziców. Do założenia i likwidacji tego rachunku bankowego oraz dysponowania funduszami na tym rachunku są uprawnione osoby posiadające pisemne upoważnienie udzielone przez radę rodziców.

⁵² w roku szkolnym 2015/2016 2 programy ekologiczne „Odpakowani.pl” i „Bateria pomysłów”; w roku szkolnym 2016/2017 program, dotyczący bezpiecznego korzystania z komputerów „Megamisja” i potrzeby zgłaszane przez rodziców.

Infografika nr 2

Przykładowy proces organizowania grup wychowawczych w świetlicach szkolnych

Źródło: Opracowanie własne NIK.

NIK zwraca uwagę, że w prawie oświatowym nie zostało zdefiniowane pojęcie „grupa wychowawcza w świetlicy szkolnej”. Dyrektorzy szkół jego znaczenie interpretowali w bardzo odmienny sposób, np.:

- **SP Nr 24 w Toruniu:** „Grupa wychowawcza to grupa dzieci licząca nie więcej niż 25 uczniów, przebywająca pod opieką wychowawcy i uczestnicząca o danej porze w zajęciach świetlicowych, niekoniecznie prowadzonych przez tego samego wychowawcę”.
- **SP Nr 2 w Nowogardzie:** „Grupa wychowawcza to jednostka organizacyjna świetlicy, w której proces wychowawczy oparty jest na systemie celowych i świadomie podejmowanych działań pedagogicznych, za które odpowiada wychowawca świetlicy. Jednakże bez względu na przyjęte różne kryteria podziału na grupy, proces ten, struktura grupy oraz potrzeba afiliacji (przynależności do grupy) zostają zaburzone z powodu zróżnicowania

godzin kończenia zajęć lekcyjnych przez wychowanków danej grupy. Zajęcia świetlicowe odbywają się wówczas w grupach łączonych i prowadzone są np. przez wychowawcę jednej z grup lub innego nauczyciela niepełniącego roli wychowawcy”.

- **SP Nr 3 w Gryficach:** „Grupa wychowawcza to podstawowa jednostka organizacyjna w świetlicy, której kryteria utworzenia zależą od możliwości i potrzeb w danej szkole”.
- **SP Nr 2 w Trzebiatowie:** „Grupa wychowawcza oznacza każdą ilość dzieci mniejszą niż 25 oczekujących na świetlicy przed rozpoczęciem lekcji lub zajęć dodatkowych oraz po skończonych zajęciach”.

W ocenie NIK, rozbieżności interpretacyjne w odniesieniu pojęcia „grupa wychowawcza”, mogą niekorzystnie wpływać na proces przygotowania i realizacji zajęć w świetlicy z uwzględnieniem postanowień art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty, np.:

- **SP Nr 7 w Stargardzie.** Wszyscy uczniowie (208) tworzyli grupę, która miała prowadzony jeden dziennik zajęć w świetlicy. Obecność uczniów była odnotowywana na tygodniowych listach obecności, na których byli ujęci w porządku oddziałów (od 0a do III d) z zaznaczeniem godziny wejścia do świetlicy i wyjścia ze świetlicy. NIK zwraca uwagę, że przyjęty sposób zaznaczania obecności był niezgodny z § 11 ust. 2 rozporządzenia w sprawie dokumentacji, ale znacznie ułatwiał wychowawcom świetlicy rzetelne odnotowanie obecności ucznia na zajęciach w świetlicy.
- **SP Nr 2 w Trzebiatowie.** Z 200 uczniów zapisanych do świetlicy zorganizowano aż 41 grup wychowawczych. Natomiast w SP nr 65 w Bydgoszczy z 411 uczniów utworzono tylko 8 grup.

We wszystkich szkołach przy organizacji grup wychowawczych uwzględniane były przede wszystkim godziny rozpoczęcia i zakończenia lekcji, godziny przyjazdów i odjazdów uczniów dowożonych autobusem szkolnym, wiek uczniów, oddział, do którego chodzili, np.:

- **SP Nr 17 w Koszalinie.** Ważnym kryterium był plan lekcji: czas rozpoczynania i kończenia zajęć lekcyjnych.
- **SP Nr 3 w Toruniu.** Nie utworzono stałych grup wychowawczych. Organizowano grupy spośród uczniów uczestniczących w danym dniu o danej godzinie na zajęciach świetlicowych.
- **SP Nr 39 Lublinie (Zespół Szkół Nr 8).** Plan lekcji i przynależność do oddziału klasowego.
- **SP Nr 1 w Połczynie Zdroju.** Statut stanowił, że zajęcia wychowawczo-opiekuńcze w świetlicy prowadzone są w grupach wychowawczych utworzonych, w zależności od potrzeb z: grupy uczniów jednego oddziału; uczniów z 2 klas o niewielkiej rozpiętości wieku; uczniów z 3 lub więcej klas o różnym wieku. Liczba uczniów w grupie wychowawczej nie może przekroczyć 25 uczniów.
- **SP w Białych Błotach.** Statut określał, że ze względu na dużą liczbę uczniów zapisywanych do świetlicy, grupy tworzone na bieżąco, co godzinę, uwzględniając zainteresowania i potrzeby uczniów.

W szkołach objętych badaniem kwestionariuszowym odsetek szkół deklarujących organizowanie grup w oparciu o rozpoznane potrzeby edukacyjne był znacznie wyższy i wynosił 32,6% wg stanu na 30.09.2014 r.⁵³ Jednak przez 2 lata obowiązywania Ustawy o systemie oświaty wzrósł on tylko o 3,1 punktu procentowego do poziomu 35,7% wg stanu na 30.09.2016 r.⁵⁴ Podobnie wzrosła liczba utworzonych grup wychowawczych w oparciu o rozpoznane potrzeby i zainteresowania. W 2014 r. stanowiły one 20,2% wszystkich grup⁵⁵, a po 2 latach 22,2%⁵⁶. Jeden z dyrektorów wskazał, że „duże różnicowanie potrzeb edukacyjnych i zainteresowań u dzieci (diagnozowanych zgodnie z art. 67 ustawy o systemie oświaty) powoduje trudności w optymalnym zastosowaniu zaleceń z ust. 5 ze względu na możliwości organizacyjne”.

⁵³ 819 szkół, w tym 426 pracujących w systemie zmianowym.

⁵⁴ 897 szkół, w tym 482 pracujących w systemie zmianowym.

⁵⁵ 2.150 do 13.412.

⁵⁶ 2.196 do 14.770.

3.2.2. Zajęcia w świetlicy

Ustalenia kontroli wskazują, że zaplanowane przez szkoły zajęcia o charakterze edukacyjnym, rozwojowym, psychoruchowym oraz zapewniające możliwość odrabiania lekcji, w wybranym do badań okresie (II semestr roku szkolnego 2015/2016) zostały zrealizowane. Grupy wychowawcze utworzone w oparciu o kryteria formalne (np. przynależność do oddziału klasowego, godziny przyjazdu i odjazdu autobusu szkolnego itp.) realizowały te same lub zbliżone do siebie tematycznie zajęcia w świetlicy. Wg wyjaśnień dyrektorów, podczas prowadzonych zajęć, uwzględniano różnicowanie wiekowe uczniów, np.:

- **SP Nr 2 w Sianowie.** W planie pracy 2 wybranych grup wychowawczych (plan dla obu grup był taki sam), tj. grupy II i III, w okresie objętym badaniem (II semestr roku szkolnego 2015/2016) ujęto następujące zagadnienia⁵⁷: luty: Książka moim przyjacielem; Bezpieczeństwo podczas zabaw zimowych; Walentynki; marzec: Dzień kobiet; Zapach przedwiośnia; Powitanie wiosny; Powroty ptaków; Przygotowania do świąt – świąteczne zwyczaje; kwiecień: Kultura życia codziennego; uzależnienia wśród dzieci i młodzieży, zbliżające się święta majowe; maj: Majowe święta; Dzień Matki; Moja rodzina; Nasze zdrowie; czerwiec: Międzynarodowy Dzień Dziecka; Dzień Ojca; Jedziemy na wakacje; Bezpieczne wakacje. Ponadto w II semestrze roku szkolnego 2015/2016 w każdym z miesięcy ujęto m.in. następujące tematy: Pomoc uczniom w nauce; Zabawy relaksacyjne (gry i zabawy komputerowe); eliminowanie agresji fizycznej i konfliktów rówieśniczych; Ochrona zdrowia (co należy wiedzieć o niktynie).
- **SP w Koronowie.** Wybrano grupę Koronowo II utworzoną z uczniów klas I–II oraz grupę Samociązek II, do której byli zapisani uczniowie klas IV–VI. Większość planowanych zajęć w grupach była zbliżona do siebie, np. w ramach zajęć: a) uwzględniających potrzeby edukacyjne: Zwyczaje związane z Prima Aprilis, Podróże Jana Pawła II, przysłowia i przepowiednie kwietniowe, Gawęda „nasza zdewastowana ziemia”, Dyskusja na temat „Czy śmieci mogą się przydać”; b) uwzględniających potrzeby rozwojowe (dla grupy Koronowo II) Opowiadanie nauczyciela „O dziecku, które pokonało złość, do którego zakończenie wymyślają dzieci”, dla grupy Samociązek II dodatkowo m.in. słynne myśli Jana Pawła II – wyszukiwanie w różnych źródłach, redagowanie rymowanek na temat przestrzegania higieny osobistej; c) uwzględniających potrzeby psychofizyczne (dla grupy Koronowo II) Turniej warcabowy, zabawy z chusta animacyjną, dla grupy Samociązek II dodatkowo m.in. zabawa z piłkami, skakankami, ringo; d) rozwijających zainteresowania uczniów (dla grupy Koronowo II) Przygotowywanie gazetki okolicznościowej „Patron naszej szkoły” Jan Paweł II portret ołówkiem, ilustrowanie przysłowia „Kwiecień plecień, bo przeplata ...”.
- **SP w Cycowie.** Wybrane dwie grupy wychowawcze to grupa: przedpołudniowa i popołudniowa. Do grupy I zapisano: 2 uczniów z oddziału przedszkolnego; 11 uczniów z klasy I, dziesięciu uczniów z klasy II, 2 uczniów z klasy III. Do grupy II: 8 uczniów z klasy I, 16 uczniów z klasy II i 3 uczniów z klasy III. Obie pracowały w oparciu o ten sam plan pracy. Zajęcia, określone w planie pracy, przeznaczone były dla dzieci w przedziale wiekowym od 6 do 12 lat. Zajęcia uwzględniające potrzeby edukacyjne, które zaplanowano na drugi semestr roku szkolnego 2015/2016, to m.in.: rozmowy z wychowankami na temat bezpieczeństwa podczas ferii i dni wolnych, pogadanki na temat tradycji i obrzędów wielkanocnych, rozmowy kierowane – cechy dobrego kolegi i przyjaciela, zajęcia z programu MegaMisja. W kwietniu 2016 r. świetlica organizowała m.in.: zajęcia uwzględniające potrzeby edukacyjne organizowane codziennie, np. Prawa i obowiązki dziecka w rodzinie, Jak powstała książka?, Ekologia na co dzień, Dlaczego należy dbać o środowisko, Cechy dobrego kolegi i przyjaciela; zajęcia uwzględniające potrzeby rozwojowe, np. Wspólne czytanie wierszy Jana Brzechwy, zajęcia czytelnicze, Ekologia na co dzień, zajęcia kształtujące postawy proekologiczne, Umiejętność rozmawiania, mówienia i słuchania, zajęcia kształtujące postawy i zachowania niezbędne w życiu społecznym; zajęcia uwzględniające możliwości psychofizyczne, np. zajęcia relaksacyjne, wierszyki masażyki, zabawy konstrukcyjne na dywanie przy użyciu klocków Korbo.

Kuratorzy oświaty w każdej skontrolowanej szkole stwierdzili, że dobór zajęć w świetlicy i sposób ich prowadzenia pozwala realizować cele określone w art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty, np.:

- **SP Nr 2 w Rzeszowie.** Kurator ustalił m.in. Szkoła nie posiada kryteriów dotyczących podziału uczniów na grupy wychowawcze w świetlicy. Tworząc grupy wychowawcze nie zdiagnozowano potrzeb i zainteresowania uczniów, a diagnozę potrzeb i zainteresowania uczniów przeprowadzono na podstawie

⁵⁷ Do grup II i III zapisani byli uczniowie klas I i IV.

ankiety rodziców. Przy organizacji zajęć świetlicowych Szkoła uwzględniała specyfikę czasu pracy rodziców, zainteresowania uczniów, możliwości psychofizyczne i prawidłowy rozwój fizyczny uczniów oraz pomoc w odrabianiu lekcji.

W dzienniku zajęć w świetlicy wybranych grup IIa i IIb (złożonej z uczniów klas II) m.in. podano, że 1 kwietnia uczniowie przygotowawali się do konkursu plastycznego „Kocham Polskę”, 6 kwietnia naśladowali głosy zwierząt (zabawy dźwiękonaśladowcze), uczyli się piosenki „Biedronka”, grali w państwa – miasta, 8 kwietnia uczestniczyli w konkursie plastycznym „Wiosenne ach” i w przygotowaniach do „Misji lato”, 11–12 kwietnia przygotowawali prace na konkurs plastyczny „Święty Jan Paweł II”, a 13 kwietnia do konkursu plastycznego „Co w gąszczu piszczy”.

Kurator stwierdził, że dokonano właściwego doboru zajęć świetlicowych dla badanych grup wychowawczych.

- **SP Nr 24 w Toruniu.** Kurator oświaty m.in. stwierdził, że zajęcia świetlicowe były prowadzone zgodnie z dyspozycjami określonymi w art. 67 ust. 5 ustawy o systemie oświaty.

Kryteriami formowania świetlicowych grup wychowawczych w Szkole były: zmianowy system nauki szkolnej (lekcje w godzinach przed lub popołudniowych), uczęszczanie uczniów do tych samych oddziałów oraz wiek dzieci. Stosowano zasadę, zgodnie z którą do tej samej grupy kwalifikowane były dzieci o zbliżonym wieku, tj. z klas 1–2 bądź 2–3 (nie łączono w jednej grupie uczniów z klas 1 i 3). Wszystkie grupy wychowawcze korzystały z tego samego rocznego planu pracy.

Rysunek: © ivan mogilevchik – Fotolia.com

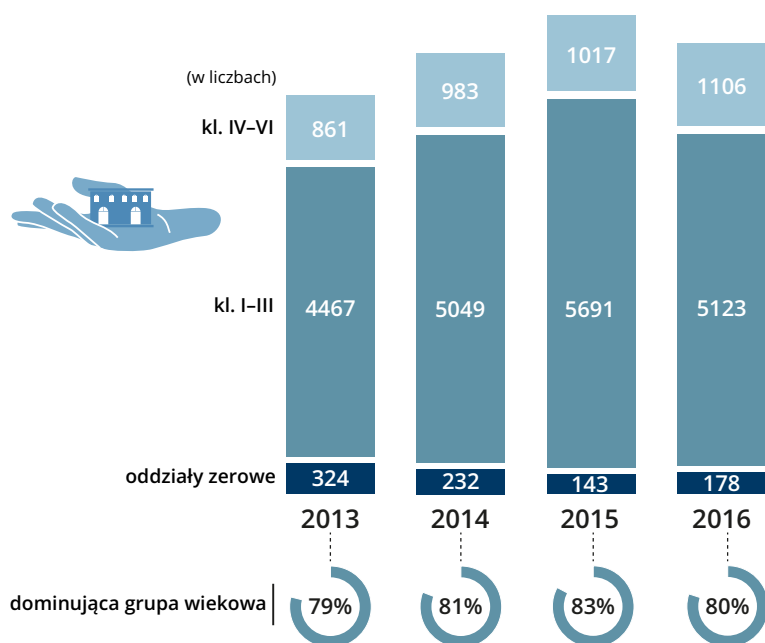
W grupach utworzonych w oparciu o stwierdzone potrzeby i zainteresowania uczniów nie była realizowana ogólna tematyka wg przyjętego planu świetlicy, lecz były one skonkretyzowane i adresowane do ucznia zapisanego do tej grupy w oparciu o rozpoznane jego potrzeby i zainteresowania, co w ocenie NIK jest zdecydowanie korzystniejszym sposobem wykorzystania czasu, w którym uczeń przebywa w świetlicy:

- **SP Nr 15 w Przemyślu.** Grupa wychowawcza „Kółko matematyczne” utworzona z 19 uczniów klasy II i 1 z klasy I. W kwietniu 2016 zrealizowała 8 tematów zajęć, na które zostało przeznaczonych łącznie 12 godzin: a) zajęcia uwzględniające potrzeby edukacyjne (3 godziny): „Rozdajemy prezenty – odejmujemy pisemnie”, „Powiększamy swoje oszczędności – mnożymy pisemnie”, „Dzielimy się z innymi – nauka dzielenia”, b) zajęcia uwzględniające potrzeby rozwojowe (3 godziny): Wyjście do MM... w ramach projektu społecznego „Odkryj dziecku technologię” pod hasłem „Zdrowie” – warsztaty, c) zajęcia uwzględniające możliwości psychofizyczne (3 godziny): „Tworzymy własne miasto – przygotowanie figur przestrzennych”, „Malujemy nasze budynki – pola figur płaskich, wycinanki”, „Tworzymy makietę miasta – wyobraźnia przestrzenna i odległości”, d) zajęcia rozwijające potrzeby uczniów (3 godziny) „Bajkowy wieczór filmowy dla uczniów”,

- SP Nr 15 w Przemyślu.** Grupa wychowawcza „Kółko teatralne”, utworzona z 16 uczniów klas od III do VI. W kwietniu 2016 r. zostały zrealizowane 4 tematy zajęć, na które zostało przeznaczone łącznie 4 godziny: próba z kukiełkami przedstawienia p.t. „Bajka o smutnym osiołku”. Przygotowanie do Szkolnych Prezentacji Artystycznych; czytanie scenariusza bajki o Koszałku Opałku z podziałem na role. Ćwiczenia dykcyjne; zabawy teatralne ćwiczące wyobraźnię dzieci. Krótkie wierszyki rymowane. Ćwiczenia oddechowe; próba, a następnie prezentacja przedstawienia „Bajka o smutnym osiołku” dla dzieci ze świetlicy. Kurator oświaty stwierdził, że „Świetlica szkolna zapewnia dzieciom właściwą opiekę i realizuje zajęcia zgodnie z ich potrzebami i zainteresowaniami. Zajęcia świetlicowe uwzględniają potrzeby edukacyjne i rozwojowe oraz możliwości psychofizyczne dzieci, prawidłowy rozwój fizyczny, pomoc w odrabianiu lekcji, rozwijają zdolności i zainteresowania uczniów. Świetlica jest dobrze wyposażona w pomoce dydaktyczne, sprzęt i materiały umożliwiające prowadzenie zajęć oraz organizację czasu wolnego dziecka. Świetlica szkolna funkcjonuje zgodnie z przepisami prawa. Organizuje różnorodne zajęcia rozwijające wszechstronny rozwój uczniów. Prawidłowo urządzona sala do zajęć świetlicowych stwarza odpowiedni nastrój oraz uprzyjemnia pobyt dzieci na zajęciach”.

Wykres nr 3

Struktura dzieci i uczniów zapisanych do świetlic w latach szkolnych 2013–2016 (wg stanu na 30.09)

Źródło: Opracowanie własne NIK.

- SP w Białych Błotach.** Grupa utworzona w celu upowszechniania nauk matematycznych i przyrodniczych, zrealizowała m.in. zajęcia: zabawa tematyczna segregowanie śmieci, zwiad ekologiczny, przygotowanie plakatów „Ochrona zwierząt”, pogadanka na temat zagrożeń i sposobów ratowania przyrody, quiz o Polsce i Polakach, cudze chwalicie swojego nie znacie – kalambury o Polsce, gry i zabawa jak to „dawniej” bywało, gimnastyka poranna, zwiad przyrodniczy, wyjście na plac zabaw i siłownię; odrabianie lekcji. Dla porównania grupa, która nie została utworzona w oparciu o wcześniej rozpoznane potrzeby i zainteresowania (składała się z uczniów klas II i III), zrealizowała w kwietniu 2016 r. następujące zajęcia: pięciokrotnie porządkowanie sali; w ramach zajęć „Życie bez nałogów” m.in.: pogadanka, układanie piosenek i rymowanek o zdrowiu, rozwiązywanie krzyżówek o nałogach, układanie tekstów piosenek i rymowanek o zdrowiu, zajęcia plastyczne – nie palę, nie piję alkoholu, odrabianie zajęć domowy.
- SP Nr 2 w Trzebiatowie.** Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że *Plan pracy świetlicy nie wyodrębnił tych grup świetlicowych, ponieważ opracowany był dla wszystkich uczniów przyjętych do świetlicy szkolnej. W planie zawarte były zadania opracowane na podstawie diagnoz, programu wychowawczego i profilaktycznego szkoły, świąt i tradycji szkolnych i państwowych oraz programów, w których szkoła uczestniczyła. Zadania rozbite na miesiące można było prowadzić różnymi metodami i w różnej formie. Dlatego mogły być i były realizowane przez wszystkie grupy świetlicowe w różnym zakresie. W ten sposób świetlica zapewniała wszechstronny rozwój wszystkich uczniów uczestniczących w zajęciach świetlicowych. Dzieci w wyodrębnionych grupach realizowały zadania w poszerzonym zakresie i o wyższym stopniu trudności*.

Dobre praktyki

NIK, jako dobrą praktykę wskazuje tworzenie grup wychowawczych w oparciu o stwierdzone wcześniej potrzeby edukacyjne, rozwojowe i zainteresowania uczniów oraz opracowywanie, a następnie realizowanie dla takich grup odrębnych planów zajęć w świetlicy.

3.2.3. Potrzeby edukacyjne i zainteresowania uczniów

Z 32 skontrolowanych szkół 26 (81,3%) nie określiło zasad rozpoznawania potrzeb edukacyjnych i zainteresowań uczniów zapisanych do świetlicy. Dyrektorzy szkół twierdzili, że informacje uzyskiwano analizując wnioski rodziców o zapisanie dziecka do świetlicy (15 szkół), w toku prowadzonych z uczniem zajęć w świetlicy oraz rozmów z jego rodzicami. Zdaniem dyrektorów celowi temu służyły także prowadzone ewaluacje wewnętrzne. Ponadto wykorzystywano informacje o uczniu dostępne w szkole np. od pedagoga szkolnego (8 szkół):

- **SP Nr 3 w Toruniu.** Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że nie było takiego obowiązku ani takich zaleceń dydaktycznych. Zdaniem Dyrektora, Szkoła rozpoznaje zainteresowania uczniów, gdyż rodzic każdego dziecka określa jego zainteresowania, zdolności i ma możliwość przekazania wszelkich uwag o swoim dziecku również w odniesieniu do opieki świetlicowej.
- **SP Nr 15 w Przemyślu.** W roku szkolnym 2015/16 w Szkole została m.in. przeprowadzona ankieta wśród 35 uczniów klas trzecich, uczęszczających do świetlicy. Na podane niżej pytania ankietowe o charakterze otwartym, ankietowani uczniowie udzielili odpowiedzi (wybór wielokrotny): *Jakie zajęcia organizowane w świetlicy lubisz najbardziej?* – plastyczne/19; origami/18; komputerowe/16; wycieczki/15; muzyczne/6; zabawy na boisku/6; taneczne/5; przyrodnicze/5; teatralne/3; zajęcia z grami planszowymi/1 uczeń; – *Jakie swoje zainteresowania chciałbyś rozwijać w świetlicy?* – plastyczne/10; origami/8; przyrodnicze/6; muzyczne/5; taneczne/4; żadnych/4; grę w warcaby/2; sportowe, teatralne, naukowe/po 1 uczniu.
- **SP Nr 7 w Świdniku.** Ankieta (diagnoza) pn. Rozpoznawanie potrzeb edukacyjnych uczniów klas 1–3, ankietowanie potrzeb rodziców i ich oczekiwań oraz zainteresowań dzieci.
- **SP Nr 35 w Szczecinie.** W roku szkolnym 2016/2017 wychowawcy świetlicy klas II–III przeprowadzili badanie wśród dzieci uczęszczających do świetlicy, z którego wynikało, że dzieci najchętniej chciałyby uczestniczyć w zajęciach sportowych (26%), zajęciach komputerowych (18%), oglądania filmów i bajek (16%), zajęciach plastycznych (15%), muzycznych – gra na instrumencie, śpiewanie, taniec (7%). „Wychowawcy świetlicy rozpoznają potrzeby uczniów przede wszystkim przez obserwacje zainteresowania prowadzonymi zajęciami, aktywnością dzieci i ich zadowolenia z udziału w monitorowanej formie”.
- **SP w Kurowie.** W roku szkolnym 2015/2016 potrzeby edukacyjne, rozwojowe, a także możliwości psychofizyczne uczniów oraz ich zainteresowania nie były diagnozowane w sposób udokumentowany. Nauczyciele rozpoznawali potrzeby uczniów na podstawie rozmów i wywiadów ustnych z dziećmi przydzielonymi do grup świetlicowych.

Tylko 6 szkół⁵⁸ (18,8%) określiło formy i sposoby działań zmierzających do rozpoznawania potrzeb edukacyjnych, rozwojowych oraz zainteresowań uczniów, np.:

- **SP Nr 7 w Świdniku.** Zasady diagnozowania potrzeb uczniów, rozpoznawania ich zainteresowań i określania zajęć zapewniających ich prawidłowy rozwój fizyczny oraz kryteria podziału na grupy wychowawcze zostały zawarte w regulaminie pracy zespołów nauczycieli, zatwierdzonym przez dyrektora Szkoły. Jednym z zadań jest odkrywanie i rozwijanie zainteresowań wychowanków świetlicy. Rozpoznawanie potrzeb i zainteresowań uczniów, według zasad ustalonych przez Szkołę, realizowane było już przed zmianą Ustawy z dniem 4 czerwca 2014 r.
- **SP Nr 3 w Zamościu (Zespół Szkół Nr 3).** Zgodnie ze statutem Szkoły zadaniem wychowawcy oddziału klasowego jest diagnozowanie możliwości i potrzeb uczniów w zakresie dydaktyki, opieki, wychowania i profilaktyki — ankietowanie uczniów, rozmowy diagnostyczne, wywiady, zajęcia warsztatowe (§ 40 ust. 1 pkt 2 lit c), a do zadań zespołów przedmiotowych należy diagnozowanie potrzeb i możliwości dydaktycznych uczniów (§ 47 ust. 6 pkt 2).

⁵⁸ SP w Lesku, SP w Zagórzcu, SP w Przecławiu, SP nr 3 w Zamościu, SP Nr 7 w Świdniku, SP Nr 39 w Lublinie (Zespół Szkół Nr 8).

- **SP Nr 39 w Lublinie (Zespół Szkół Nr 8).** W każdym roku szkolnym objętym kontrolą, dla uczniów poszczególnych oddziałów klasowych sporządzone zostały indywidualne arkusze diagnostyczne, w których zawarto informacje o zainteresowaniach ucznia, jego pozaszkolnych zajęciach, udziale w zajęciach rozwijających uzdolnienia i zajęciach wychowawczych.

Przedstawione działania nie zostały wykorzystane do zorganizowania grup wychowawczych utworzonych z uczniów o rozpoznanych potrzebach i zainteresowaniach.

Szkoły badały opinie rodziców dotyczące działalności świetlicy szkolnej m.in. poprzez rozmowy, badania ankietowe, analizy wniosków o zapisanie ucznia do świetlicy, np.:

- **SP Nr 65 w Bydgoszczy.** Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że wystarczające są informacje o zainteresowaniach dziecka uzyskane z karty zgłoszenia do świetlicy oraz uzyskane na podstawie bieżących obserwacji dzieci.
- **SP Nr 2 w Trzebiatowie.** W 2014 r. Szkoła zwróciła się do rodziców m.in. o ocenę zajęć świetlicowych, ze 106 pytanym 85 pozytywnie oceniło funkcjonowanie świetlicy. W czerwcu 2015 r. Szkoła przyjmowała propozycje dotyczące przyszłego roku szkolnego. Rodzice zgłosili zainteresowanie zajęciami: plastycznymi, sportowymi, wokalnymi, ruchowymi przy muzyce, ekologiczno-przyrodniczymi w terenie, oraz oglądaniem bajek. W ramach prowadzonych w czerwcu 2016 r. konsultacji, rodzice zaproponowali realizację zajęć: plastycznych różnymi technikami, w tym origami (27%, tj. 46 z 168 rodziców); sportowych na powietrzu (16%) i w salce zabaw (8%), gry w bilarda (19%), w terenie (10%), ruchowo-muzycznych (10%), wokalnych (8%), oglądania bajek (2%).
- **SP Nr 7 w Świdniku.** Zagadnienia ujęto w regulaminie pracy zespołów nauczycielskich. W 2014 r. przeprowadzono badanie ankietowe grupy 45 rodziców, których dzieci uczęszczały do świetlicy, dotyczące oceny pracy wychowawców oraz oczekiwań rodziców odnośnie pracy świetlicy. W roku szkolnym 2015/2016 przeprowadzono badanie pod kątem potrzeb rodziców w zakresie godzin pracy świetlicy oraz pomocy w odrabianiu lekcji.

Dobre praktyki

NIK, jako dobrą praktykę wskazuje wykorzystywanie przez szkoły, przy organizowaniu grup wychowawczych, indywidualnych analiz pozwalających rozpoznać potrzeby edukacyjne, rozwojowe oraz zainteresowania poszczególnych uczniów.

3.2.4. Plany pracy świetlicy

Zmiana w 2014 r. Ustawy o systemie oświaty w niewielkim stopniu wpłynęła na treść opracowywanych przez szkoły rocznych planów pracy świetlicy.

W toku kontroli porównywano plany na rok szkolny 2015/2016 z planami na rok 2013/2014 (tj. obowiązującymi przed zmianą ww. ustawy) i stwierdzono, że 28 z 32 skontrolowanych szkół⁵⁹, corocznie sporządzało zbliżone w treści plany przewidzianych zajęć, np.:

- **SP Nr 2 w Nowogardzie.** Plan pracy dydaktyczno-wychowawczej na rok szkolny 2015/2016 zawierał takie same zadania i w ten sam sposób określał sposób ich realizacji, jak plan pracy dydaktyczno-wychowawczej świetlicy na rok szkolny 2013/2014.
- **SP w Białych Błotach.** W rocznym planie świetlicy na rok szkolny 2013/2014 zawarto m.in. następujące tematy zajęć: integracja grupy, organizacja pracy świetlicy; bezpieczna droga do szkoły; jesień w sadzie i ogrodzie; dary jesieni; podajemy sobie ręce – stop agresji; w listopadowej zadumie; dzień babci i dziadka; nasze zdrowie zależy od nas itp. Zbliżone tematyką zadania zawarto w pozostałych rocznych planach pracy, jednak forma ich realizacji, według wyjaśnień dyrektorów szkół, była zróżnicowana.
- **SP Nr 11 w Stalowej Woli.** Plany pracy świetlicy w latach szkolnych 2013/2014 i 2015/2016, zostały sporządzone według takiego samego schematu. W obu planach zawarto 17 takich samych zadań.
- **SP w Dubiecku.** Plan pracy na rok szkolny 2015/2016, miał takie same zapisy jak plan na rok szkolny 2013/2014.

⁵⁹ Oraz szkoły objęte kontrolą rozpoznawczą R/16/003.

- **SP Nr 7 w Stargardzie.** Zajęcia świetlicowe przewidziane w planach na lata szkolne 2014/2015 oraz 2015/2016 oraz były takie same. Zakładały one m.in., że uczniowie, co roku przygotowują inscenizację wiersza Jana Brzechwy „Na straganie”.

W 4 szkołach, po zmianie Ustawy o systemie oświaty, zmodyfikowano treść planów poprzez wprowadzenie nowych zajęć, np.:

- **SP Nr 7 w Świdniku.** W planie na rok szkolny 2014/2015 ujęto wychowanie komunikacyjne, założono włączenie wychowanków do aktywnej pracy (np. poprzez udział w odrabianiu lekcji w osobnej sali, udział w konkursach) rozbudowano punkt planu dotyczący rozwijania potrzeb i zainteresowań oraz wprowadzono „Rozwijanie zainteresowań czytelniczych i Rozwijanie patriotyzmu lokalnego”.
- **SP w Cywowie.** W planie pracy świetlicy na rok 2015/2016 uwzględniono podział planowanych zajęć na: umysłowe (pogadanki), plastyczno-techniczne, ruchowe (gry dydaktyczne).

Tylko w jednej szkole w planie zajęć w świetlicy zostały zamieszczone zapisy ocenione przez szkołę jako wskaźniki, pozwalające w pewnym stopniu ocenić stopień realizacji planu. W pozostałych przypadkach dyrektorzy szkół nie widzieli prawnego lub merytorycznego uzasadnienia do wprowadzania w planach wskaźników, mających służyć ocenie stopnia ich wykonania.

- **SP w Przecławiu.** Plan pracy świetlicy szkolnej na rok szkolny 2015/2016 określał sposoby ewaluacji przyjmując, że wskaźnikami, które pozwolą stwierdzić czy cele zawarte w planie zostały zrealizowane będą: ankiety dla uczniów i rodziców, obserwacje, wywiady, rozmowy, analiza dokumentacji, wymiana spostrzeżeń nauczycieli, wystawy prac uczniów, udział w konkursach.
- **SP Nr 2 w Nowogardzie.** Dyrektor wyjaśniła, że plan pracy świetlicy nie jest planem dydaktycznym, który zobowiązuje nauczyciela do mierzenia efektów kształcenia i osiągnięcia celów kształcenia określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Plan dydaktyczny realizowany jest w oparciu o program nauczania, który powinien zawierać cele kształcenia i wychowania, opis sposobu realizacji celów kształcenia, treści nauczania zawarte w podstawie programowej, procedury osiągnięcia.
- **SP Nr 4 w Lublinie.** Dyrektor wyjaśniła, że przepisy prawa oświatowego nie zobowiązują szkoły do opracowania wskaźników pozwalających stwierdzić, które cele zostały zrealizowane.

3.2.5. Struktura czasu pobytu uczniów w szkole

Tylko 1 z 32 szkół przeprowadziła analizę czasu przebywania w świetlicy zapisanych uczniów i wykorzystała ją przy opracowywaniu planu zajęć świetlicy.

- **SP w Przecławiu.** Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że: „Plan pracy dla różnych grup był różny pod względem ilości zadań do realizacji, ze względu na to, że grupy uczniów spędzały w szkole różną ilość czasu na świetlicy szkolnej, a podczas pobytu ucznia na świetlicy szkolnej trwającej 1 godzinę, czy ½ godziny dziennie nie można zrealizować takich samych zadań jak z uczniami przebywającymi na świetlicy 4 godzinny dziennie”.

NIK m.in. na podstawie odnotowanej w dziennikach zajęć w świetlicy obecności wylosowanej grupy 897 uczniów⁶⁰ (13,1% zapisanych) ustaliła, że 747 uczniów (83,3%) uczestniczyło (kwiecień 2016 r.) w lekcjach i zajęciach w świetlicy. Z tej grupy 316 w kontrolowanych szkołach (42,3%) przebywało w świetlicy (41,9% swego łącznego czasu przebywania w szkole, średnio ponad 3 godziny dziennie). Uczniowie uczestniczący w zajęciach mniej niż 10 godzin (57,7% badanych), w świetlicy spędzali tylko 22,9% czasu pobytu w szkole (średnio tylko ponad godzinę dziennie), w tym w kontrolowanej grupie 9 szkół⁶¹, w których uczyło się więcej niż 700 uczniów, ponad 53% uczniów zapisanych do świetlicy przebywało na zajęciach więcej niż 10 godzin w tygodniu, natomiast w grupie 14 szkół⁶² liczących od 400 do 700 uczniów wskaźnik ten wynosił ponad 45%.

⁶⁰ Badaniem objęto średnio 28 uczniów zapisanych do świetlic w kontrolowanych szkołach, wybranych z zastosowaniem metody statystycznej – dobór losowy z interwałem.

⁶¹ Liczba szkół w kraju, liczących ponad 700 uczniów wynosiła 233; łącznie uczyło się w nich prawie 200 tys. uczniów.

⁶² Liczba szkół w kraju, liczących od 400 do 700 uczniów wynosiła 1251; łącznie uczyło się w nich ponad 640 tys. uczniów.

3.2.6. Dzienniki zajęć w świetlicy

W 30 z 32 szkół objętych kontrolą, dziennik zajęć w świetlicy prowadzony był w formie papierowej. Tylko dwie szkoły prowadziły elektroniczny dziennik zajęć w świetlicy.

Przy papierowej formie prowadzenia dziennika zajęć w świetlicy, wynikający z § 11 rozporządzenia w sprawie sposobu dokumentacji, obowiązek cogodzinnego odnotowywania obecności każdego ucznia na zajęciach w świetlicy, a także konieczność wpisywania przez wychowawców do każdego dziennika zajęć w świetlicy⁶³, planu pracy świetlicy na dany rok szkolny oraz tematyki poszczególnych zajęć (najczęściej jednakowej dla wszystkich grup), prowadzić może do nadmiernego biurokratyzowania tych zajęć ze szkodą dla samego ucznia. Na problem ten zwracali uwagę, w toku kontroli NIK, wychowawcy świetlic wskazując, że dzienniki zajęć w świetlicy nie są przystosowane do sprawnego i bezbłędnego zaznaczania obecności uczniów.

Ponadto długość godziny świetlicowej i lekcyjnej jest różna (godzina zajęć świetlicowych trwa 60 minut, lekcyjna 45 minut). Prowadzić to może, do nierzetelności dokumentacji⁶⁴:

- **SP Nr 39 Lublin (Zespół Szkół Nr 8).** W wyniku badania losowo dobranej próby 30 uczniów z grupy 123 dzieci, zapisanych do świetlicy w pierwszym tygodniu kwietnia 2016 r., stwierdzono, że niektórzy uczniowie wykazywani byli, jako obecni w świetlicy, podczas gdy zgodnie z planem lekcji w tym samym czasie powinni być na lekcjach szkolnych. Ponadto niektórzy uczniowie nie byli wykazani w dziennikach świetlicy, jako obecni, pomimo że lekcje skończyli godzinę wcześniej, niż ich obecność została odnotowana w dziennikach zajęć świetlicy. Ponadto z prowadzonych dzienników zajęć świetlicy wynikało, że w dniu 4 kwietnia 2016 r. na 10 godzinie lekcyjnej (15.50–16.35) w świetlicy szkolnej przebywało 64 uczniów pod opieką 2 wychowawców. Stwierdzono, że zapisy obecności uczniów w tym dniu były dokonywane dla grupy I, dla wszystkich 25 uczniów od godz. 11.45 lub 10.55 do godz. 17.00.

W 10 szkołach (31,3 %) dzienniki zawierały dane wykraczające poza zamknięty ich katalog określony w § 11 rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji⁶⁵. W obecnym stanie prawnym brak jest możliwości zapisania w nim informacji np. o sposobie kontaktu wychowawcy z rodzicami lub o stanie zdrowia ucznia.

NIK zwraca uwagę, że obowiązek cogodzinnego odnotowywania obecności każdego ucznia na zajęciach w świetlicy, a także konieczność wpisywania przez wychowawców do każdego dziennika zajęć (prowadzonego oddzielnie dla każdej grupy) planu pracy świetlicy na dany rok szkolny oraz tematyki poszczególnych zajęć (najczęściej jednakowej dla wszystkich grup), prowadzić może do nadmiernego obciążenia wychowawców czasochłonnymi, biurokratycznymi obowiązkami kosztem pracy opiekuńczo-wychowawczej z uczniami.

SP Nr 17 w Koszalinie. W świetlicy, do której było zapisanych 329 uczniów, prowadzono 20 dzienników zajęć w świetlicy.

Dyrektorzy szkół objętych badaniem kwestionariuszowym wskazywali, że konieczność dokumentowania, a w szczególności odnotowywania na każdej godzinie liczby uczniów przez nauczyciela, często powoduje dużą dezorganizację zajęć (nauczyciel zajmuje się zapisem i wypisem dzieci, a nie organizacją zajęć).

⁶³ Prowadzonego najczęściej oddzielnie dla każdej grupy.

⁶⁴ Np. uczeń kończący lekcje o godzinie 10.35 jest obecny, wg dziennika zajęć w świetlicy, na dwóch pełnych godzinach: 10–11 i 11–12, co jest niezgodne ze stanem faktycznym.

⁶⁵ Zgodnie z którym, do dziennika zajęć w świetlicy wpisuje się plan pracy świetlicy na dany rok szkolny, imiona i nazwiska uczniów korzystających ze świetlicy oraz oddział, do którego uczęszczają, a także tematy przeprowadzonych zajęć, oraz odnotowuje się obecność uczniów na poszczególnych godzinach zajęć.

3.2.7. Wnioski dyrektorów szkół i wychowawców świetlic dotyczące funkcjonowania świetlicy szkolnej

W celu usprawnienia pracy świetlicy szkolnej dyrektorzy szkół oraz wychowawcy świetlicy, w toku kontroli NIK, wskazali na potrzebę:

- ♦ dostosowania dziennika zajęć w świetlicy do sprawnego i bezbłędnego zaznaczania obecności uczniów (konieczność wpisywania do dziennika obecności wszystkich uczniów i tematów zajęć co godzinę, przy znacznej liczbie dzieci znajdujących się w świetlicy utrudnia opiekę nad dziećmi w tym czasie), np. wprowadzenie kart chipowych dla każdego dziecka, co pozwoliłoby dokładnie określić czas pobytu dziecka w świetlicy,
- ♦ organizacji zajęć w świetlicy w systemie 45-minutowym z przerwami śródlekcyjnymi spędzanymi wspólnie z innymi uczniami, pod nadzorem nauczycieli pełniących dyżur na terenie szkoły,
- ♦ wprowadzenia standardów etatyzacji w świetlicy, tak aby organ prowadzący zobowiązany był zapewnić odpowiednią liczbę etatów wychowawców, adekwatną do liczby dzieci uczęszczających do świetlicy,
- ♦ zmniejszenia liczby uczniów pod opieką jednego wychowawcy, w szczególności, gdy są wśród nich uczniowie z orzeczeniem lub opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej,
- ♦ rozważenia, czy wszystkie dzieci (szczególnie te dowożone) powinny być zapisywane do dzienników zajęć w świetlicy,
- ♦ zmian dokumentowania obecności uczniów w świetlicy. W dużych szkołach grupy uczniów przebywających na zajęciach świetlicowych w godz. 8.00 – 17.00 są liczne (liczba nauczycieli jest dostosowana do wymogów Ustawy o systemie oświaty), natomiast dzienniki zajęć w świetlicy nie są przystosowane do sprawnego i bezbłędnego zaznaczania w nich obecności uczniów. Utrudnieniem w odnotowywaniu frekwencji w dziennikach jest m.in. wychodzenie uczniów ze świetlicy na zajęcia pozalekcyjne i powroty do świetlicy oraz prowadzenie zajęć przez wychowawców świetlicy w tym samym czasie w różnych miejscach szkoły. Może to być przyczyną nieścisłości w zapisie frekwencji w dziennikach,
- ♦ udoskonalenia papierowych dzienników zajęć świetlicowych, gdyż nie są przystosowane do sprawnego i bezbłędnego zaznaczania obecności uczniów i mają za mało miejsca w rubrykach do zapisywania tematyki przeprowadzonych zajęć. Konieczność wpisywania do dziennika obecności wszystkich uczniów i tematów zajęć co godzinę przy znacznej liczbie dzieci znajdujących się w świetlicy utrudnia opiekę nad dziećmi w tym czasie. Duże znaczenie dla poprawy funkcjonowania świetlicy miałyby, zwiększenie przeznaczonych na świetlice środków finansowych, co zapewniłoby możliwość lepszego ich wyposażenia (np. w materiały niezbędne do prowadzenia zajęć z dziećmi). W godzinach od 7.00 do 8.00 świetlica pełni głównie funkcję opiekuńczą, rotacja uczniów jest duża i nie jest konieczny wymóg funkcjonowania grupy 25 osób pod opieką jednego nauczyciela.

Dyrektorzy szkół objętych badaniem kwestionariuszowym, którzy stwierdzili występowanie problemów w funkcjonowaniu świetlic (50,3%) wskazali przede wszystkim na dużą fluktuację uczniów oraz zmienność liczby uczniów uczestniczących w zajęciach na poszczególnych godzinach (90%); nieodpowiednie warunki lokalowe (20,8%). Największe nasilenie tych problemów występuje w gminach wiejskich (40,8%) oraz miastach na prawach powiatu (39%). Dwuzmianowość prowadzenia lekcji, jako problem w pracy świetlicy została wskazana przez 354 (28%) dyrektorów, natomiast szkół pracujących w tym systemie było 1.423, tj. czterokrotnie więcej. Nieuczestniczenie uczniów w zajęciach w świetlicy zostało wskazane przede wszystkim przez dyrektorów szkół z gmin miejsko-wiejskich (17%) oraz miejskich (14,1%). Na problemy kadrowe wskazało 7,5% dyrektorów szkół.

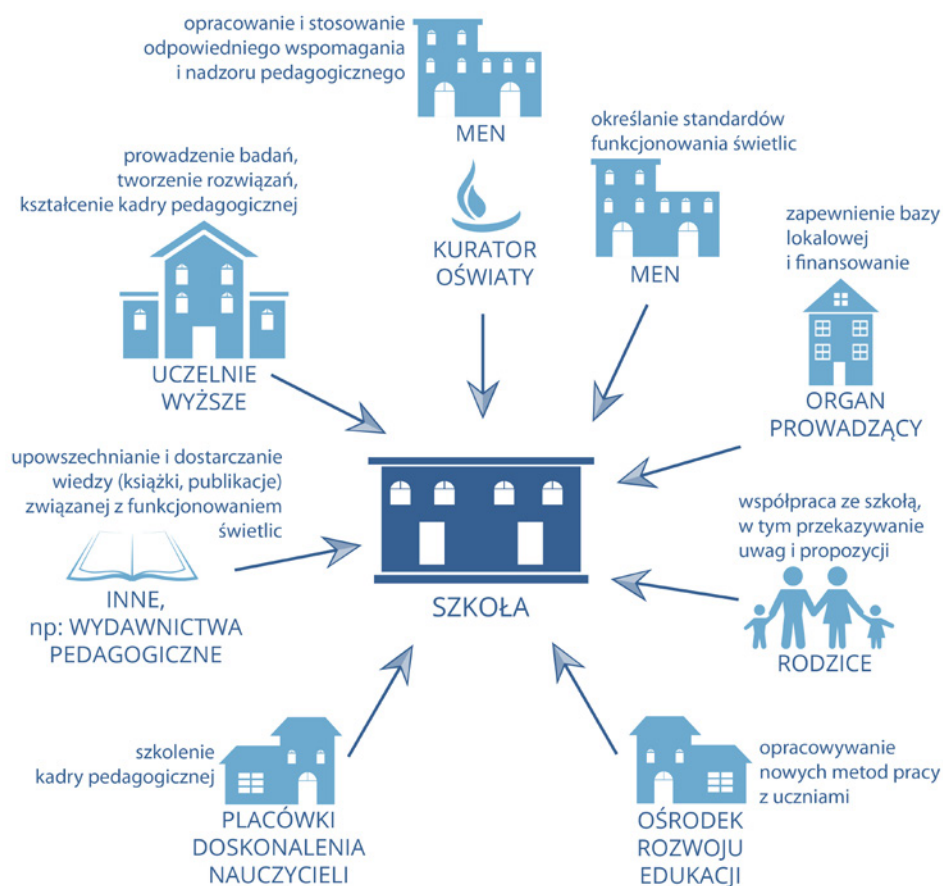
NIK zwraca uwagę, że System Informacji Oświatowej nie zawiera informacji o zmianowości pracy szkół. Kontrola NIK wykazała, że 56,6% szkół objętych badaniem kwestionariuszowym⁶⁶ oraz 16 na 32 skontrolowane szkoły pracowały w systemie zmianowym.

3.3 Sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem świetlic szkolnych.

Szkoły nie otrzymały merytorycznego wsparcia w zakresie uwzględniania w pracy świetlicy szkolnej przepisów znowelizowanej w 2014 r. Ustawy o systemie oświaty.

Infografika nr 3

Podmioty mogące wspierać szkołę w prowadzeniu zajęć w świetlicy (przykładowe działania)

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Minister Edukacji Narodowej nie opracował standardów, wytycznych lub dobrych praktyk wspomagających szkołę w zakresie realizacji, wprowadzonego w 2014 r. przepisu art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty.

W udzielonej informacji⁶⁷ Minister stwierdziła m.in., że zmiana Ustawy o systemie oświaty dotyczyła m.in. indywidualizacji pracy z uczniem na zajęciach świetlicowych.

Minister Edukacji Narodowej w latach szkolnych 2013/2014 i 2015/2016 w Podstawowych Kierunkach Realizacji Polityki Oświatowej Państwa⁶⁸ ujął kontrolę zagadnienia funkcjonowania

⁶⁶ Wg stanu na 30.09.2016 r.

⁶⁷ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f oraz art. 40 ust. 7 ustawy o NIK.

⁶⁸ Zgodnie z art. 35 ust. 2 pkt 1 Ustawy, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania ustala podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa, w tym zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego.

świeclic szkolnych⁶⁹ i opracował 2 arkusze kontroli, tj. arkusz w zakresie zgodności z przepisami prawa organizacji pracy świeclicy szkolnej (kontrola miała być przeprowadzona w styczniu i w lutym 2014 r.) oraz arkusz⁷⁰ prawidłowości organizacji pracy świeclicy szkolnej (kontrola miała być przeprowadzona od lutego do kwietnia 2016 r.). Na rok szkolny 2016/2017 przewidziano monitorowanie „Organizacji pracy świeclicy w szkołach podstawowych, w tym specjalnych”. Natomiast w ww. okresie świeclice szkolne nie zostały określone, jako przedmiot ewaluacji problemowych⁷¹.

Kontrola przeprowadzona w okresie luty–kwiecień 2016 r. obejmowała okres już po zmianie art. 67 Ustawy o systemie oświaty⁷². W arkuszu kontroli⁷³ przeznaczonym do obligatoryjnego stosowania przez kuratorów oświaty, badania kontrolne dotyczące art. 67 ust. 5 ww. ustawy sprowadzały się jedynie do ustalenia stosunku liczby godzin przeznaczonych na realizację danego rodzaju zajęć (odrabianie lekcji; zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów; zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny uczniów; inne zajęcia uwzględniające potrzeby edukacyjne i rozwojowe uczniów oraz ich możliwości psychofizyczne) do ogólnej liczby godzin pracy świeclicy (w %). W arkuszu nie została przewidziana możliwość przeprowadzenia obserwacji zajęć świeclicowych oraz dokonania oceny ich jakości.

Rysunek: © katerina_dav – Fotolia.com

⁶⁹ Natomiast nie uwzględnił go w roku szkolnym 2014/2015 i 2016/2017.

⁷⁰ Zgodnie z § 14 rozporządzenia w sprawie nadzoru, kontrola podejmowana przez kuratora oświaty, przewidziana w planie nadzoru, o którym mowa w § 22 ust. 1 rozporządzenia, jest przeprowadzana z wykorzystaniem arkuszy kontroli zatwierdzonych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

⁷¹ Przez którą należy rozumieć ewaluację zewnętrzną przeprowadzaną w zakresie wybranych wymagań, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 21a ust. 3 Ustawy o systemie oświaty.

⁷² Badania kontrolne w ramach art. 67 ust. 5 dotyczyły ustalenia stosunku liczby godzin przeznaczonych na realizację danego rodzaju zajęć (odrabianie lekcji; zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów; zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny uczniów; inne zajęcia uwzględniające potrzeby edukacyjne i rozwojowe uczniów oraz ich możliwości psychofizyczne) do ogólnej liczby godzin pracy świeclicy (w%).

⁷³ Zgodnie z § 14 rozporządzenia w sprawie nadzoru, kontrola podejmowana przez kuratora oświaty, przewidziana w planie nadzoru, o którym mowa w § 22 ust. 1 rozporządzenia, jest przeprowadzana z wykorzystaniem arkuszy kontroli zatwierdzonych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Minister poinformowała, że w arkuszu kontroli planowej (...) nie została uwzględniona obserwacja zajęć w świetlicy, bowiem arkusz ten służył sprawdzeniu, czy w publicznych szkołach podstawowych świetlica działa zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, tj. czy zapewniona jest dostępność zajęć świetlicowych oraz czy liczba uczniów pozostających pod opieką jednego wychowawcy w świetlicy jest zgodna z art. 67 ust. 4 Ustawy. Zdaniem Minister sprawdzenie tych zagadnień wymaga kontroli dokumentacji szkolnej, m.in. statutu szkoły, arkusza organizacji pracy szkoły na dany rok szkolny oraz dzienników zajęć w świetlicy, nie zaś obserwacji zajęć.

W narzędziach elektronicznych⁷⁴ służących do przeprowadzenia ewaluacji całościowej opracowanych m.in. przez Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ośrodek Rozwoju Edukacji nie zostały ujęte arkusze do obserwacji zajęć w świetlicy. W odniesieniu do świetlic szkolnych w arkuszach tych zawarto jedynie pytanie: *„W jaki sposób organizacja pomieszczeń do zajęć świetlicowych, miejsc rekreacji, terenu wokół szkoły itp. sprzyja potrzebom i różnorodnej aktywności rozwojowych osób uczących się”*.

3.3.1. Nadzór kuratorów oświaty

Kuratorzy oświaty w ramach sprawowanego nadzoru nad szkołami nie dokonywali ocen jakości prowadzonych zajęć w świetlicy.

Kuratorzy oświaty przeprowadzili w latach szkolnych 2014/2015 – 2015/2016 łącznie 192 ewaluacje całościowe oraz 1.562 problemowe, 4.577 kontroli, w tym 408 (8,9%) dotyczących świetlic szkolnych (z tego 306 planowych oraz 102 doraźne). Żadna ewaluacja problemowa nie dotyczyła świetlicy szkolnej. Tylko w 76 (39,6%) raportach z ewaluacji całościowej kuratorzy odnieśli się do działalności świetlicy szkolnej, ale wyłącznie w zakresie warunków lokalowych i uwzględniania przez szkoły oczekiwań rodziców w zakresie godzin pracy świetlicy. Nie została przeprowadzona żadna obserwacja zajęć w świetlicy.

Podczas przeprowadzonej w roku szkolnym 2015/2016 kontroli planowej „Prawidłowość organizacji pracy świetlicy szkolnej zorganizowanej w publicznej szkole podstawowej” kuratorzy nie dokonali obserwacji zajęć w świetlicy. W ramach badania stosowania przez szkoły art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty, dokonali jedynie porównania liczby godzin przeznaczonych na realizację danego rodzaju zajęć (np. odrabianie lekcji) do ogólnej liczby godzin pracy świetlicy w tygodniu.

Wspomaganie kuratorów oświaty w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych polegało przede wszystkim na publikacji na swoich stronach internetowych, zgodnie z rozporządzeniem w sprawie nadzoru, protokołów kontroli i raportów z ewaluacji, prowadzeniu spotkań informacyjnych dotyczących przebiegu ewaluacji, narad z dyrektorami szkół, sporządzaniu raportów ze sprawowanego nadzoru.

⁷⁴ W ramach projektu: „Wzmocnienie efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły”.

W ocenie NIK kuratorzy w sposób niewystarczający wspomagali dyrektorów szkół w procesie realizacji postanowień nowego przepisu art. 67 ust. 5 Ustawy.

Kuratorium Oświaty w Szczecinie. *„Zadania realizowane w formie wspomaganie w ramach nadzoru pedagogicznego wynikają z liczby planowanych do przeprowadzenia kontroli planowych i ewaluacji ujętych w planie nadzoru pedagogicznego oraz realizowanych kontroli doraźnych (liczba raportów, liczba protokołów). Ponadto chcąc przekazać rzetelną informację o wynikach i wnioskach z kontroli planowych sporządzane są i umieszczane do publicznej wiadomości arkusze zbiorcze z kontroli planowych (ich liczba odpowiada liczbie kontroli w danym roku szkolnym). Upublicznione sprawozdanie z nadzoru oraz narady dla dyrektorów w sierpniu stanowią podstawę do planowania pracy przez dyrektorów szkół i placówek w kolejnym roku szkolnym”.*

3.3.2. Nadzór dyrektorów szkół

W latach szkolnych 2014/2015 – 2015/2016 dyrektorzy szkół w ramach sprawowanego nadzoru skupili się na obserwacji zajęć w świetlicy oraz kontroli dokumentacji, tj.: w 31 szkołach została przeprowadzona kontrola dokumentacji świetlic szkolnych, w 29 obserwacja zajęć w świetlicy, w 9 (tj. 28%) ewaluacja wewnętrzna. Sformułowane w 21 szkołach wnioski, wykorzystane zostały do poprawy funkcjonowania świetlicy szkolnej:

- **SP Nr 2 w Nowogardzie.** We wnioskach z nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2015/2016 Dyrektor Szkoły wpisała, że w wyniku kontroli stwierdzono brak odnotowania nieobecności uczniów na zajęciach świetlicowych. Ponadto tygodniowy plan pracy świetlicy nie był zgodny z zapisami art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty, gdyż nie uwzględniał zajęć zapewniających prawidłowy rozwój fizyczny. Plan został poprawiony.
- **SP Nr 4 w Lublinie.** W latach szkolnych 2014/2015–2015/2016 dyrekcja szkoły 3 razy w roku kontrolowała dzienniki zajęć w świetlicy, w których odnotowywała braki w dokumentacji wymagające uzupełnienia (m.in. dotyczące błędnych wpisów). Wnioski z nadzoru były realizowane.
- **SP Nr 3 (Zespół Szkół nr 3) w Zamościu.** We wnioskach ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2014/2015 wystąpiono m.in. o wydzielenie osobnego miejsca do odrabiania pracy domowej. Do tego celu przeznaczono odrębne pomieszczenie.
- **SP w Dubiecku.** Plan nadzoru pedagogicznego na lata 2014/2015 nie obejmował świetlicy szkolnej. W roku 2015/2016 Dyrektor Szkoły prowadził nadzór pedagogiczny funkcjonowania świetlicy szkolnej, w zakresie: planu nadzoru pedagogicznego, kart kontroli dokumentacji wychowawcy świetlicy, dzienników zajęć świetlicy szkolnej, sprawozdania z przeprowadzonego nadzoru pedagogicznego w wyniku, którego nie stwierdził nieprawidłowości. Niniejsza kontrola NIK wykazała m.in., że w badanych latach, liczba uczniów w grupie wychowawczej wynosiła maksymalnie: 28 w roku 2013/2014, 26 w roku 2014/2015 oraz 38 w roku 2015/2016. Kierownik świetlicy wyjaśniła, że: *„...tworzenie grup wychowawczych, których stan osobowy przekraczał 25 uczniów, było wynikiem niedoboru etatów na stanowisku wychowawców do faktycznej liczby dzieci zgłoszonych na zajęcia świetlicowe, którymi Szkoła musiała się zaopiekować po skończonych godzinach lekcyjnych. Wskaźnik etatyzacji wychowawców wyrażający się wielkością od 3,5 do 3,65, uniemożliwiał dokonywanie bardziej szczegółowych podziałów. W związku z tym, że w skład tych grup wchodziły dzieci od klas zerowych do klas VI, występowała duża rotacyjność dzieci w świetlicy (wcześniejszy odjazd dzieci z klas 0–III, oraz późniejsze zakończeniem godzin lekcyjnych dzieci”.*

3.3.3. Nadzór organów prowadzących

W latach objętych kontrolą nadzór organów prowadzących szkoły, ograniczony do weryfikacji warunków prowadzenia zajęć w świetlicy lub jej wyposażenia, przeprowadziło 7 (21,9%) z nich w ramach 15 kontroli. Tylko jeden organ prowadzący przeprowadził jedną kontrolę (6.06.2014 r.) w zakresie przestrzegania przepisów BHP w Szkole (SP Nr 3 w Gryficach) i ustalił, że pomieszczenia świetlicowe są zbyt małe w stosunku do liczby dzieci przebywających w godzinach od 11.00 do 14.00. Wydano zalecenie o przeniesieniu, w miarę możliwości, świetlicy do większej sali, które zostało wykonane:

- **SP Nr 3 (Zespół Szkół Nr 3) w Zamościu.** W ramach przeprowadzonej kontroli organ prowadzący ustalił, że w Szkole były realizowane zajęcia języka obcego przez firmę zewnętrzną w godzinach zajęć uczniów, co stanowiło naruszenie wytycznych Prezydenta Miasta do opracowania projektów organizacji na rok szkolny 2015/2016. W piśmie z dnia 15 lutego 2016 r. dyrektor Zespołu poinformowała Wydział Oświaty Urzędu Miasta Zamość o przesunięciu tych zajęć od 29 lutego 2016 r. na czas po zakończeniu zajęć lekcyjnych w Szkole.

3.3.4. Wspieranie szkół w zakresie funkcjonowania świetlic przez inne podmioty

NIK wystąpiła do dyrektorów Centrów Doskonalenia Nauczycieli⁷⁵ z terenu kontrolowanych województw o udzielenie informacji m.in. w zakresie podejmowanych samodzielnie przez CDN działań mających wesprzeć dyrektorów szkół oraz wychowawców świetlicy w zakresie organizacji pracy świetlicy szkolnej oraz opracowywania i prowadzenia zajęć świetlicowych:

- **Dyrektor Zachodniopomorskiego CDN** poinformowała m.in., że ze względu na stosunkowo niewielką liczbę nauczycieli zatrudnionych w świetlicach szkolnych⁷⁶ oraz zbieżne z nauczycielami innych specjalności „oczekiwania doskonaleniowe”, grupa nauczycieli świetlic szkolnych nie była rozpatrywana, jako specyficzna kategoria wymagająca wsparcia wpisanego w priorytety doskonalenia nauczycieli. ZCDN nie uczestniczyło w opracowywaniu programów doskonalenia nauczycieli – doradców metodycznych w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych oraz nie współpracowało z Kuratorium w działaniach skierowanych wprost na wsparcie nauczycieli świetlic szkolnych. Z badań potrzeb doskonaleniowych prowadzonych przez ZCDN w roku szkolnym 2015/2016 mniej niż 1% odpowiedzi (liczba zebranych ankiet: 1658) na pytanie o pożądaną tematykę szkoleń dotyczyło wprost funkcjonowania świetlicy szkolnej i organizowania zajęć świetlicowych. Na łamach Zachodniopomorskiego Dwumiesięcznika Oświatowego „Refleksje” ukazywały się artykuły odwołujące się do tematyki związanej z działaniem świetlic szkolnych. „Refleksje” są wydawane w nakładzie 1.500 egzemplarzy, kolportowane bezpłatnie oraz umieszczone w wersji elektronicznej na stronie www.refleksje.zcdn.edu.pl, portalu issuu.com oraz w zasobach Biblioteki Cyfrowej ZCDN. Łącznie w latach 2014–2016 ukazało się 36 artykułów przydatnych dla wychowawców świetlic szkolnych.
- **Dyrektor Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli** poinformował, że ze względu na brak nauczycieli doradców metodycznych świetlic szkolnych nie opracowywano dla nich programów doskonalenia zawodowego. Wspólnie z Kuratorem zorganizowano w latach szkolnych 2014/2015 oraz 2015/2016 2 szkolenia dla nauczycieli – wychowawców świetlic⁷⁷. Ponadto przekazywano informacje dotyczące działalności świetlic dyrektorom szkół podczas konferencji organizowanych w każdym powiecie w terminie wrzesień – październik każdego roku w trakcie panelu dotyczącego zmian oświatowych.
- **Kurator Kujawsko-Pomorski** współpracował z kujawsko-pomorskimi centrami edukacji nauczycieli⁷⁸. Współpraca ta nie dotyczyła jednak bezpośrednio problematyki funkcjonowania świetlic szkolnych. Centra przeprowadzały z własnej inicjatywy szkolenia dla wychowawców świetlicy (ponad 50 w latach szkolnych 2014/2015–2015/2016).
- **Dyrektor Lubelskiego Samorządowego CDN** poinformował, że od 2013 r., zarówno dyrektorzy szkół, jak i nauczyciele, nie zgłaszali zapotrzebowania na szkolenia dotyczące tematyki pracy świetlic szkolnych. Wynikało to z faktu, że większość wychowawców świetlic to nauczyciele różnych przedmiotów, którzy uzupełniali etat w świetlicy szkolnej. Z tego powodu chętnie uczestniczyli w kursach o tematyce wykraczającej poza zakres danego przedmiotu nauczania, przydatnej zarówno w pracy dydaktycznej, jak i wychowawczej. Według wyjaśnienia, LSCDN w każdym roku szkolnym przeprowadzał diagnozę potrzeb nauczycieli i dyrektorów szkół, w tym wychowawców świetlic szkolnych. Potrzeby wychowawców świetlic nie odbiegały w sposób istotny od potrzeb pozostałych grup nauczycieli. Znaczna część nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i wychowawców świetlic chętnie uczestniczyła w kursach dotyczących planowania zajęć rozwijających kreatywność i umiejętności artystyczne uczniów. Dyrektor stwierdził, że w roku szkolnym 2016/2017 zostały zaplanowane między innymi wykłady i warsztaty dla szkół pt. „Organizacja pracy świetlicy szkolnej”.

⁷⁵ Dalej: CDN.

⁷⁶ Z danych przekazanych w toku kontroli wynika, że w Internetowym systemie obsługi szkoleń na 7.10.2016 r. było zarejestrowanych 487 nauczycieli świetlic szkolnych/internat.

⁷⁷ Świetlica dla dziecka integralną częścią szkoły (w dniu 8. 12. 2014 r.) 4 godziny, brało w nim udział 25 osób; Świetlica dla dziecka (w dniu 8. 12. 2015 r.) 4 godziny, brało w nim udział 13 osób.

⁷⁸ W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonowały 3 akredytowane centra edukacji nauczycieli.

Ośrodek Rozwoju Edukacji, jest publiczną placówką doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym. Jego celem jest podejmowanie i realizacji działań na rzecz doskonalenia systemu oświaty i podnoszenia jakości edukacji, zgodnie z polityką oświatową państwa w obszarze wychowania oraz kształcenia ogólnego, specjalnego, zawodowego i ustawicznego. Ośrodek opublikował na swojej stronie internetowej⁷⁹ dwie publikacje dotyczące świetlicy szkolnej w szkole podstawowej, tj.: „*Świetlica – szkolną przestrzeń czasu wolnego. Funkcjonowanie świetlic szkolnych poradnik dla gmin i dyrektorów szkół*” autorstwa Andrzeja Pery i Danuty Kmity oraz „*Świetlica dla sześciolatka. Rola i zadania współczesnej świetlicy szkolnej*” autorstwa Danuty Kmity.

Wydawnictwa

Dyrektorzy szkół, a przede wszystkim wychowawcy świetlic, mogli korzystać m.in. z dwumiesięcznika „*Świetlica w szkole*”.

⁷⁹ www.ore.edu.pl

4.1 Przygotowanie kontroli

Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli i była kontrolą planową koordynowaną. Uczestniczyły w niej 4 jednostki kontrolne NIK – Delegatury w Bydgoszczy, Lublinie Rzeszowie i Szczecinie. Podstawą do określenia obszarów objętych kontrolą było ryzyko horyzontalne niska jakość usług publicznych. Przy kwalifikowaniu poziomu ryzyka w obszarze kontrolowanej działalności wzięto pod uwagę m.in. informację o wynikach kontroli D/14/504 „Przygotowania szkół do objęcia dzieci sześciolatkami obowiązkiem szkolnym”; ustalenia kontroli rozpoznawczej R/16/003 „Funkcjonowanie świetlic szkolnych” przeprowadzonej przez Delegaturę NIK w Szczecinie w okresie maj–lipiec 2016 w PSP nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Barlinku, PSP nr 7 im. Astrid Lindgren w Stargardzie i Zespole Szkół nr 2 w Starym Jarosławiu; analizy funkcjonowania świetlic szkolnych przeprowadzone przez związki zawodowe nauczycieli.

Do kontroli wybrano podmioty odpowiedzialne za funkcjonowanie świetlic szkolnych (32 publiczne szkoły podstawowe⁸⁰) oraz podmioty sprawujące nadzór pedagogiczny nad szkołami (4 kuratoria oświaty).

4.2 Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

W ramach kontroli pozyskano informacje w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK informacje od:

- Ministra Edukacji Narodowej;
- organów prowadzących szkoły.

W wyniku kontroli, NIK skierowała do kierowników 39 jednostek⁸¹ wystąpienia pokontrolne zawierające opis ustalonego stanu faktycznego, oceny kontrolowanej działalności, a także uwagi i wnioski zmierzające do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości. Do wystąpień pokontrolnych nie zostały złożone zastrzeżenia.

W przekazanych kierownikom jednostek wystąpieniach pokontrolnych, NIK przedstawiła łącznie 44 wnioski pokontrolne⁸², wnosząc do:

dyrektorów szkół, m.in. o:

- zapewnienie pozostawania pod opieką jednego nauczyciela nie więcej niż 25 uczniów,
- umieszczanie w dzienniku zajęć w świetlicy danych wymienionych w § 11 rozporządzenia w sprawie dokumentacji,
- przetwarzanie danych osobowych dotyczących zdrowia dzieci wyłącznie po uzyskaniu zgody, wyrażonej na piśmie od rodzica lub opiekuna prawnego dziecka.

Kuratorów oświaty, m.in. o:

- dokumentowanie podejmowanych czynności w ramach prowadzonych kontroli w zakresie wymaganym rozporządzeniem w sprawie nadzoru.

Zgodnie z udzielonymi informacjami o stanie realizacji wniosków pokontrolnych 29 zostało zrealizowanych, 8 jest w trakcie realizacji, 7 nie zrealizowano.

⁸⁰ Bez szkół skontrolowanych w ramach kontroli rozpoznawczej. Szkoły wybrane wg kryterium liczby uczniów w szkole oraz siedziby szkoły (siedziba władz gminy, powiatu, miasta wojewódzkie lub miast na prawach powiatu – po 8 szkół z województwa).

⁸¹ W tym 3 w kontroli rozpoznawczej R/16/003.

⁸² W tym 8 wniosków pokontrolnych w związku z kontrolą rozpoznawczą w trzech szkołach podstawowych R/16/003.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami Najwyższa Izba Kontroli nie kierowała zawiadomień wskazujących na uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa.

4.3 Finansowe rezultaty kontroli

Na finansowe rezultaty kontroli w kwocie 133.579,65 zł składają się:

A. Finansowe lub sprawozdawcze skutki nieprawidłowości na kwotę 133.579,65 zł:

A6 – sprawozdawcze skutki nieprawidłowości na kwotę 133.579,65 zł.

Wykaz podmiotów skontrolowanych oraz lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność

Lp.	Podmiot	Funkcja oraz imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1	2	3
1.	Kuratorium Oświaty w Szczecinie	Magdalena Zarębska-Kulesza – Zachodniopomorski Kurator Oświaty od 16.03.2016 r. Poprzednio, od 23.03.2012 r., funkcję tę pełniła Maria Borecka
2.	Szkoła Podstawowa Nr 17 w Koszalinie	Danuta Strońska – Dyrektor Szkoły od 01.09.2007 r.
3.	Szkoła Podstawowa Nr 3 w Gryficach	Agnieszka Mackojć – Dyrektor Szkoły od 01.09.2007 r.
4.	Szkoła Podstawowa Nr 4 w Białogardzie	Jolanta Pniewska – Dyrektor Szkoły od 01.09.2012 r.
5.	Szkoła Podstawowa Nr 1 w Połczynie Zdroju	Ewa Dunder – Dyrektor Szkoły od 31.08.2013 r.
6.	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Trzebiatowie	Ewa Zienowicz – Dyrektor Szkoły od 01.09.2010 r.
7.	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Nowogardzie	Lidia Wiznerowicz-Gliwna – Dyrektor Szkoły od 01.09.1999 r.
8.	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Sianowie	Sebastian Bober – Dyrektor Szkoły od 01.09.2015 r.
9.	Szkoła Podstawowa Nr 35 w Szczecinie	Iwona Sobczyńska – Dyrektor Szkoły od 01.09.2004 r.
10.	Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy	Marek Gralik – Kujawsko Pomorski Kurator Oświaty od 01.08.2011 r.
11.	Szkoła Podstawowa Nr 24 w Toruniu	Bożena Wysota – Dyrektor Zespołu Szkół od 01.09.2011 r.
12.	Szkoła Podstawowa Nr 65 w Bydgoszczy	Małgorzata Rogowska - Dyrektor Szkoły od 01.09.2014 r.
13.	Szkoła Podstawowa w Białych Błotach	Danuta Ferenstain – Dyrektor Szkoły od 01.09.2013 r.
14.	Szkoła Podstawowa Nr 6 w Inowrocławiu	Małgorzata Bawolska – Dyrektor Szkoły od 01.09.2012 r.
15.	Szkoła Podstawowa Nr 3 w Toruniu	Lidia Stupak – Komorowska – Dyrektor Szkoły od 01.09.2010 r.
16.	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Koronowie	Zbigniew Głogowski – Dyrektor Szkoły od 01.09.2012 r.
17.	Szkoła Podstawowa Nr 4 w Solcu Kujawskim	Helena Składanowska – Dyrektor Szkoły od 01.09.2007 r.
18.	Szkoła Podstawowa Nr 5 w Grudziądzu	Jolanta Tarniowa – Dyrektor Szkoły od 01.09.2011 r.
19.	Kuratorium Oświaty w Lublinie	Teresa Misiuk – Lubelski Kurator Oświaty od 01.03.2016 r. Poprzednio, od 26.06.2008 r. funkcję tę pełnił Krzysztof Babisz.
20.	Szkoła Podstawowa Nr 4 w Lublinie	Alina Broniowska – Dyrektor Szkoły od 01.09.2004 r.

Lp.	Podmiot	Funkcja oraz imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
21.	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Radzynie Podlaskim	Cezary Czarniak – Dyrektor Szkoły od 01.09.2013 r.
22.	Szkoła Podstawowa Nr 3 w Zamościu (wchodząca w skład Zespołu Szkół Nr 3 w Zamościu)	Teresa Sołowiej – Dyrektor Zespołu Szkół od 01.09.2012 r.
23.	Szkoła Podstawowa Nr 7 w Świdniku	Piotr Bogusz – Dyrektor Szkoły od 01.07.1995 r.
24.	Szkoła Podstawowa Nr 39 w Lublinie (wchodząca w skład Zespołu Szkół Nr 8)	Grażyna Daniewska – Dyrektor Zespołu Szkół od 01.09.2012 r.
25.	Szkoła Podstawowa w Kurowie	Jolanta Panecka – Dyrektor Szkoły od 01.09.2014 r.
26.	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Łęcznej	Artur Radko – Dyrektor Szkoły od 01.09.2016 r. Poprzednio, od 01.09.2014 r. do 31.01.2016 r. funkcję tę pełnił Leszek Włodarski, a w okresie 01.02.2016 r. – 31.08.2016 r. Teresa Baruk. Do 31 sierpnia 2015 r. Szkoła funkcjonowała w ramach Zespołu Szkół nr 1 w Łęcznej, a od 1 września 2015 r. stanowi samodzielną jednostkę.
27.	Zespół Szkół w Cycowie	Zbigniew Rutkowski – Dyrektor Zespołu Szkół od 1984 r.
28.	Kuratorium Oświaty w Rzeszowie	Małgorzata Rauch – Podkarpacki Kurator Oświaty od 07.03.2016 r. Poprzednio funkcję tę pełnił Jacek Wojtas (od 30.04.2008 r.)
29.	Szkoła Podstawowa w Lesku	Ireneusz Benewiat – Dyrektor Szkoły od 17.08.2011 r.
30.	Szkoła Podstawowa w Zagórzcu	Tomasz Rudy – Dyrektor Szkoły od 01.09.2016 r. Poprzednio, w okresie 08.08.2011 r. – 31.08.2016 r. funkcję tę pełniła Grażyna Sawka.
31.	Szkoła Podstawowa w Dubiecku	Teresa Bleharczyk – Dyrektor Szkoły od 01.09.2016 r. Poprzednio, w okresie 01.01.2013 r. do 31.08.2016 r., funkcję tę pełnił Marek Bleharczyk
32.	Szkoła Podstawowa Nr 11 w Stalowej Woli	Czesława Krystkowiak – Dyrektor Szkoły od 26.05.2010 r.
33.	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Rzeszowie	Ewa Bednarska – Dyrektor Szkoły od 01.09.2014 r.
34.	Szkoła Podstawowa w Przecławiu	Małgorzata Nicpoń – Dyrektor Szkoły od 01.09.2012 r.
35.	Szkoła Podstawowa Nr 15 w Przemyślu	Artur Mykita – Dyrektor Szkoły od 01.09.2014 r.
36.	Szkoła Podstawowa Nr 3 w Mielcu	Adam Jastrząb – Dyrektor Szkoły od 01.09.2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników kontroli.

Charakterystyka stanu prawnego

1. Podstawowym aktem prawnym regulującym funkcjonowanie świetlic szkolnych jest Ustawa o systemie oświaty. Prowadzenie zajęć świetlicowych zostało w obecnym brzmieniu wprowadzone do ustawy na mocy art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty⁸³ obowiązującej od 4 czerwca 2014 r. Zgodnie z art. 67 ust. 1 pkt 3 Ustawy do realizacji zadań statutowych szkoła publiczna powinna zapewnić uczniom możliwość korzystania ze świetlicy. Obowiązkiem szkoły jest (art. 67 ust. 3 Ustawy) zapewnienie zajęć świetlicowych dla uczniów, którzy pozostają w szkole dłużej ze względu na: 1) czas pracy rodziców – na wniosek rodziców; 2) organizację dojazdu do szkoły lub inne okoliczności wymagające zapewnienia opieki w szkole. W art. 67 ust. 4 Ustawy określono m.in., że na zajęciach świetlicowych w szkole podstawowej pod opieką jednego nauczyciela nie może pozostawać więcej niż 25 uczniów. Zgodnie z art. 67 ust. 5 Ustawy świetlica w szkole podstawowej zapewnia zajęcia świetlicowe uwzględniające potrzeby edukacyjne oraz rozwojowe dzieci i młodzieży, a także ich możliwości psychofizyczne, w szczególności zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów, zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny oraz odrabianie lekcji. Do 4 czerwca 2014 r. art. 67 Ustawy stanowił: *ust. 1. Do realizacji zadań statutowych szkoła publiczna powinna zapewnić uczniom możliwość korzystania z: 1) pomieszczeń do nauki z niezbędnym wyposażeniem; 2) biblioteki; 3) świetlicy; 4) gabinetu profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej; 5) zespołu urządzeń sportowych i rekreacyjnych; 6) pomieszczeń administracyjno-gospodarczych. Ust. 2. Wymagania określone w ust. 1 pkt 3–5 nie muszą być spełnione w szkołach dla dorosłych.* W uzasadnieniu projektu zmiany Ustawy o zmianie Ustawy m.in. stwierdzono, że projektowane brzmienie art. 67 Ustawy podkreśla wagę obowiązku właściwego zapewnienia opieki świetlicowej dzieciom i młodzieży, uwzględnia, zatem określenie warunków korzystania z tej opieki, w szczególności w zakresie liczby uczniów pozostających pod opieką jednego nauczyciela oraz rodzajów zajęć świetlicowych organizowanych dla dzieci.

W ustawie Prawo oświatowe bez zmian pozostało brzmienie dotychczasowego art. 67 ust. 5 Ustawy, które w nowej regulacji zostało zamieszczone w art. 105 ust. 2. Obecny art. 67 ust. 4 Ustawy określający, że pod opieką jednego nauczyciela nie może pozostawać więcej niż 25 uczniów, został zmieniony w ten sposób, że Minister Edukacji Narodowej w drodze rozporządzenia ma ustalić tę liczbę (art. 111 ust. 6 ustawy Prawo oświatowe⁸⁴).

2. Statut szkoły. Zgodnie z § 2 ust. 1 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ramowych statutow, statut szkoły określa w szczególności: (pkt 2) sposób wykonywania zadań szkoły, z uwzględnieniem optymalnych warunków rozwoju ucznia, zasad bezpieczeństwa oraz zasad promocji i ochrony zdrowia; (pkt 10) organizację i formy współdziałania szkoły z rodzicami (opiekunami prawnymi) w zakresie nauczania, wychowania i profilaktyki. Stosownie do § 7 ust. 1 dla uczniów, którzy muszą dłużej przebywać w szkole ze względu na czas pracy ich rodziców (prawnych opiekunów), organizację dojazdu do szkoły lub inne okoliczności wymagające zapewnienia

⁸³ Dz. U. poz. 642.

⁸⁴ Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, szczegółową organizację publicznych szkół i publicznych przedszkoli, uwzględniając prawidłową realizację celów i zadań szkół i przedszkoli, w tym liczbę uczniów w oddziale klas I–III szkoły podstawowej ogólnodostępnej, w oddziale szkoły specjalnej, oddziale szkoły integracyjnej, oddziale specjalnym i oddziale integracyjnym w szkole ogólnodostępnej oraz liczbę uczniów pod opieką nauczyciela wychowawcy w świetlicy.

uczniowi opieki w szkole, szkoła organizuje świetlicę. Ust. 2 stanowi, że w świetlicy prowadzone są zajęcia w grupach wychowawczych. Liczba uczniów w grupie nie powinna przekraczać 25. Ustawa o systemie oświaty i przepisy wykonawcze nie określają szczegółowych zasad organizacji i sposobu funkcjonowania świetlicy szkolnej.

3. Dokumentem, który może opisywać plan pracy świetlicy jest plan pracy szkoły. Zgodnie z art. 41 ust. 1 pkt 1 Ustawy do kompetencji stanowiących rady pedagogicznej należy zatwierdzanie planów pracy szkoły lub placówki po zaopiniowaniu przez radę szkoły lub placówki. Informacja o działalności świetlicy może być zawarta w informacji o działalności szkoły (art. 40 ust. 7 Ustawy zgodnie, z którym dyrektor szkoły przedstawia radzie pedagogicznej, nie rzadziej niż 2 razy w roku szkolnym, ogólne wnioski wynikające ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz informacje o działalności szkoły).

4. Zagadnienie podstawy programowej dotyczącej funkcjonowania świetlic szkolnych zostało ujęte w dwóch punktach załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, tj. „*W klasach I–III szkoły podstawowej prace domowe powinny być dostosowane do możliwości ucznia, a nauczyciel powinien monitorować czas, jaki uczeń poświęca na ich wykonanie. Uczniom korzystającym z zajęć świetlicowych szkoła powinna zapewnić warunki i możliwość odrabiania zadań domowych*”, oraz „*Język obcy nowożytny. Zalecane jest organizowanie dzieciom również pozalekcyjnych form nauki języka obcego nowożytnego, np. zajęć w szkolnym klubie, spotkań czytelniczych w bibliotece, seansów filmowych w świetlicy szkolnej*”. Takie same zapisy znalazły się w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (obowiązującego z dniem 1 września 2016 r.).

5. Finasowanie funkcjonowania świetlic. Zgodnie z art. 5a ust. 3 Ustawy środki niezbędne na realizację zadań oświatowych, o których mowa w ust. 2 i 2b, w tym na wynagrodzenia nauczycieli oraz utrzymanie szkół i placówek, zagwarantowane są w dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Stosowanie do art. 5a ust. 2 pkt 1 zapewnienie kształcenia, wychowania i opieki i profilaktyki społecznej jest zadaniem oświatowym gmin w szkołach. Zadania organu prowadzącego w zakresie utrzymania szkół, w tym świetlic zostały określone w art. 5 ust. 7 Ustawy. Zgodnie z § 10 ust. 1 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ramowych statutów arkusz organizacji szkoły opracowany przez dyrektora szkoły podstawowej jest zatwierdzany przez organ prowadzący (gminę) do dnia 30 maja danego roku. Dokument ten określa szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym. Stosownie do § 10 ust. 2 załącznika nr 2 do ww. rozporządzenia w arkuszu organizacji szkoły zamieszcza się w szczególności: liczbę pracowników szkoły, w tym pracowników zajmujących stanowiska kierownicze, ogólną liczbę godzin zajęć edukacyjnych finansowanych ze środków przydzielonych przez organ prowadzący szkołę. W arkuszu jest też wykazana liczba etatów nauczycieli pełniących obowiązki wychowawcy w świetlicy wraz z postulowanymi zmianami.

W planie finansowym szkoły środki na prowadzenie świetlic znajdują się w dziale 854 (Edukacyjna opieka wychowawcza) i rozdziale 85401 (świetlice szkolne). Stosownie do załącznika Nr 2 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł

zagranicznych⁸⁵. Wyodrębnione koszty funkcjonowania świetlicy obejmują wynagrodzenia nauczycieli prowadzących zajęcia świetlicowe wraz z pochodnymi oraz zakup materiałów, wyposażenia, środków dydaktycznych i książek.

6. W ramach SIO gmina jest zobowiązana m.in. do weryfikacji danych umieszczonych przez prowadzone szkoły w SIO oraz prowadzeniu własnych baz danych (art. 50 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej⁸⁶. Zakres danych gromadzonych w bazach SIO określało rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2012 w sprawie szczegółowego zakresu danych gromadzonych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych⁸⁷.

7. Zasady bezpieczeństwa obowiązujące w szkołach określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach⁸⁸. Natomiast zagadnienia związane z warunkami technicznymi budynków są uregulowane w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie⁸⁹

8. Zasady prowadzenia dziennika zajęć w świetlicy zostały określone w § 11 rozporządzenia w sprawie dokumentacji. Zgodnie z § 11 ust. 1 w dzienniku dokumentuje się zajęcia opieki świetlicowej, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy – Karta Nauczyciela. W dzienniku zajęć w świetlicy dodatkowo odnotowuje się, że ich przeprowadzenie stanowi realizację zajęć, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy – Karta Nauczyciela. Od 1 września 2016 r. w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 18 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw, z art. 42 ust. 2 pkt 2 wykreślono lit. a i b i nadano nowe brzmienie art. 42 ust. 2 pkt 2, tj.: „inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów” oraz zmieniono brzmienie ust. 7a: „Zajęcia i czynności realizowane w ramach czasu pracy nauczyciela, o których mowa w ust. 2 pkt 1, są rejestrowane i rozliczane w okresach tygodniowych odpowiednio w dziennikach lekcyjnych lub dziennikach zajęć”. Zasady prowadzenia dziennika wyłącznie w formie elektronicznej określa § 22 rozporządzenia w sprawie dokumentacji.

9. Normy prawne nie określają warunków lokalowych świetlicy. Pomocne przy badaniu tego zagadnienia będzie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania⁹⁰.

10. Czas pracy nauczycieli w świetlicy jest regulowany przez art. 42 Karty Nauczyciela (w obecnym brzmieniu obowiązującym do 1 września 2016 r.). Zgodnie z art. 42 ust. 3 dla wychowawców świetlic szkolnych (z wyjątkiem wychowawców świetlic szkół specjalnych) tygodniowa liczba

⁸⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 1053, ze zm.

⁸⁶ Dz. U. z 2016 r. poz. 1927, ze zm.

⁸⁷ Dz. U. poz. 957, ze zm.

⁸⁸ Dz. U. z 2003 r. nr 6, poz. 69, ze zm. Dalej: rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

⁸⁹ Dz. U. z 2015 r. poz. 1422.

⁹⁰ Dz. U. Nr 161, poz. 1080, ze zm.

godzin obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych wynosi 26. Stosownie do art. 42 ust. 2 pkt 2 Karty Nauczyciela nauczyciel szkoły podstawowej, jest obowiązany prowadzić zajęcia opieki świetlicowej lub zajęcia w ramach godzin przeznaczonych w ramowych planach nauczania do dyspozycji dyrektora szkoły, z wyjątkiem godzin przeznaczonych na zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych, w wymiarze 2 godzin w tygodniu.

11. Kwalifikacje nauczycieli sprawujących opiekę świetlicową zostały określone w ww. rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli.

12. Wspieranie sprawowania opieki świetlicowej przez inne osoby niż nauczyciele. Zgodnie z art. 7 ust. 1e Ustawy w szkole podstawowej, może być zatrudniony m.in. asystent wychowawcy świetlicy. Do zadań asystenta należy m.in. wspieranie wychowawcy świetlicy. Asystent wykonuje zadania wyłącznie pod kierunkiem wychowawcy świetlicy. Stosownie do art. 7 ust. 1f asystent, posiada wykształcenie, co najmniej na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w szkole podstawowej oraz przygotowanie pedagogiczne. Asystenta zatrudnia się na zasadach określonych w Kodeksie pracy z tym, że wynagrodzenie ustala się nie wyższe niż przewidziane dla nauczyciela dyplomowanego.

Przybliżenie, wprowadzonej w Ustawie z dniem 4 czerwca 2014 r., instytucji asystenta nauczyciela zawarto w komentarzu Mateusza Pilicha, w którym stwierdzono m.in.⁹¹: „...osoba ta funkcje wspomagające w stosunku do nauczyciela w szkole podstawowej, w tym specjalnej i integracyjnej, na etapie edukacji wczesnoszkolnej (klasy I–III). Przewidziane jest także zatrudnianie asystentów wychowawców świetlicy. Omawiana instytucja wzmacnia rozwiązania służące poprawie jakości kształcenia uczniów i sprawowania nad nimi opieki w trakcie zajęć szkolnych, jednak należy podkreślić, że rolą asystenta nie jest zastępowanie – nawet doraźne – nauczycieli danej szkoły. Osoba zatrudniona zgodnie z projektowanym przepisem zatem – pomimo stawianych jej wysokich wymagań kwalifikacyjnych – nie będzie realizowała zadań nauczyciela, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 1-3 KN, ani z innych wynikających z przepisów wykonawczych do ustawy o systemie oświaty, a tym samym nie będzie również współorganizować kształcenia i wychowania, ale będzie wspierać nauczyciela lub osobę, o której mowa w art. 7 ust. 1a ustawy o systemie oświaty, którzy realizują swoje obowiązki, np. w czasie prowadzenia zajęć, pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych lub przygotowania do zajęć. Procedura zatrudnienia asystentów jest zbliżona do tej, jaka obowiązuje przy zawieraniu stosunków pracy z osobami posiadającymi odpowiednie kwalifikacje do prowadzenia zajęć (ust. 1a i nast.); odpowiednio obowiązuje również wymaganie niepodlegania postępowaniom oraz niekaralności za przestępstwo umyślne, co ma być udokumentowane informacją z Krajowego Rejestru Karnego”.

Art. 64 ust. 3 Ustawy o systemie oświaty stanowi, że zajęcia wymienione w ust. 1 pkt 3, 5 i 6 (zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów) mogą być prowadzone także z udziałem wolontariuszy. Z kolei zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 9 ww. ustawy dyrektor szkoły stwarza warunki do działania w szkole lub placówce: wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji, w szczególności organizacji harcerskich, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły lub placówki.

⁹¹ Mateusz Pilich „Ustawa o systemie oświaty. Komentarz”. LEX, 2015. Wydanie VI.

W myśl art. 43 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁹², wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełnienia stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów. Wolontariuszem w szkole może być osoba pełnoletnia, która nie była karana i wobec której nie toczy się postępowanie karne. Jeżeli dyrektor chce powierzyć np. rodzicowi wykonanie jakiejś pracy (opieka podczas wycieczki, prowadzenie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci itp.), powinien zadbać o odpowiednią dokumentację⁹³.

13. Sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem świetlic. Obowiązki kuratora oświaty w zakresie nadzoru pedagogicznego zostały określone w art. 31 ust. 1 Ustawy o systemie oświaty. Czynności, jakie składają na nadzór pedagogiczny wymienia art. 33 ust. 1 Ustawy. Nadzór sprawowany przez organ stanowiący reguluje art. 34a ust. 1 i 2 Ustawy. Stosowanie do art. 39 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy dyrektor szkoły sprawuje nadzór pedagogiczny. Szczegółowe zasady sprawowania nadzoru pedagogicznego zostały określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego, które utraciło moc z dniem 1 września 2015 r. i w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego. Oba rozporządzenia określają m.in. formy nadzoru pedagogicznego; terminy sporządzania planów nadzoru pedagogicznego; terminy formułowania wniosków wynikających z realizacji planów; zasady przeprowadzania kontroli przez kuratora oświaty. Określone w załączniku do ww. rozporządzenia z dnia 7 października 2009 r. wymagania wobec szkół i placówek, które muszą być spełnione dla ustalenia poziomu D i B, nie zostały ujęte w ww. rozporządzeniu 27 sierpnia 2015 r., ale zostały wyszczególnione w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek⁹⁴.

14. Istotną rolę we wspomaganianiu nadzoru pedagogicznego pełnią, określone w art. 2 pkt 9 Ustawy o systemie oświaty, zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczycieli. W województwach są nimi Centra Doskonalenia Nauczycieli (Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie, Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli), dla których organami prowadzącymi są samorządy województw, a organami prowadzącymi nadzór pedagogiczny kuratorzy oświaty. Jednym z podstawowych zadań CDN (mając na uwadze funkcjonowanie świetlic szkolnych) jest organizowanie i prowadzenie doskonalenia zawodowego nauczycieli; udostępnianie informacji i formach kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli; opracowanie priorytetów w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli; przygotowywanie i realizowanie programów doskonalenia zawodowego w zakresie zarządzania oświatą dla dyrektorów szkół oraz pracowników urzędu organu prowadzącego szkołę. Szczegółowe zadania i kompetencje CDN są określone w statutach i regulaminach organizacyjnych tych jednostek (dostępne na stronach internetowych

⁹² Dz. U. z 2016 r. poz. 1817.

⁹³ „Funkcjonowanie świetlic szkolnych poradnik dla gmin i dyrektorów szkół”, autorstwa Andrzeja Pery i Danuty km ity.

⁹⁴ Dz. U. poz. 1214.

Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2016 r. poz. 1943, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59).
3. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz.U. poz. 642), wygasła z końcem dnia 31.08.2016 r.
4. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2016 r. poz. 1379, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 18 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 668).
6. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2016 r. poz. 1666, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 1817).
8. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, ze zm.).
9. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1927, ze zm.)
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624, ze zm.).
11. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. (Dz. U. z 2015 r. poz. 1422).
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69, ze zm.).
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. z 2015 r. poz. 1264).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 października 2009 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora oraz inne stanowisko kierownicze w poszczególnych typach publicznych szkół i rodzajach publicznych placówek (Dz. U. Nr 184, poz. 1436, ze zm.).
15. Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1053, ze zm.).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. Nr 161, poz. 1080, ze zm.).
17. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 grudnia 2010 r. w sprawie podstawowych warunków niezbędnych do realizacji przez szkoły i nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz programów nauczania (Dz. U. z 2011 r. Nr 6, poz. 23).
18. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 204, ze zm.).

19. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych gromadzonych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych (Dz. U. poz. 957, ze zm.).
20. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 października 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. poz. 1196), utraciło moc z dniem 01.10.2016 r.
21. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 803), wygasło z końcem dnia 31.08.2016 r.
22. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. poz. 1170, ze zm.).
23. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324, ze zm.), uchylone z dniem 1 września 2015 r.
24. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. poz. 1214).
25. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. poz. 1270).
26. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 895), weszło w życie z dniem 1 września 2016 r.

Wyniki badania kwestionariuszowego dotyczącego funkcjonowania świetlic szkolnych

Ogólna charakterystyka badania

Badanie było prowadzone w dniach od 22 listopada 2016 r. do 21 grudnia 2016 r.

W celu pozyskania informacji o stanie funkcjonowania świetlic szkolnych zwrócono się, korzystając z uprawnień art.29 ust. 1 pkt 1 oraz pkt 2 lit. f ustawy o NIK, do dyrektorów publicznych szkół podstawowych. Wsparcie informatyczne i analiza danych wynikowych badania były realizowane przez Zespół Wsparcia Informatycznego i Analitycznego w Departamencie Metodyki Kontroli i Rozwoju Zawodowego NIK.

Zapytanie zostało przygotowane w postaci elektronicznego kwestionariusza i skierowane w systemie badań internetowych Lime Survey do szkół podstawowych o liczebności ponad 200 uczniów (wg SIO stan na 30 września 2016 r.). Łącznie zapytanie skierowano do 4.049, tj. ok. 35,1% publicznych szkół podstawowych z całej Polski; przy czym liczebność uczniów szkół objętych zapytaniem (1 667 141) stanowiła 69,6% populacji uczniów wszystkich publicznych szkół podstawowych (2 396 460).

Dyrektorzy szkół otrzymali e-mail z pismem dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie wraz z linkiem do spersonalizowanego kwestionariusza elektronicznego. Każda szkoła otrzymała indywidualny kod dostępu (token) i mogła wypełnić tylko jeden kwestionariusz odpowiedzi.

Kwestionariusz został wypełniony przez 2.663 podmioty, co stanowiło 65,8% ogółu wysłanych zaproszeń.

Zbiór odpowiedzi uzupełniono o dane TERYT⁹⁵ lokalizacji szkoły.

Zwrotność, tj. liczba szkół, które odpowiedziały w stosunku do liczby szkół pytanych, w podziale na województwa oraz rodzaje gmin (miejskie, wiejskie, miejsko-wiejskie, miasta na prawach powiatu) przedstawiona została poniżej. Brak odpowiedzi mógł wynikać z różnych przyczyn, a w szczególności z błędnych adresów e-mail lub lokalnych zabezpieczeń systemów pocztowych wykorzystywanych przez poszczególne szkoły.

⁹⁵ Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju – rejestr urzędowy podziału terytorialnego Polski, prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny.

Tabela nr 1.

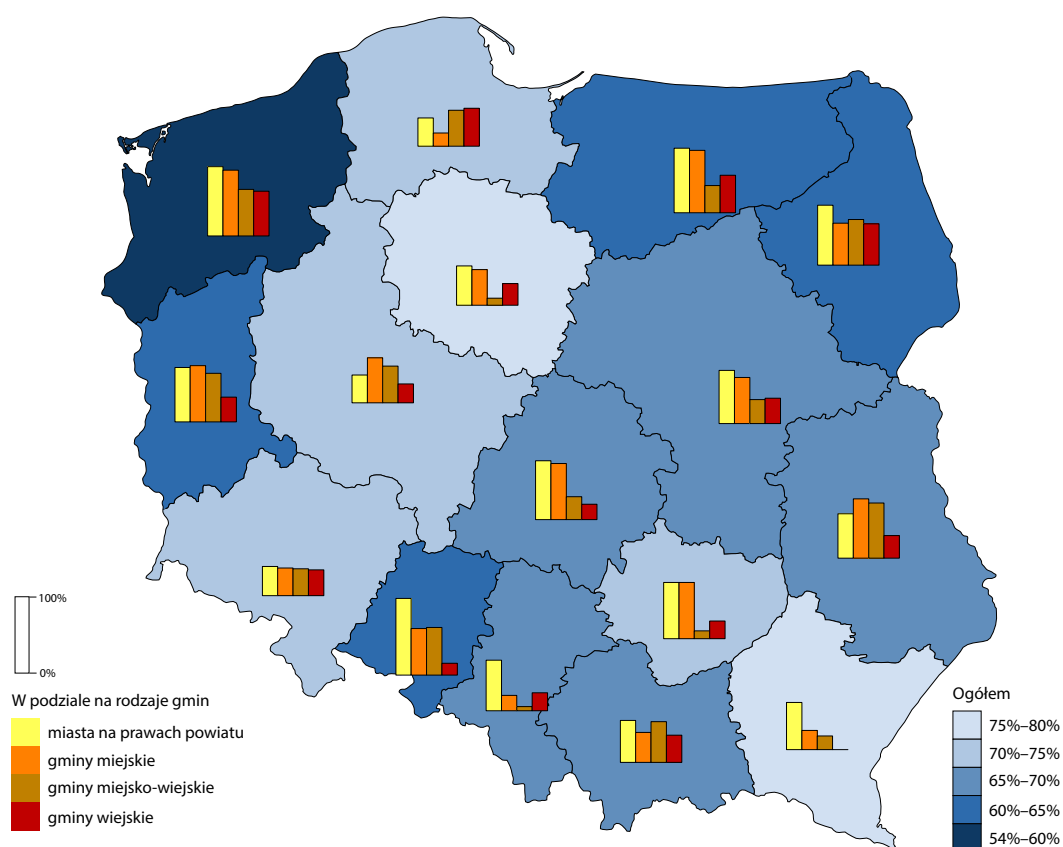
Zwrotność: odsetek szkół, które udzieliły odpowiedzi na zapytanie

Województwo	Liczba odpowiedzi	Gminy wiejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy miejskie*	Miasta na prawach powiatu	Ogółem
dolnośląskie	192	59%	60%	60%	61%	60%
kujawsko-pomorskie	134	56%	47%	66%	68%	60%
lubelskie	134	57%	78%	81%	71%	68%
lubuskie	77	58%	74%	79%	78%	74%
łódzkie	190	52%	57%	79%	81%	70%
małopolskie	228	60%	69%	62%	70%	66%
mazowieckie	397	59%	58%	72%	77%	68%
opolskie	57	50%	73%	73%	92%	74%
podkarpackie	91	42%	51%	55%	73%	54%
podlaskie	87	69%	72%	70%	81%	74%
pomorskie	169	67%	66%	51%	61%	61%
śląskie	354	54%	45%	52%	75%	65%
świętokrzyskie	69	54%	47%	79%	79%	60%
warmińsko-mazurskie	103	67%	60%	83%	84%	74%
wielkopolskie	256	55%	66%	72%	60%	63%
zachodniopomorskie	125	71%	73%	85%	88%	79%
Razem	2 663	58%	63%	68%	73%	66%

* Z wyłączeniem miast na prawach powiatu

Mapa nr 1

Zwrotność: odsetek szkół, które udzieliły odpowiedzi na zapytanie

Szczegółowe wyniki odpowiedzi dyrektorów szkół

W kwestionariuszu przy udzielaniu odpowiedzi dotyczących danych za rok szkolny:

2014/2015 – udzielano odpowiedzi zgodnie ze stanem na 30.09.2014 r.

2016/2017 – udzielano odpowiedzi zgodnie ze stanem na 30.09.2016 r.

Ze względu na błędy w odpowiedziach do dalszej analizy wzięto odpowiedzi z 2 513 szkół.

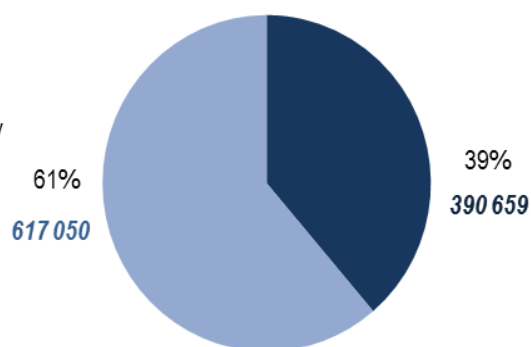
Pyt. 1. Proszę podać liczbę uczniów w roku szkolnym:

Rok szkolny	Liczba uczniów			Odsetek uczniów	
	Ogółem	Korzystających z dowozu do szkoły*/	Zapisanych do świetlicy	Korzystających z dowozu do ogółem	Zapisanych do świetlicy do ogółem
2014/2015	1 012 668	94 735	372 379	9,4%	36,8%
2016/2017	1 007 709	93 062	390 659	9,2%	38,8%

*/ korzystający z dowozu do szkoły bezpłatnym środkiem transportu zorganizowanym przez gminę

2016/2017:

- Uczniowie zapisani do świetlicy
- Pozostali uczniowie

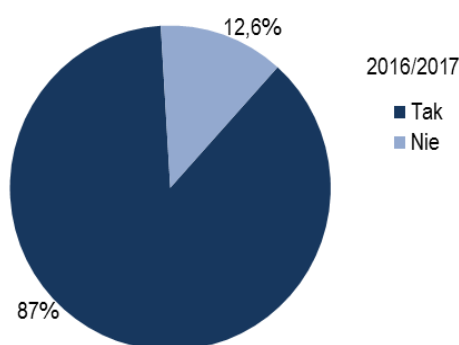

Pyt. 2. Proszę podać liczbę wychowawców świetlicy zatrudnionych w roku szkolnym:

Rok szkolny	Osoby	Etaty
2014/2015	15 432	9 206
2016/2017	17 399	10 389

Pyt. 3. Czy w szkole zostały utworzone grupy wychowawcze w roku szkolnym:

Rok szkolny	Tak	Odsetek	Nie	Odsetek
2014/2015	2 150	85,6%	363	14,4%
2016/2017	2 196	87,4%	317	12,6%

Proszę podać liczbę grup wychowawczych utworzonych w roku szkolnym:

Rok szkolny	Liczba grup
2014/2015	13 412
2016/2017	14 770

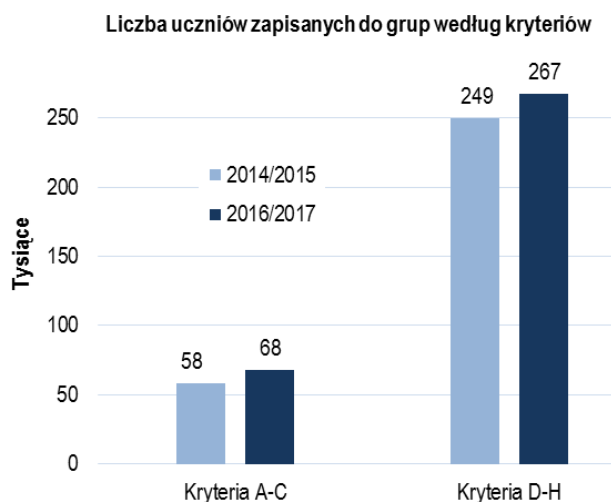
Proszę wybrać kryteria, w oparciu o które zostały utworzone grupy wychowawcze w roku szkolnym:

Kryteria	2014/2015	Odsetek	2016/2017	Odsetek
A rozpoznane potrzeby edukacyjne	652	30,3%	724	33,0%
B rozpoznane zainteresowania	652	30,3%	737	33,6%
C rozpoznane uzdolnienia	387	18,0%	449	20,4%
D propozycje zgłaszane przez rodziców	619	28,8%	668	30,4%
E godziny przyjazdów i odjazdów środków transportu (bezpłatny dowóz zorganizowany przez gminę)	720	33,5%	748	34,1%
F podział uczniów zapisanych na zajęcia świetlicowe	1 383	64,3%	1 413	64,3%
G godziny rozpoczęcia i zakończenia lekcji w poszczególnych dniach tygodnia	1 629	75,8%	1 681	76,5%
H inne kryteria	345	16,0%	360	16,4%

Proszę podać liczbę grup utworzonych w oparciu o kryteria z pkt. A – C oraz D–H i liczbę uczniów zapisanych do tych grup w roku szkolnym:

Rok szkolny	Kryteria A–C		Kryteria D–H	
	Liczba grup	Liczba uczniów	Liczba grup	Liczba uczniów
2014/2015	2 710	58 229	10 617	249 472
2016/2017	3 275	67 600	11 669	267 444

Pyt. 4. Proszę podać liczbę pomieszczeń świetlicy i łączną ich powierzchnię (w m²) w roku szkolnym:

Rok szkolny	Liczba pomieszczeń świetlicy	Powierzchnia pomieszczeń świetlicy w m ²	Średnia powierzchnia pomieszczenia świetlicy	Mediana powierzchni pomieszczenia świetlicy
2014/2015	5 923	306 697	51,8	51,6
2016/2017	6 391	332 133	52,0	51,7

Pyt. 5. Czy szkoła pracowała w systemie zmianowym lub naprzemiennym w roku szkolnym?

Rok szkolny	Tak	Odsetek	Nie	Odsetek
2014/2015	1 386	55,2%	1 127	44,8%
2016/2017	1 423	56,6%	1 090	43,4%

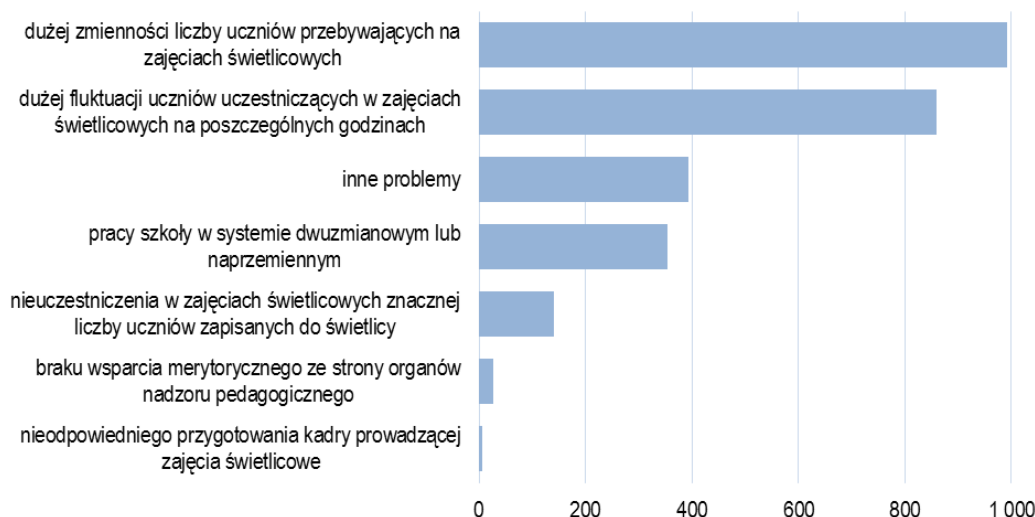
Pyt. 6. Czy wg Pani/Pana występują problemy dotyczące funkcjonowania świetlicy szkolnej?

tak	1 264	50,3%
nie	1 249	49,7%

Proszę zaznaczyć czego dotyczą te problemy:

Rodzaj problemu	Liczba	Odsetek „tak”
dużej fluktuacji uczniów uczestniczących w zajęciach świetlicowych na poszczególnych godzinach	859	68,0%
dużej zmienności liczby uczniów przebywających na zajęciach świetlicowych	991	78,4%
nieuczestniczenia w zajęciach świetlicowych znacznej liczby uczniów zapisanych do świetlicy	141	11,2%
braku wsparcia merytorycznego ze strony organów nadzoru pedagogicznego	27	2,1%

Rodzaj problemu	Liczba	Odsetek „tak”
nieodpowiedniego przygotowania kadry prowadzącej zajęcia świetlicowe	6	0,5%
pracy szkoły w systemie dwuzmianowym lub naprzemiennym	354	28,0%
inne problemy, w tym:	394	31,2%
– niewłaściwe warunki lokalowe	263	20,8%
– kadrowe	95	7,5%

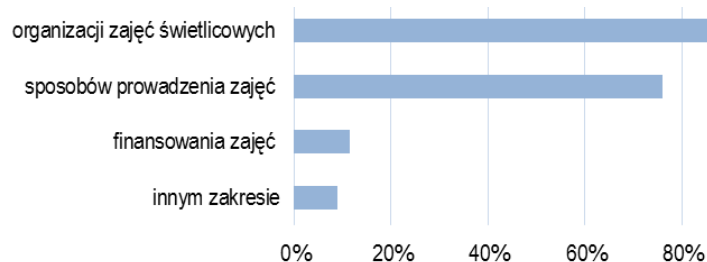
Pyt. 7. czy wg Pani/Pana zmiana wprowadzona w 2014 r. art. 67 Ustawy o systemie oświaty (m.in. poprzez dodanie ust. 5) wpłynęła na funkcjonowanie świetlicy szkolnej?

tak 1 495 59,5%

nie 1 018 40,5%

Proszę zaznaczyć w jakim zakresie ww. ustawa miała wpływ na funkcjonowanie świetlicy:

Zakres	Liczba	Odsetek na „tak”
organizacji zajęć świetlicowych	1 277	85,4%
finansowania zajęć	173	11,6%
sposobów prowadzenia zajęć	1 136	76,0%
innym zakresie	133	8,9%

Pyt. 8. Czy w pracy świetlicy w roku szkolnym 2015/2016 była wykorzystywana publikacja Andrzeja Pery i Danuty km ity „Świetlica szkolną przestrzenią czasu wolnego. Funkcjonowanie świetlic szkolnych poradnik dla gmin i dyrektorów szkół” Ośrodek Rozwoju Edukacji Warszawa 2014?

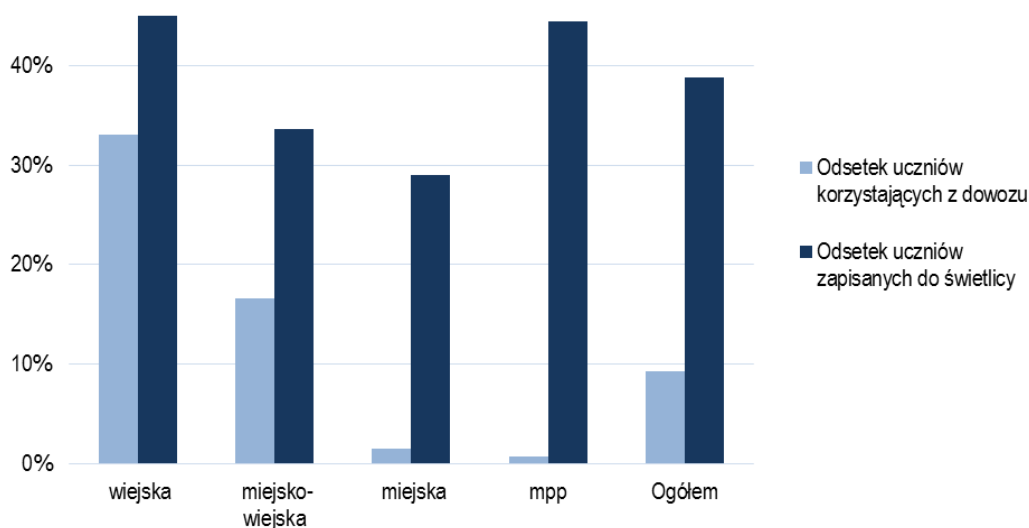
tak	1 010	40,2%
nie	1 503	59,8%

2. Analiza wyników badania

2.1. Liczba uczniów korzystających z dowozu do szkoły bezpłatnym środkiem transportu zorganizowanym przez gminę oraz liczba uczniów zapisanych do świetlicy do liczby uczniów ogółem w roku szkolnym 2016/2017 w podziale na lokalizację szkoły

Rodzaj gminy	Liczba uczniów ogółem	Korzystających z dowozu do szkoły	Zapisanych do świetlicy	Odsetek uczniów korzystających z dowozu	Odsetek uczniów zapisanych do świetlicy
wiejska	152 010	50 183	68 396	33,0%	45,0%
miejsko-wiejska	222 199	36 880	74 664	16,6%	33,6%
miejska	219 555	3 236	63 624	1,5%	29,0%
mpp*/	413 945	2 763	183 975	0,7%	44,4%
Ogółem	1 007 709	93 062	390 659	9,2%	38,8%

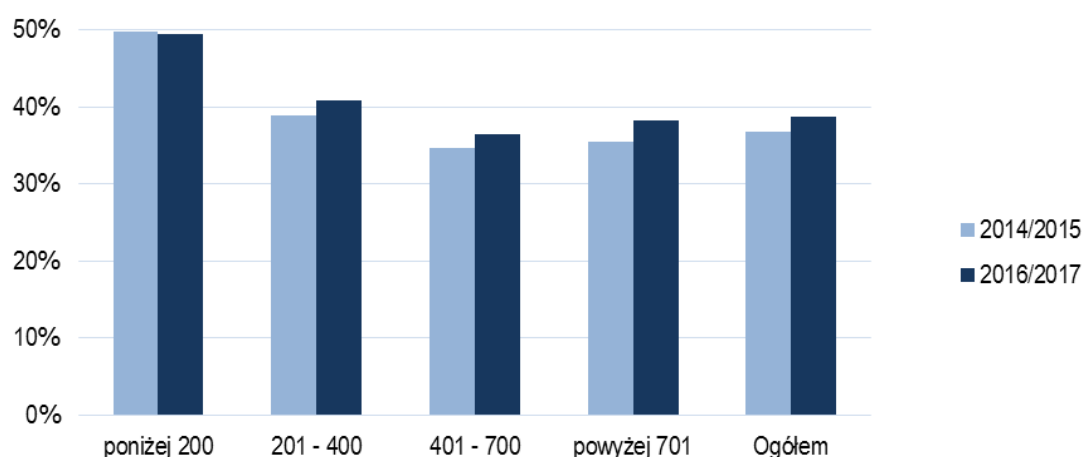
*/ mpp – miasta na prawach powiatu

2.2. Liczba uczniów zapisanych do świetlicy do liczby uczniów ogółem w podziale na wielkość szkół (liczba uczniów)

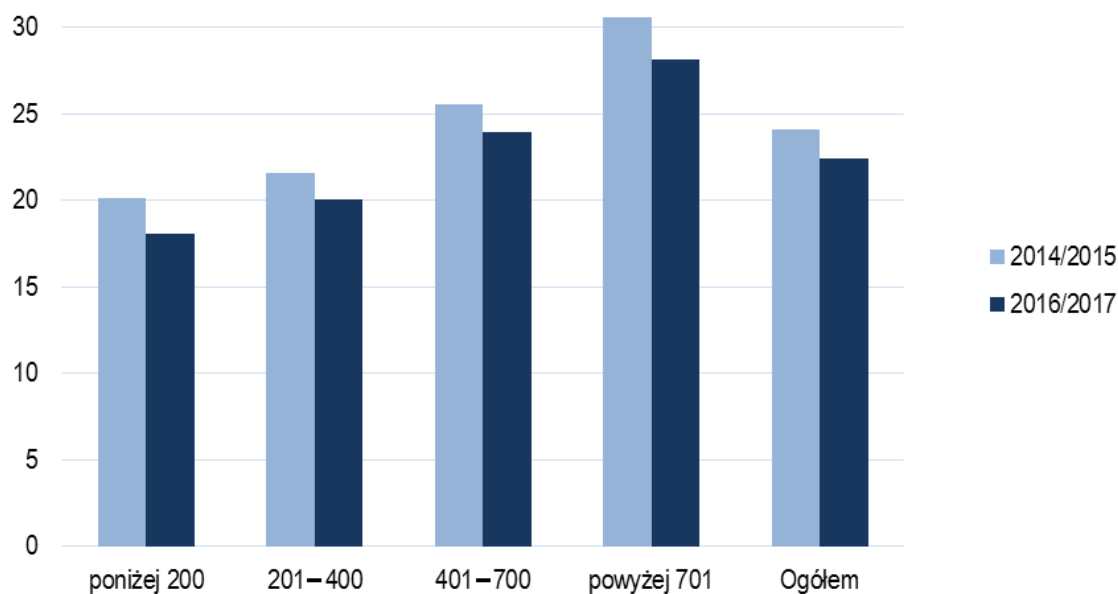
Liczba uczniów klas I–VI	Liczba szkół	Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów zapisanych do świetlicy	Odsetek uczniów zapisanych do świetlicy
2014/2015	2 513	1 012 668	372 379	36,8%
poniżej 200	202	33 242	16 555	49,8%
201 – 400	1 255	370 442	143 849	38,8%

Liczba uczniów klas I–VI	Liczba szkół	Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów zapisanych do świetlicy	Odsetek uczniów zapisanych do świetlicy
401 – 700	865	446 459	154 429	34,6%
powyżej 701	191	162 525	57 546	35,4%
2016/2017	2 513	1 007 709	390 659	38,8%
poniżej 200	176	29 774	14 732	49,5%
201 – 400	1 300	380 082	155 332	40,9%
401 – 700	841	433 130	157 550	36,4%
powyżej 701	196	164 723	63 045	38,3%

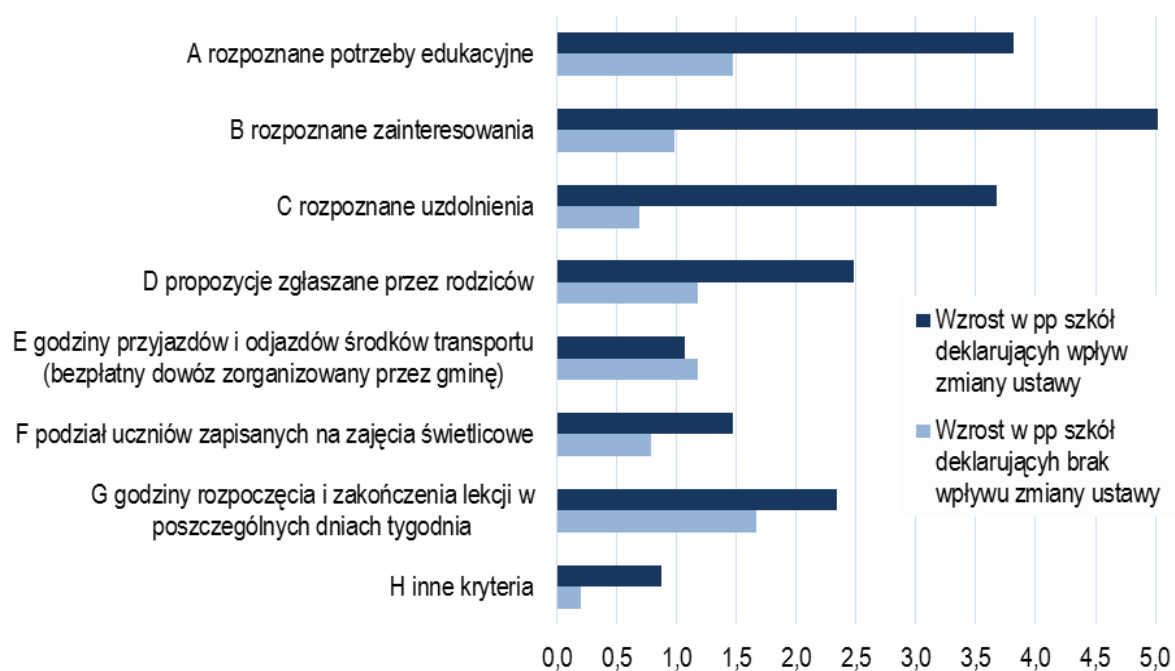
2.3. Liczba uczniów zapisanych do świetlicy przypadających na jednego wychowawcę w podziale na wielkość szkół

Liczba uczniów klas I–VI	Liczba wychowawców	Liczba uczniów zapisanych do świetlicy	Liczba uczniów na jednego wychowawcę
2014/2015	15 432	372 379	24,1
poniżej 200	824	16 555	20,1
201 – 400	6 678	143 849	21,5
401 – 700	6 048	154 429	25,5
powyżej 701	1 882	57 546	30,6
2016/2017	17 399	390 659	22,5
poniżej 200	816	14 732	18,1
201 – 400	7 761	155 332	20,0
401 – 700	6 582	157 550	23,9
powyżej 701	2 240	63 045	28,1

2.4. Deklaracja dotycząca wpływu zmian ustawy, a stosowane kryteria utworzenia grup wychowawczych

Kryteria w oparciu, o które zostały utworzone grupy wychowawcze	Odsetek szkół, deklarujących wpływ zmiany ustawy			Odsetek szkół, deklarujących brak wpływu zmiany ustawy		
	2014/2015	2016/2017	Różnica w punktach procentowych (pp)	2014/2015	2016/2017	Różnica w punktach procentowych (pp)
A rozpoznane potrzeby edukacyjne	29,0	32,8	3,81	21,5	23,0	1,47
B rozpoznane zainteresowania	29,6	34,6	5,02	20,5	21,5	0,98
C rozpoznane uzdolnienia	17,9	21,6	3,68	11,7	12,4	0,69
D propozycje zgłaszane przez rodziców	27,4	29,9	2,47	20,5	21,7	1,18
E godziny przyjazdów i odjazdów środków transportu (bezpłatny dowóz zorganizowany przez gminę)	31,8	32,9	1,07	24,0	25,1	1,18
F podział uczniów zapisanych na zajęcia świetlicowe	58,2	59,7	1,47	50,4	51,2	0,79
G godziny rozpoczęcia i zakończenia lekcji w poszczególnych dniach tygodnia	67,9	70,2	2,34	60,3	62,0	1,67
H inne kryteria	13,6	14,5	0,87	13,9	14,0	0,20
Liczba odpowiadających szkół	1 495			1 018		

Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Sejmowa Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
8. Sejmowa Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży
9. Sejmowa Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej
10. Senacka Komisja Nauki, Edukacji i Sportu
11. Senacka Komisja Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej
12. Minister Edukacji Narodowej
13. Kuratorzy Oświaty
14. Ośrodek Rozwoju Edukacji

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

Warszawa, 1 sierpnia 2017 r.

BK-WKI.0916.9.2016.FS

Pan Krzysztof Kwiatkowski
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

stosownie do treści art. 64 ust.2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli, przedstawiam stanowisko MEN do Informacji o wynikach kontroli pn. *Funkcjonowanie świetlic szkolnych*.

Najwyższa Izba Kontroli sformułowała w Informacji wnioski i uwagi skierowane do Ministra Edukacji Narodowej. Ponieważ kontrola nie była przeprowadzana w MEN, Minister Edukacji Narodowej nie miał możliwości przedstawienia zastrzeżeń na etapie tworzenia wystąpienia pokontrolnego. Należy jednak zauważyć, że proponowane we wnioskach zmiany wymagają stosownego komentarza. W związku z powyższym przedstawiam poniższe stanowisko i wyjaśnienia:

NIK wnioskuje w Informacji o podjęcie przez Ministra Edukacji Narodowej działań systemowych mających na celu:

- 1) *określenie sposobów realizacji przez dyrektorów szkół wymogu uwzględniania w zajęciach w świetlicy, prowadzonych w grupach wychowawczych, potrzeb edukacyjnych, rozwojowych, możliwości psychofizycznych oraz zainteresowań uczniów, zgodnie z obowiązującym od 4 czerwca 2014 r. art. 67 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty (którego treść została powtórzona w ustawie Prawo oświatowe w art. 105 ust. 2),*

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oświatowego, ustawowym obowiązkiem każdego nauczyciela jest indywidualizacja pracy z uczniami na wszystkich zajęciach edukacyjnych (w tym i na zajęciach świetlicowych), dostosowywania metod pracy do ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych. Implikuje to konieczność odpowiedniego dopasowania wymagań edukacyjnych i takiej organizacji pracy podczas zajęć w szkole, by proces nauczania i wychowania uwzględniał zróżnicowanie zespołu uczniów, a stosowane metody i formy pracy pozwalały na rzeczywiste rozwijanie potencjału wszystkich podopiecznych. Indywidualizacja nauczania oznacza podmiotowe podejście nauczyciela do każdego ucznia, zrozumienia jego trudności lub rozwijanie uzdolnień. Nauczyciel ma dostrzegać możliwości oraz potencjał rozwojowy ucznia i wykorzystać w pracy z nim jego mocne strony. Rozpoznanie potencjału każdego ucznia umożliwia nauczycielom właściwe planowanie i organizowanie zajęć, z wykorzystaniem

aktywizujących metod i form pracy służących między innymi indywidualizacji wymagań edukacyjnych.

Takie kompleksowe podejście do rozwoju uczniów wyklucza wyizolowanie czy posegregowanie zakładanych celów według kryteriów formułowanych odrębnie w odniesieniu do poszczególnych zajęć, w tym zajęć świetlicowych. Nie można bowiem oddzielić celów stricte dydaktycznych od innych obszarów oddziaływania szkoły na uczniów – jej funkcji wychowawczej, obejmującej m.in. kształtowanie postaw, formułowanie wartości, rozwój osobowy uczniów, modelowanie interakcji społecznych oraz sprawowania przez szkołę funkcji opiekuńczej.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, szkoła powinna dążyć do stworzenia modelu kompleksowego postrzegania zadań realizowanych przez poszczególnych nauczycieli, a tym samym tworzyć kulturę zespołowej pracy i wspólnej odpowiedzialności za jej efekty.

Szczególą rolę w budowaniu zespołowego współdziałania i klimatu sprzyjającego współpracy nauczycieli, rodziców i uczniów ma dyrektor szkoły, jako lider zespołu nauczycielskiego, osoba kierująca i zarządzająca szkołą.

Ważne w tym zakresie są zarówno kompetencje osobiste dyrektora, jak i jego zdolności organizacyjne, jasna koncepcja działania szkoły, dostrzeganie zarówno potrzeb uczniów, jak i nauczycieli. Zadania i odpowiedzialność dyrektora w tym zakresie wynikają z jego funkcji jako kierownika zakładu pracy oraz ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

Zgłoszona przez Najwyższą Izbę Kontroli dobra praktyka wykorzystywania przy organizowaniu grup wychowawczych w świetlicy, indywidualnych analiz pozwalających rozpoznać potrzeby edukacyjne, rozwojowe oraz zainteresowania poszczególnych uczniów, w opinii Ministra Edukacji Narodowej, nie powinna być powszechnie stosowana. Szkoła posiada wiele innych form pracy z uczniem, w których tworzeniu brane są pod uwagę ww. elementy analizy potrzeb i możliwości uczniów. W skrajnych przypadkach, stosowanie się do tego zalecenia w organizacji zajęć świetlicowych mogłoby prowadzić do segregacji uczniów ze względu na występujące u nich dysfunkcje lub problemy rozwojowe. Wydaje się, że niehomogeniczna grupa wychowawcza posiada większą siłę oddziaływania na jej członków niż grupa sztucznie stworzona na potrzeby pobytu w świetlicy szkolnej.

Ponadto, zgodnie z art. 26 ustawy z dnia z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe szkoły [...] realizują program wychowawczo-profilaktyczny obejmujący:

- 1) treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów,
- 2) treści i działania o charakterze profilaktycznym dostosowane do potrzeb rozwojowych uczniów, przygotowane w oparciu o przeprowadzoną diagnozę potrzeb i problemów występujących w danej społeczności szkolnej, skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

Zatem, świetlica szkolna stanowi integralną część szkoły a pracujący w niej nauczyciele są w pełni włączeni w działania szkoły skierowane do uczniów i odpowiadają za osiągnięcie celów, jakie zostały przypisane szkole w systemie oświaty. Próba oceny pracy świetlicy w oderwaniu od pracy całej szkoły może uniemożliwić prawidłowy osąd działań podejmowanych przez szkołę na rzecz uczniów.

Reasumując, rekomendowane Ministrowi Edukacji Narodowej przez Najwyższą Izbę Kontroli działanie, mające na celu określenie sposobów realizacji przez dyrektorów szkół wymogu uwzględniania w zajęciach w świetlicy prowadzonych w grupach wychowawczych potrzeb edukacyjnych, rozwojowych, możliwości psychofizycznych oraz zainteresowań uczniów, zbyt mocno ingeruje w autonomię organizacji pracy szkół. Ponadto, tak sformułowany przez Najwyższą Izbę Kontroli wniosek, zdaniem Ministra Edukacji Narodowej znalazł już swoje odzwierciedlenie w przywołanych przepisach prawa oświatowego. Zgodnie z obowiązującymi przepisami i przedstawionymi powyżej wyjaśnieniami, to obowiązkiem każdego dyrektora szkoły jest określenie sposobów realizacji przepisów prawa oświatowego z uwzględnieniem specyfiki danego środowiska szkolnego (w tym również w zakresie opieki świetlicowej).

2) modyfikację stosowanych narzędzi nadzoru pedagogicznego, w celu sprawdzania jakości zajęć prowadzonych w świetlicy

Obowiązujące uregulowania prawne w zakresie dotyczącym szczegółowych warunków i trybu sprawowania oraz form nadzoru pedagogicznego zawarte w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. poz. 1270) nie przewidują możliwości wskazania świetlic szkolnych jako przedmiotu ewaluacji problemowych. Ewaluacje, zarówno całościowe jak i problemowe, są prowadzone w szkołach lub placówkach, a nie w świetlicach, które stanowią część struktury organizacyjnej szkół.

Minister Edukacji Narodowej w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa określa tematyczny zakres nadzoru pedagogicznego realizowanego przez kuratorów oświaty w danym roku szkolnym, wskazując jednocześnie typy szkół i rodzaje placówek objętych tym nadzorem. Zgodnie z § 6 ust. 1 ww. rozporządzenia, ewaluacja zewnętrzna jest przeprowadzana w zakresie wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. poz. 2014), natomiast zgodnie z treścią § 2 pkt 8 rozporządzenia, przez ewaluację problemową należy rozumieć ewaluację zewnętrzną przeprowadzaną w zakresie wybranych wymagań, o których mowa w przepisach rozporządzenia w sprawie wymagań wobec szkół i placówek.

W związku z rekomendacją Najwyższej Izby Kontroli, dotyczącą konieczności podjęcia działań systemowych mających na celu modyfikację stosowanych

narzędzi nadzoru pedagogicznego, w celu sprawdzenia jakości zajęć prowadzonych w świetlicy, Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmie prace nad modyfikacją narzędzi ewaluacji zewnętrznej w tym zakresie, tak, aby możliwe było uzyskanie w trakcie tego badania informacji o jakości pracy świetlicy szkolnej.

3) rozważenie ustalenia minimalnej powierzchni przypadającej na 1 ucznia uczestniczącego w zajęciach w świetlicy;

Wprowadzenie do przepisów oświatowych jednoznacznych przepisów prawnych dotyczących wymagań lokalowych dla świetlicy szkolnej nie wydaje się celowe. Brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia takiego przepisu wyłącznie dla wybranej formy funkcjonowania szkoły, przy jednoczesnym braku takich uregulowań wobec np. sal szkolnych, stołówek szkolnych, szatni itp.

Ponadto, wprowadzenie przepisów w tym zakresie powodowałoby konieczność dostosowania części budynków szkolnych do nowych rozwiązań, a tym samym do znacznych nakładów finansowych ponoszonych zarówno przez organy prowadzące szkoły, jak i budżet państwa. Zmiana prawa w tym zakresie mogłaby spowodować ograniczanie liczby uczniów w świetlicach szkolnych w sytuacji, w której samorząd nie mógłby spełnić wymagań nałożonych nowymi przepisami.

Specyfika zajęć świetlicowych polega między innymi na tym, że liczebność grup wychowawczych podczas zajęć ulega znacznym wahaniom, zarówno ze względu na godziny zajęć lekcyjnych poszczególnych uczniów, godziny pracy świetlicy, dostępność komunikacji dla uczniów (w tym organizacji dowożenia uczniów) i rodziców, czasu pracy rodziców, położenie szkoły oraz jej wielkość. Przypisanie konkretnych wymogów lokalowych w zależności od liczebności grupy świetlicowej może być trudne do jednoznacznego określenia, a tym samym do spełnienia przez szkołę.

Należy zwrócić uwagę, że obecne zmiany sieci szkół (obowiązujące od 1 września 2017 r.) wynikające z ustawy Prawo oświatowe (Dz. U. z 2016 r., poz. 59) wpłyną na liczebność uczniów w poszczególnych szkołach, a tym samym zmienią również sytuację w świetlicach szkolnych.

W opinii Ministra Edukacji Narodowej zapisy § 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U z 2003 r. Nr 6, poz. 69, z późn. zm.), wskazujące dyrektora szkoły jako osobę odpowiedzialną za zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w szkole lub placówce oraz bezpiecznych i higienicznych warunków uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez szkołę lub placówkę, poza obiektami należącymi do tych jednostek, jest zapisem określającym prawne zabezpieczenie pobytu ucznia w świetlicy, z uwzględnieniem potrzeb uczniów, jak i możliwości szkoły.

Jednocześnie Minister Edukacji Narodowej informuje, że zmiany dotyczące zakresu danych zbieranych przez System Informacji Oświatowej pozwolą na monitorowanie warunków pobytu wychowanków w świetlicy szkolnej.

NIK przedstawiła następujące wnioski *de lege ferenda*:

- 1) *Doprecyzowania art. 155 ustawy Prawo oświatowe, poprzez wskazanie, że po dobrowolnym przekazaniu szkole przez rodziców w formie pisemnej, wrażliwych danych osobowych ucznia (w szczególności o jego stanie zdrowia) wraz z dołączoną zgodą na ich przetwarzanie, zamieszczanie tego rodzaju informacji w wewnętrznej dokumentacji szkoły (z zachowaniem pełnego bezpieczeństwa danych), do której uczęszcza dziecko, nie wymagałoby uzyskania przez szkołę wyraźnej, dodatkowej pisemnej zgody rodzica.*

Zapisy art. 155 „W celu zapewnienia dziecku podczas pobytu w publicznym przedszkolu, oddziale przedszkolnym w publicznej szkole podstawowej, publicznej innej formie wychowania przedszkolnego, publicznej szkole i publicznej placówce, o której mowa w art. 2 pkt 8, odpowiedniej opieki, odżywiania oraz metod opiekuńczo-wychowawczych rodzic dziecka przekazuje dyrektorowi przedszkola, szkoły lub placówki uznane przez niego za istotne dane o stanie zdrowia, stosowanej diecie i rozwoju psychofizycznym dziecka” – wyczerpują zakres informacji niezbędny szkole dla przygotowania stosowanych rozwiązań organizacyjnych, wynikających ze stanu zdrowia ucznia, niepełnosprawności, itp. Dodatkowe, wewnątrzszkolne przekazywanie i przetwarzanie tych informacji nie znajduje uzasadnienia. Świetlica jest integralną częścią szkoły a nauczyciele zatrudnieni w niej mają zapewniony dostęp do istotnych danych o uczniu.

- 2) *Zmiany § 11 ust. 2 Rozporządzenia w sprawie dokumentacji poprzez:*
 - *wprowadzenie zwrotu: „w szczególności” tak, aby katalog informacji o uczniu, które mogą być ujęte w dzienniku zajęć w świetlicy był otwarty,*
 - *dopuszczenie także innych, niż obecnie stosowane, dogodniejszych form zapisywania godziny przyjścia i wyjścia ucznia.*

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji¹ określa rodzaj dokumentacji, którą prowadzi szkoła w odniesieniu do zajęć w świetlicy. Wynika z nich, że szkoła prowadzi dziennik zajęć w świetlicy, w którym dokumentuje się zajęcia świetlicowe prowadzone. Z rozporządzenia nie wynika, że szkoła ma prowadzić np. kilka dzienników w zależności od liczby grup świetlicowych. Zastosowane rozwiązania w zakresie prowadzenia dokumentacji szkoła powinna określić w regulaminie pracy świetlicy. Jest to autonomiczna decyzja każdej szkoły i wynika z jej specyfiki (np. z liczby dzieci zapisanych na zajęcia i liczby utworzonych grup świetlicowych).

¹ §11 ust. 1 rozporządzenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 1170, ze zm.)

W przepisach prawa oświatowego² wskazany został zakres informacji, jakie powinny być zamieszczone w dzienniku zajęć świetlicy. Do dziennika zajęć świetlicy wpisuje się: plan pracy świetlicy na dany rok szkolny, imiona i nazwiska uczniów korzystających ze świetlicy oraz oddział, do którego uczęszczają, tematy przeprowadzonych zajęć oraz odnotowuje się obecność uczniów na poszczególnych godzinach zajęć. Przeprowadzenie zajęć wychowawca świetlicy potwierdza podpisem.

W opinii Ministra Edukacji Narodowej powyższy zakres informacji w dzienniku zajęć świetlicy jest optymalny. Odnotowywanie obecności uczniów na każdej godzinie zajęć (analogicznie jak odnotowuje się obecność uczniów na zajęciach edukacyjnych) jest istotne ze względu na bezpieczeństwo uczniów. Dyrektor szkoły odpowiada za zapewnienie uczniom bezpiecznych warunków podczas pobytu w szkole, natomiast nauczyciel świetlicy, sprawdzając listę obecności wie, nad którymi uczniami sprawuje bezpośrednio opiekę.

Z poważaniem,

Z upoważnienia
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

PODSEKRETARZ STANU
Maciej Kopeć

>

² §11 ust. 2 ww. rozporządzenia

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
KRZYSZTOF KWIATKOWSKI

LSZ.430.004.2016
P/16/092

Warszawa, dnia 29 sierpnia 2017 r.

Opinia Prezesa Najwyższej Izby Kontroli

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli, przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Edukacji Narodowej, przekazanego przez Podsekretarza Stanu pana Macieja Kopcia (pismo BK-WKI.0916.9.2016.FS z dnia 1 sierpnia 2017 r.), dotyczącego Informacji o wynikach kontroli P/16/092 „Funkcjonowanie świetlic szkolnych”

Najwyższa Izba Kontroli z satysfakcją przyjmuje informację o zamiarze podjęcia przez Ministra Edukacji Narodowej prac nad modyfikacją narzędzi ewaluacji zewnętrznej, tak aby było możliwe uzyskanie informacji o jakości pracy świetlicy szkolnej. Kontrola NIK wskazuje, że nadzór kuratorów oświaty nie obejmował obserwacji pracy świetlic, a tym samym jakości prowadzonych w nich zajęć.

Najwyższa Izba kontroli podtrzymuje stanowisko, dotyczące wniosku mającego na celu określenie sposobów realizacji przez dyrektorów szkół wymogu uwzględniania w zajęciach w świetlicy, prowadzonych w grupach wychowawczych, potrzeb edukacyjnych, rozwojowych, możliwości psychofizycznych oraz zainteresowań uczniów wprowadzonego artykułem 67 ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹. Wyniki kontroli wskazują, że znacznej części uczniów zapisanych do świetlic, nie zapewniono możliwości uczestniczenia w zajęciach uwzględniających rozpoznane indywidualne zainteresowania i potrzeby edukacyjne, których realizacja wpłynęłaby na ich rozwój psychofizyczny. Dyrektorzy szkół nie stosowali ww. przepisu w sposób zapewniający uwzględnienie w zajęciach w świetlicy ww. potrzeb i zainteresowań. Podany przez NIK przykład dobrej praktyki dotyczący sposobu organizacji zajęć jest jednym z wielu możliwych do wykorzystania i nie stwarza zagrożenia segregacji uczniów ze względu na występujące u nich dysfunkcje lub problemy rozwojowe.

W odniesieniu do wniosku de lege ferenda dotyczącego doprecyzowania art. 155 ustawy Prawo oświatowe, NIK podkreśla, że przepis ten obliguje rodziców do przekazywania szkole informacji wrażliwych o dziecku, w tym o jego zdrowiu, nie zwalniając jednocześnie z obowiązku złożenia przez rodziców zgody na przetwarzanie przez szkołę tych informacji. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych² w art. 27 wskazuje, że informacje wrażliwe mogą być przetwarzane, gdy osoba której dane dotyczą (rodzic uczęszczającego do świetlicy dziecka) wyrazi na to zgodę na piśmie, albo przepis szczególny innej ustawy zezwala na przetwarzanie takich danych bez zgody osoby, której dane dotyczą.

Najwyższa Izba Kontroli zauważa nadmierną czasochłonność i nieefektywność obecnie funkcjonującego sposobu dokumentowania obecności uczniów na zajęciach. NIK zaproponowała więc zmianę przepisów, które sprzyjałyby sprawniejszej realizacji zadań w świetlicy, nastawionej na maksymalizację wykorzystania czasu pracy wychowawcy na rzecz ucznia. Pozostawienie tej kwestii, jak to jest obecnie, w gestii dyrektorów szkół nie zapobiega występowaniu tego typu negatywnych zjawisk w pracy świetlicy.

¹ Dz.U. z 2016 r. poz. 1943, ze zm.; przepis ten obowiązuje do 31.08.2017 r.; od 1 września 2017 r. w identycznej treści będzie obowiązywał art. 105 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59, ze zm.).

² Dz.U. z 2016 r. poz. 922.